

Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport

Päivi Rainò

Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:5

Teckenspråksbarometern 2020

Forskningsrapport

Päivi Rainò

Justitieministeriet Helsingfors 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Justitieministeriet

© 2021 författare och justitieministeriet

ISBN pdf: 978-952-259-864-6

ISSN pdf: 2490-0990

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingors 2021

Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport

Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:5	Tema	Utredningar och anvisningar
Utgivare	Justitieministeriet	
Författare	Päivi Rainö	
Redigerare		
Utarbetad av		
Språk	svenska	Sidantal 111

Referat

Med hjälp av medborgarenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020 utredde man i vilken grad användare av finskt och finlandssvenskt teckenspråks språkliga rättigheter tillvaratogs.

I Finland finns det sammanlagt 3 000 personer som använder teckenspråk eller tecknat tal, som har rätt till lagstadgade tolkningstjänster för att vara delaktiga i samhället. Av dem använder cirka hundra personer finlandssvenskt teckenspråk. Barometerundersökningen riktade sig särskilt till de 540 personer som har angett att de har finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som modersmål i befolkningsdatasystemet.

Enligt undersökningen förekommer det i 87 procent av de tillfällen då teckenspråkiga har utfört ärenden att en myndighet eller en tjänsteman inom offentlig service inte har handlat på det sätt som krävs enligt lagstiftningen, och klienten måste själv beställa en tolk för myndighetens räkning. På de webbplatser som upprätthålls av myndigheter angav endast 28 procent att de hittar information på teckenspråk i någorlunda hög grad, 18 procent i hög eller mycket hög grad. Antalet tolkar som behärskar finlandssvenskt teckenspråk (och i synnerhet som gör det bra) är enligt de svarande otillräckligt. Information på finlandssvenskt teckenspråk finns ytterst sällan.

Nästan alla (90 %) av dem som deltog i barometern anser att de språkliga rättigheterna är viktiga eller mycket viktiga och var tionde har vänt sig till exempelvis diskrimineringsombudsmannen i diskrimineringsärenden.

Nyckelord teckenspråk, språkliga rättigheter, barometrar, teckenspråkiga, språkliga befolkningsgrupper

ISBN PDF	978-952-259-864-6	ISSN PDF	2490-0990
ISBN tryckt		ISSN tryckt	
Ärendenummer	VN/6256/2019	Projektnummer	

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-864-6>

Viittomakielibarometri 2020 – Tutkimusraportti

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:5		Teema	Selvityksiä ja ohjeita
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Toimittaja/t Yhteisötekijä	Päivi Rainò		
Kieli	ruotsi	Sivumäärä	111

Tiivistelmä

Viittomakielibarometri 2020 -kansaliskyselyllä selvitettiin suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttäviltä, miten kielelliset oikeudet ovat heidän kohdallaan toteutuneet.

Suomessa on kaikkiaan 3000 viittomakieltä tai viitottua puhetta käyttävää henkilöä, jotka ovat oikeutettuja yhteiskunnallisiin lakisääteisiin tulkkauspalveluihin. Heistä noin sata käyttää suomenruotsalaista viittomakieltä. Barometritutkimus kohdistettiin erityisesti niihin 540 henkilöön, jotka ovat väestötietojärjestelmään ilmoittaneet äidinkielekseen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen.

Tutkimuksen perusteella 87 % viittomakielisten asioimistilanteista on sellaisia, joissa viranomaisen tai julkisen palvelun toimihenkilö ei ole toiminut lainsäädännön edellyttämällä tavalla, ja asiakas joutuu tilaamaan tulkin viranomaisen puolesta. Viranomaisten ylläpitämiltä sivustoilta vain 28 % arvioi jotensakin löytävänsä viittomakielellä tarjottua tietoa, 18 % hyvin tai erittäin hyvin. Suomenruotsalaista viittomakieltä (ja erityisesti sitä hyvin) taitavien tulkkien määrä on vastaajien mielestä riittämätön. Suomenruotsalaisella viittomakielellä tietoa on äärimmäisen harvoin saatavilla.

Lähes kaikki (90 %) barometriin osallistuneista pitävät kielellisiä oikeuksia tärkeinä tai erittäin tärkeinä ja joka kymmenes on kääntynyt syrjintäasioissa esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun puoleen.

Asiasanat viittomakieli, kielelliset oikeudet, barometrit, viittomakieliset, kielelliset väestöryhmät

ISBN PDF	978-952-259-864-6	ISSN PDF	2490-0990
ISBN painettu		ISSN painettu	
Asianumero	VN/6256/2019	Hankenumero	

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-864-6>

Sign Language Barometer 2020 – Research Report

Publications of the Ministry of Justice, Reports and guidelines 2021:5	Subject	Reports and guidelines
Publisher	Ministry of Justice, Finland	
Authors	Päivi Rainò	
Editor		
Group Author		
Language	Swedish	Pages 111

Abstract

The Sign Language Barometer 2020 citizens survey asked users of Finnish Sign Language and Finland-Swedish Sign Language how their linguistic rights have been realised.

Finland has a total of 3,000 users of Sign Language or signed speech who are entitled to receive statutory social interpreting services. About one hundred of them use Finland-Swedish Sign Language. The barometer survey was specifically targeted at the 540 persons who have reported Finnish Sign Language or Finland-Swedish Sign Language as their mother tongue in the Population Information System.

According to the survey, in 87% of situations encountered by Sign Language users, the authorities or public service officials have not acted as required by law, and the client has to order an interpreter on behalf of the authority. Only 28% of respondents deemed that they were somehow able to find information in Sign Language on the websites maintained by the authorities; 18% were able to find information well or very well. According to the respondents, the number of interpreters who know Finland-Swedish Sign Language (and know it well) is insufficient. Information in Finland-Swedish Sign Language is available only extremely rarely.

Almost all (90%) of the barometer respondents consider linguistic rights important or very important, and one in ten has consulted, for instance, the Non-Discrimination Ombudsman in discrimination cases.

Keywords sign language, linguistic rights, barometers, sign language users, linguistic population groups

ISBN PDF 978-952-259-864-6

ISBN printed

Reference number VN/6256/2019

ISSN PDF 2490-0990

ISSN printed

Project number

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-864-6>

Innehåll

Referat	8
1 Inledning	10
2 Lagstiftningen om teckenspråk	13
3 Forskningsuppdrag som tillsatts för teckenspråksbarometern	17
4 Målgrupp för enkäten	19
5 Forskningsmaterial	22
5.1 Insamling av material och kontakt med deltagarna.....	22
5.2 Särdrag i Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020	25
6 Enkätundersökningsmaterial	28
6.1 De svarandes förhållande till teckenspråk och teckenspråksanvändare.....	29
6.2 Användning av teckenspråk i olika miljöer	34
6.3 Demografisk profil för deltagarna i barometern och undersökningsmaterialets representativitet	36
7 Resultat	42
7.1 Att ordna undervisning på det egna språket för barn i familjer som använder teckenspråk	42
7.1.1 Stöd till teckenspråk som erbjuds barn under skolåldern.....	43
7.1.2 Ordnanande av teckenspråk och undervisning på teckenspråk för barn i skolåldern	46
7.2 Tillgången till och kvaliteten på teckenspråkiga tolkningstjänster	52
7.2.1 Tillgång till tolkning på teckenspråk inom offentliga tjänster.....	52
7.2.2 Tillgången till och kvaliteten på de teckenspråkiga tolkningstjänster som FPA ordnar	61
7.3 Information på teckenspråk.....	69
7.4 Språkklimat och språkliga rättigheter.....	75
7.4.1 Språkklimat	75
7.4.2 Språkliga rättigheter.....	78

8 Reflektioner	81
8.1 Anordnande av undervisning på det egna språket och en språkmiljö på teckenspråk för barn i teckenspråkiga familjer.....	81
8.2 Tillgången till och kvaliteten på teckenspråkiga tolkningstjänster	83
8.3 Information på teckenspråk.....	84
8.4 Språkklimat och språkliga rättigheter.....	85
Källor	86
Bilagor	89
Bilaga 1: Webbenkätformulär till Viittomakielbarometri 2020/ Teckenspråkbarometern 2020.....	89
Bilaga 2: Tabell 1– 10	101
Bilaga 3: Infobrev (på svenska).....	110

REFERAT

Med hjälp av medborgarenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020 utredde man i vilken grad användare av finskt och finlandssvenskt teckenspråks språkliga rättigheter tillvaratogs – i synnerhet med tanke på tillgången till tolkningstjänster och tillgången till information. Dessutom tillfrågades de som deltog i barometern om vilket språkligt stöd som har funnits tillgängligt för barn i teckenspråkiga familjer på deras bostadsort och hur de har upplevt de språkliga attityderna där.

I Finland finns det sammanlagt 3 000 personer som använder teckenspråk eller tecknat tal, som har rätt till lagstadgade tolkningstjänster för att vara delaktiga i samhället. Av dem använder cirka hundra personer finlandssvenskt teckenspråk. Denna barometerundersökning riktade sig särskilt till de 540 personer som har angett att de har finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som modersmål i befolkningsdatasystemet. I enkäten deltog också personer som identifierade sig som teckenspråkiga till sitt modersmål, till exempel personer som tillägnat sig teckenspråk av sina familjemedlemmar. 326 deltagares svar på det elektroniska frågeformuläret undersöktes, varav 19 gällde finlandssvenskt teckenspråk.

Enligt de uppgifter man har fått från barometern förekommer det i hela 87 procent av de tillfällen då teckenspråkiga har utfört ärenden att en myndighet eller en tjänsteman inom offentlig service inte har handlat på det sätt som krävs enligt lagstiftningen, och klienten måste själv beställa en tolk för myndighetens räkning. För beställningar som omfattas av FPA:s skyldighet att ordna tolkning finns det nästan alltid tillgång till tolkning och i 35 procent av fallen på det sätt som kunden har önskat. Hälften av de svarande anger att det "oftast" gått till på det sättet. Eftersom tolkarnas språkliga färdigheter är mycket varierande skulle klienterna vilja välja tolk själva, särskilt om de kommer utifrån, utanför den så kallade tolklistan. Tillgången till tolkar bör också förbättras genom att omvandla center för tolktjänst verksamhet till en dygnetruntverksamhet när det gäller distanstolkning. Antalet tolkar som behärskar finlandssvenskt teckenspråk (och i synnerhet som gör det bra) är enligt de svarande otillräckligt.

En tredjedel av dem som deltog i enkäten har minderåriga barn att försörja. Eftersom man i teckenspråkiga familjer ofta använder två eller flera talade eller tecknade språk återspeglas det mångdimensionella språkspektrumet även i familjernas språkval. En del av de svarande tycker att det är viktigt att stödja barnets inlärningsmiljö på teckenspråk även utanför hemmet, men ortens storlek och antalet teckenspråkiga familjer som bor där liksom de

tillgängliga när- eller distansundervisningsresurserna har en betydande inverkan på hur undervisning på det egna språket kan ordnas för barnen på daghemmet eller i skolan.

På de webbplatser som upprätthålls av myndigheter uppskattade endast 28 procent att de hittar information på teckenspråk i någorlunda hög grad, 18 procent i hög eller mycket hög grad och 34 procent i liten grad eller inte alls. Information på finlandssvenskt teckenspråk finns ytterst sällan. Även om textbaserade elektroniska funktioner också har gjort att det går snabbare för dem som använder teckenspråk att uträtta ärenden inom de offentliga tjänsterna utesluter det återuppringsningssystem som har införts i dem helt döva klienter och klienter med nedsatt hörsel.

Nästan alla (90 procent) av dem som deltog i barometern anser att de språkliga rättigheterna är viktiga eller mycket viktiga och var tionde har vänt sig till exempelvis diskrimineringsombudsmannen i diskrimineringsärenden. Majoriteten av de svarande (62 procent) hade inte upplevt trakasserier i sig och 40 procent inte heller diskriminering i sitt eget bostadsområde. Trots det angav de svarande att de på grund av att de är döva har blivit utestängda från sin arbets- eller studiegemenskap eller sitt bostadssamfund eller blivit marginaliserade såväl vid jobsökning som i olika servicesituationer, då man exempelvis inte har velat försöka hitta alternativa former av kommunikation eller inte uppmärksammat att de kunde använda teknik för att kunna nå även personer som inte hör.

Helsingfors december 2020

Päivi Rainò

1 Inledning

Syftet med enkäten Teckenspråksbarometern 2020 har varit att producera bakgrundsmaterial till regeringens språkberättelse i uppföljningen av språklagstiftningen som rör och de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga. Resultaten, som bygger på de teckenspråkiga medborgarnas egna erfarenheter, kommer också att användas i utvärderingen av den teckenspråkslag (359/2015) som varit i kraft i fem år, i indikatorerna för uppföljning av de språkliga rättigheterna¹ samt i genomförandet av annat som skrivits in i regeringsprogrammet som gäller teckenspråk. (Justitieministeriet 2019.)

Med hjälp av Teckenspråksbarometer-enkäten tar man reda på åsikts- och attitydklimatet för det egna språket bland de invånare för vilka teckenspråk spelar huvudrollen i livet.² Mätresultaten i barometern visar hur teckenspråksanvändare kan ta del av information som förmedlas av offentliga organisationer och andra offentliga tjänster på sitt eget språk. Vad händer när en teckenspråkig blir klient hos social- och hälsovårdstjänsterna? Ordnar de med teckenspråkiga tolkningstjänster på det sätt som avses i lagstiftningen? Känner myndigheterna till lagstiftningen om teckenspråkiga? Hur förhåller man sig till teckenspråksanvändare i stort? Och hur väl känner teckenspråkiga själva till sina språkliga rättigheter?

När vårt lands grundlag (731/1999) reviderades för sjätte gången 1999 inkluderades det redan i reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna som infördes i regeringsformen 1999. I 17 § 3 mom. i grundlagen "Rätt till eget språk och egen kultur" inkluderades för första gången också ett omnämmande av rättigheterna för invånare som använder teckenspråk: "Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp ska tryggas genom lag". Bakom meningen ser man dock ett mer omfattande, grundlagsenligt uppdrag som riktar sig till lagstiftaren. Enligt det ska den offentliga makten genom sina åtgärder säkerställa att teckenspråkiga i realiteten kan använda sitt eget språk och utveckla sin egen kultur. Det kan exempelvis genomföras genom tolkningstjänster som samhället möjliggör eller genom att

1 Justitieministeriet följer upp förverkligandet av de språkliga rättigheterna med så kallade uppföljningsindikatorer, som lyfter fram utvecklingstrender i anslutning till förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Indikatorerna är olika språkpolitiska strukturer och processer samt invånarnas erfarenheter av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses (Justitieministeriet 2018).

2 Om inget annat särskilt anges avser man med *teckenspråk* i denna rapport finskt och finlandssvenskt teckenspråk i enlighet med teckenspråkslagen 359/2015.

erbjuda ekonomisk eller annan vägledning som är avsedd för att förbättra teckenspråkets och dess användares ställning. (RP 294/2014 rd)

Innan man kan granska resultaten av teckenspråksbarometern måste man först titta närmare på den övriga lagstiftning som de speglas mot. Lagar som möjliggör eller kräver tolkningstjänster har redan i årtionden varit en viktig del av de teckenspråkigas vardag, i synnerhet när det är nödvändigt att uppnå en smidig och enstämmig växelverkan med en miljö som använder det talade språket. Lagstiftningen som tryggar de språkliga rättigheterna påverkar för teckenspråkigas del alla våra samhällstjänsters tillgänglighet, från barndomen till ålderdomen. Därmed är också lagen om tolkningstjänst för handikappade personer, den så kallade tolkningstjänstlagen (133/2010), med alla de begränsningar och följdverkningar som anges i olika moment, en väsentlig del av den vardagliga teckenspråksanvändningen, trots att den på samma sätt som de övriga lagarna stiftas och publiceras (nästan enbart) på våra nationalspråk. Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer 133/2010 finns dock i översättning som gjordes 2013 under namnet "Lagen om tolkningstjänst på teckenspråk" (se Social- och hälsovårdsministeriet n.d.).

I de rättigheter och förmåner som tryggas i samhällslagstiftningen ingår begrepp som *tolkningstjänst, tolkningsbeslut, (återstående) tolkningstimmar, tolkbeställning, distanstolkning och publiktolkning* eller *tillgång till tolk* och de förekommer ofta i teckenspråkigt tal, och i de utmaningar som förknippas med dem också de hundratals svaren och kommentarerna i den här barometerundersökningen, som alla vittnar om de språkliga rättigheterna i den verkliga världen. Till exempel är en stor del av de teckenspråkiga, liksom de som använder andra inhemska minoritetsspråk i Finland, tvåspråkiga eller flerspråkiga. Finska eller svenska (eller andra talade språk) i sin skriftliga form har också alltid varit en väsentlig del av språkreserven för dem som använder teckenspråk. Men på samma sätt som andra finländare som upplever sig vara tvåspråkiga och flerspråkiga behärskar de nationella språkens talade och skrivna form på olika sätt är också döva och/eller teckenspråkiga tvåspråkiga på olika sätt. Användningen av olika språk betonas på olika sätt på olika områden i livet och möjligheterna att använda ett visst språk påverkas av hela kontexten och livsmiljön som personen lever i (jfr även Lindell 2016).

Det visuella språket (särskilt teckenspråket) är det mest naturliga sättet för döva, personer som upplever sig ha teckenspråk som modersmål, att ha kontakt med andra. Om man saknar hörsel hindras mottagandet av ett ljudligt meddelande, blir tillgängligheten till information och interaktion för dem som använder teckenspråk som sitt primära språk en verklig "språkfråga", i synnerhet om det är andra personer som använder talade språk närvarande. Det bör man tänka på i mötet med teckenspråkiga, när de utträttat ärenden hos olika tjänster och myndigheter, liksom i annan interaktion och annat informationsarbete: många behöver förutom text också en översättning till teckenspråk. (Se även det språkpolitiska programmet för teckenspråken i Finland 2010.)

Bland dem som använder tolkningstjänster på teckenspråk finns också dem som har teckenspråk som andraspråk. En del av dem har tillägnat sig finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som en del av sin språkreserv först i vuxen ålder, i och med hörselörlusten. De skrivna formerna av det språk som dessa personer talar eller en transkribering av det till tecknad eller skriven form – till exempel skrivtolkning eller automatisk taligenkänning – kan vara det naturligaste sättet att kommunicera språkligt. Med tecknad form av talat språk, till exempel tecknad finska, avses ett tydligt artikulerat talat språk, samtidigt som man i anslutning till talflödet producerar ett vokabulär lånat från det finska teckenspråket, tecken, som stöd för talförståelsen. Tecknen inordnas då just i finsk meningsföljd och inte genom att följa grammatiken för finskt teckenspråk. (Laurén 2006; Rainò & Laurén 2016.)

I vårt land finns det också allt fler döva invandrare som tillägnar sig det nationella teckenspråket, men för vilka den skrivna finskan och svenskan förblir mer främmande än de tecknade språken, liksom även teckenspråk som följer finskans eller svenskans ordföljd. Även de behöver översättningar till finskt (eller finlandssvenskt) teckenspråk vid sidan av den skrivna texten. (Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010).

2 Lagstiftningen om teckenspråk

Sedan 1999 har döva, hörselskadade och synhörselskadade ända sedan lagändringen 1979 kunnat få "tolknings- och översättningshjälp" erbjuden av samhället, enligt det som nämns i 17 § i grundlagen. Till de stödformer som då beviljades på grund av funktionsnedsättning lade man nämligen också till tolktjänster (nuvarande tolkningstjänster) som anordnas för "gravt hörselskadade" (invalidvårdslagen 907/1946 upphävd; lagen om ändring av invalidvårdslagen 581/[19]79). Tolkningsstjänster kunde beviljas både för utträttande av ärenden och för fritiden, så kallad invalidvård efter förmögenhetsprövning inom ramen för det timantal som Socialstyrelsen fastställt och högst 120 timmar per år; det var möjligt att få extra timmar för studier. Dövblinda personer (synhörselskadade i den nuvarande lagstiftningen) hade dock rätt till dubbelt så många tolkningstimmar. Till en början hänvisade tjänsten endast till tolkning mellan talad finska eller svenska och teckenspråk, även om det var möjligt att även använda andra metoder för dövblinda. Senare i och med lagändringarna utvidgades tolkningstjänsterna för personer med funktionsnedsättning till att även gälla tolkning av talat språk till skriven form för hörselskadade personer som förlorat sin hörsel som vuxna och som inte använde teckenspråk i sin kommunikation. (Leppänen & Hassinen 1984; Jääskeläinen 1985; Socialstyrelsen 1985 [1986].)

När lagen (380/1987) och förordningen (759/1987) om service och stöd på grund av handikapp (den s.k. *handikappservicelagen*) trädde i kraft 1988, förblev det minimiantal timmar som anges i förordningen oförändrat, men ersättningsskyldigheten överfördes på kommunerna, dock efter en övergångsperiod på fem år. Samtidigt blev rätten till tolkningstjänster en lagstadgad subjektiv rättighet för kommuninvånarna. (I detta sammanhang ansågs även talskadade personer omfattas av de lagstadgade tolkningstjänsterna – behov på grund av arbete, studier, utträttande av ärenden, deltagande i samhället, rekreation eller någon annan anledning – omfattas av tolkningstjänsterna.) Tio år senare, i och med ändringen av handikappservicelagen som trädde i kraft 2007, utökades rätten till tolkningstjänst ytterligare så att synhörselskadade kunde få minst 360 timmar och andra personer med svår hörsel- eller talskada minst 180 tolkningstimmar under ett kalenderår. (RP 220/2009 rd)

När lagstiftningen återigen förnyades år 2010 genom lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010) (nedan tolkningstjänstlagen), överfördes ansvaret för att ordna med tolkningstjänster tillbaka från kommunerna till staten – nu till Folkpensionsanstalten. FPA köper tjänsten av de serviceproducenter som konkurrensutsatts, men har själva hand om tillhandahållandet av den centraliserat via sitt eget center för tolktjänst.

FPA har på det sättet strävat efter att förverkliga det mål som satts upp för tolkningstjänstlagen för att förbättra tillgången till tolkningstjänsten och harmonisera praxisen samt främja likabehandling av de personer som behöver tolkning när det gäller tillgången till tjänsterna (jfr FPA 2020c). Främjandet av likabehandling av personer med funktionsnedsättning i vårt samhälle är också ett krav enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som ratificerades genom statsrådets förordning (27/2016) 2016. Enligt den ska statsmakten säkerställa lika tillgång till samhällets system, information och tjänster för personer med funktionsnedsättning; de ska också ha rätt att använda teckenspråk, kommunikation som stödjer och ersätter tal samt alla andra kommunikationsmetoder, -sätt och -former som de väljer i offentliga sammanhang.

I 5 § i lagen om tolkningstjänst anges det tydligt för vem och för vilket ändamål de avgiftsfria tolkningstjänsterna är avsedda:

Rätt till tolkningstjänst har synhjärskadade, hörselskadade eller talskadade som på grund av sin funktionsnedsättning behöver tolkning för att kunna arbeta, studera, utvärta ärenden, vara samhällligt delaktiga, för hobbyn eller rekreation. En vidare förutsättning för rätt till tolkningstjänst är att den handikappade kan uttrycka sin egen vilja med hjälp av tolkning och använda sig av någon fungerande kommunikationsmetod.

Klienternas disponibla timantal är fortfarande detsamma som i den lag som trädde i kraft 2007, men i den nya lagen lade man till förtydligande preciseringar bland annat i fråga om distanstolkning, studietolkning och tolkning på utlandsresor. (RP 220/2009 rd): Exempelvis enligt 7 § i lag 133/2010 ska tolkning ordnas på utlandsresor om resan anknyter till personens normala liv, studier eller arbete, men i lagen definieras tydligt också den längsta möjliga tidsperioden som tolkning kan användas och olika så kallade tolkningstyper (exempelvis platstolkning eller distanstolkning). I 3 § i lag 133/2010 anges det dessutom tydligt att lagen är subsidiär och endast ska följas om en person som använder teckenspråk eller någon metod som förtydligar kommunikationen i sin kommunikation inte får tillräcklig och för sig lämplig tolkning med stöd av någon annan lag. Sådana primära lagar som hänför sig både till tolkning och andra rättigheter som tryggar användningen av teckenspråk presenteras i 4 § i teckenspråkslagen från 2015 (359/2015):

Den som använder teckenspråks rätt att få undervisning på det egna språket och i läroämnet teckenspråk regleras i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (629/1998)³, lagen om yrkesutbildning (630/1998)⁴ och i den övriga utbildningslagstiftningen. Rätten att använda teckenspråk eller tolkning och översättning

3 Denna lag har upphävts genom gymnasielagen (714/2018), som har varit i kraft sedan den 1.8.2019.

4 Denna lag har upphävts genom lagen om yrkesutbildning (531/2017), som har varit i kraft sedan den 1.1.2018.

som anordnas av en myndighet regleras i förvaltningslagen (434/2003), förvaltningsprocesslagen (586/1996)⁵, förundersökningslagen (805/2011), lagen om rättegång i brottmål (689/1997), lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000), lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992), utsökningsbalken (705/2007), fängelselagen (767/2005), häktningslagen (768/2005) och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) samt i den övriga lagstiftningen för olika förvaltningsområden.

När den nya lagen om tolkningstjänst bereddes övervägdes möjligheten att definiera att lagen ska tillämpas i första hand (RP 220, 2009 rd). I praktiken hade det nämligen visat sig att klienten för det mesta fortfarande var tvungen att beställa tolk själv, trots att lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (380/1987), som redan har varit kraft i 20 år, var subsidiär. De övriga parterna kom ihåg sin primära skyldighet att ordna med tolkningstjänst "främst då det har varit fråga om ett myndighetsinitierat ärende enligt förvaltningslagen (434/2003) där det legat i myndighetens intresse att få till stånd växelverkan, t.ex. i ärenden som gäller polisen eller rättsväsendet." "Frågan om vem som i vissa situationer ska betala för tjänsten blir då klarare än om lagen är sekundär och myndigheternas inbördes oklarheter gällande kostnadsansvaret försvinner". (RP 220, 2009 rd)

Med den ramlagsmässiga teckenspråkslagen hoppades man bidra till att "urskilja den materiella lagstiftningshelhet som innehåller bestämmelser om rättigheterna för teckenspråksanvändarna". Bestämmelserna om teckenspråk i lagstiftningen för olika förvaltningsområden är splittrade och har visat sig vara svåra att förstå när teckenspråkslagen stiftades. Utöver teckenspråkslagen finns centrala bestämmelser om teckenspråk bland annat i lagarna om utbildning och social- och hälsovården samt i lagen om tolkningstjänst för handikappade personer. Genom att samla åtminstone en del av lagstiftningen om användning av teckenspråk under en allmän lag hoppades man att det skulle underlätta för både myndigheter och personer som använder teckenspråk att hitta lagrum. Å andra sidan ville man inte räkna upp alla rättigheter som rör teckenspråksanvändare i denna lag, för det hade gjort lagen alltför lång och svårtydlig (HE 294/2014).

Det bör dessutom nämnas att man i teckenspråkslagens tillämpningsområde med "teckenspråk" avser finskt och finlandssvenskt teckenspråk (359/2015, 1 §), även om man i och med invandringen har använt andra teckenspråk i Finland sedan 1800-talet (jfr Jantunen 2001 [2000]; Rainò 2000), bland annat svenskt teckenspråk (RP 294/2014). År 2019 hade exempelvis ett tjugotal personer angett ryskt teckenspråk som sitt modersmål i befolkningsdatasystemet (jfr Santala 2019 och avsnitt 6 nedan). – Informationen om personer

⁵ Denna lag har upphävts genom lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), som har varit i kraft sedan den 1.1.2020.

som använder andra teckenspråk i Finland är betydelsefull eftersom FPA:s tolkning i år visar att rätten till tolkningstjänst för personer med funktionsnedsättning till skillnad från tidigare även gäller personer som har ett annat teckenspråk än finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som kommunikationsmedel, "till exempel ryskt teckenspråk (eller engelska vid skrivtolkning)" (FPA 2020b). Det kan redan inom en nära framtid innebära att vilket som helst av världens teckenspråk – eller av de talade språken som har kommit till Finland i och med invandringen, omfattas av vår lag om tolkningstjänst som iakttas av FPA (Rainò & Vik 2020).⁶

6 För att tolkning ska kunna ordnas krävs det dock att det finns språkkunniga tolkar som behärskar just dessa andra tecknade eller talade språk, eftersom FPA:s förmån inte möjliggör så kallad relätolkning, då tolkning görs via ett tredje språk (till exempel engelska eller finskt teckenspråk) och sedan till talad finska av olika tolkar (Rainò och Vik 2020).

3 Forskningsuppdrag som tillsatts för teckenspråksbarometern

Regeringens berättelser till riksdagen om tillämpningen av språklagstiftningen för varje mandatperiod innehåller både allmän information och information om språkgrupperna i Finland enligt de teman som lyfts fram i respektive berättelse samt utvecklingen av språkförhållandena och förändringar i språkklimatet jämfört med tidigare berättelser. Av den anledningen samlar man med hjälp av språkbarometerenkäter in såväl liknande återkommande som ny, temainriktad information om den språkliga livsmiljön i olika språkgrupper. Exempelvis år 2013 behandlades i språkberättelsen förutom *granskningen av språkförhållandena*⁷ och *språkklimatet bland annat reformen av den statliga och kommunala förvaltningen, polisen, rättsväsendet, småbarnspedagogiken och utbildningen*, medan de särskilda temana i språkberättelsen 2017 var *statsbolag, digitalisering och integration* (Justitieministeriet 2013; Statsrådets kansli 2017).

Språkberättelserna har till uppgift att främja dialogen mellan regeringen, riksdagens grundlagsutskott och den övriga förvaltningen om vilka åtgärder som anses vara nödvändiga för att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och därför bör man behandla både positiva och negativa utvecklingsriktningar i språkberättelserna (jfr RP 92/2002). När grundlagsutskottet behandlade den språkberättelse (GrUU 34/2017 rd) som gavs ut 2017 fäste det vid behandlingen av de teckenspråkigas språkförhållanden uppmärksamhet vid betydelsen av att lära sig barnets eget språk och rätten för dem som använder teckenspråk att få undervisning på sitt eget språk. Utskottet påminde om att det redan i sitt betänkande om teckenspråkslagen hade ansett det viktigt att trygga barnets eget språk. Även enligt artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter får ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller ett urfolk inte nekas rätten att tillsammans med andra medlemmar i gruppen åtnjuta sin egen kultur och använda sitt eget språk (GrUB 10/2014). Utskottet betonade att barnet och barnets familj ska tryggas möjligheten att få tillräckligt med undervisning i teckenspråk så att barnets rätt till det egna språket tillgodoses och att hela familjen ges möjligheter till en fungerande interaktion med hjälp av det gemensamma språket (GrUB 10/2014), även när det gäller andra språk än teckenspråk. – Möjligheterna för barn som använder teckenspråk att få undervisning och utbildning i

⁷ Med språkförhållanden avses då även områden som inte regleras enligt lag där människors språkliga behov framgår (se t.ex. Justitieministeriet 2006).

teckenspråk på sitt eget språk analyseras utifrån materialet från barometerenkäten i kapitel 7.1 i denna rapport.

Grundlagsutskottet påminde (GrUU 34/2017 rd) om att teckenspråkslagen förpliktar myndigheterna att i sin verksamhet främja möjligheterna för den som använder teckenspråk att använda sitt eget språk och få information på sitt eget språk. Utskottet påpekade att man även tidigare fäst uppmärksamhet vid tillhandahållandet av tolkningstjänster (GrUB 10/2014 rd) för dem som använder teckenspråk: När dessa tillhandahålls ska lagen om tolkningstjänst för handikappade personer iakttas(133/2010) om den person som använder teckenspråk inte får tillräcklig och för honom eller henne lämplig tolkning med stöd av en annan lag. Dessutom betonade grundlagsutskottet de språkliga rättigheterna för dem som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk i planeringen av det praktiska genomförandet av social- och hälsovårdsreformen och uppmanade dem att följa upp tillgången till tolkning och tillhandahållandet av tolkning och att ingripa i de missförhållanden som observeras. Utskottet fäste också uppmärksamhet vid bevarandet och tryggheten av det finlandssvenska teckenspråket liksom vid tillgången till tolkningstjänster på finlandssvenskt teckenspråk. (GrUU 34/2017 rd.) – Medborgarperspektiv på tillgången till information och tolkning på båda de inhemska teckenspråken har samlats från dem som deltagit i barometerenkäten i kapitel 7.2 och 7.3 i denna rapport.

Vid behandling av andra språkförhållanden ansåg grundlagsutskottet att det är oroväckande att språkberättelsen från 2017 nämner att det allmänna språkklimatet verkar ha blivit hårdare i ljuset av utredningen Språkbarometern 2016 och de utlåtanden och enkäter som justitieministeriet fått in efter den föregående språkberättelsen (jfr Lindell 2016; Statsrådets kansli 2017). Grundlagsutskottet fäste redan i samband med föregående språkberättelse uppmärksamhet vid de hårdare attityderna mot olika språkgrupper som konstaterades i den dåvarande berättelsen. – De teckenspråkigas erfarenheter av förändringar i språkklimatet och betydelsen av språkliga rättigheter tas upp i avsnitt 7.4.

4 Målgrupp för enkäten

Teckenspråksbarometern har i första hand till uppgift att utreda språkförhållandena för de personer som är målgrupper enligt 17 § i grundlagen, teckenspråkslagen och lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (jfr avsnitt 2 ovan). Uppskattningarna av hur stor grupp det handlar om har både i tidigare språkberättelser (2006–2017) och i justitieministeriets övriga publikationer (bl.a. Justitieministeriet 2014, 2016; Justitieministeriet n.d.) varierat mellan 3 000–14 000; siffrorna för dem som använder finlandssvenskt teckenspråk har angetts vara mellan 90 och 160. Antalet teckenspråkiga bygger på uppgifter som kommer från intresseorganisationerna för teckenspråkiga. – Exempelvis i regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017 beskrevs den grupp som använder teckenspråk på följande sätt:

I Finland används det finska och det finlandssvenska teckenspråket. Det finska teckenspråket som modersmål används av cirka 4 000–5 000 döva eller personer med nedsatt hörsel. Dessutom används det som modersmål, andra språk eller främmande språk av cirka 6 000–9 000 hörande personer. Man har länge uppskattat att det finns cirka 300 användare av finlandssvenskt teckenspråk, varav hälften är döva. I en kartläggning som gjordes 2014–2015⁸ konstaterades det emellertid att det fanns cirka 90 döva språkanvändare och att huvudparten av användarna av språket var äldre. (Statsrådets kansli 2017.)

Siffrorna som erbjuds har dock inte i dessa publikationer jämförts med de statistiska demografiska bedömningar som gäller till exempel andelen döva personer i olika befolkningsgrupper, vilket i västländerna är cirka en halv promille (jfr Blanchfield m.fl. 2001). Med hänsyn till Finlands folkmängd (5,5 miljoner) skulle antalet döva – och i Finland förmodligen i första hand teckenspråkiga⁹ – medborgare vara cirka 2 800. Siffran är ungefär densamma som den varit sedan 2011 i Folkpensionsanstaltens statistik över tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning (Rainò & Vik 2020). – Enligt FPA:s statistik fanns det år 2019 2 835 personer som hade rätt till tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning och som använde finskt teckenspråk eller finska med tecken som stöd; 116 personer använde finlandssvenskt teckenspråk eller talad svenska med tecken som stöd (Finlands officiella statistik: Tolktjänster för handikappade. Tabell: Personer som

⁸ Se justitieministeriet 2014.

⁹ Jfr Rainò & Vik 2020.

har rätt till tolkningstjänster för handikappade i slutet av året [30.4.2020] i verket Rainò & Vik 2020); alltså en per 1 840 invånare. Av dem var 2 650 personer som använde finskt teckenspråk 20 år eller äldre, medan 111 personer som använde finlandssvenskt teckenspråk eller tal med tecken som stöd som gör det lättare att följa svenskt tal som fanns i FPA:s kundregister var över 20 år. År 2019 använde också 274 personer med synhörskada FPA:s tolktjänster av de 368 personer som hade rätt till tolkningstjänster (Rainò & Vik 2020, 36). Enligt ovan nämnda interaktionsspråk bör de ingå i de grupper som FPA för statistik över.

Å andra sidan har det inte funnits någon demografisk statistik över antalet personer som på grund av sin dövhet eller någon annan anledning som har med hörseln, synen eller ibland även en talskada att göra identifieras som teckenspråkiga. Till denna grupp hör bland annat så kallade coda-barn (< hörande barn till döva föräldrar, *children of deaf adult[s]*), teckenspråkiga barns syskon och deras föräldrar (jfr Children of Deaf Adults, Inc. [n.d.]).

I befolkningsregistret, där det har varit möjligt att byta till teckenspråk som modersmål sedan 2008, är antalet personer som har registrerat teckenspråk som modersmål anmärkningsvärt lågt jämfört med de föregående siffrorna (jfr även Justitieministeriet 2013). Enligt den senaste offentligt tillgängliga informationen (Santala 2019) innan denna teckenspråksbarometer hade 597 personer angett finskt teckenspråk och 10 personer finlandssvenskt teckenspråk som sitt modersmål i Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas befolkningsdatasystem fram till januari 2019.¹⁰

Till populationen i denna barometerundersökning kan man alltså räkna de som använder teckenspråk och som avses i 17 § i grundlagen samt lagen om tolkningstjänst för handikappade personer i första hand (på grund av hörselskada eller annan funktionsnedsättning). Men eftersom resultaten av barometern också kommer att användas i utvärderingen av teckenspråkslagen (359/2015), som har varit i kraft i fem år, ingår även ovan nämnda personer som identifieras som teckenspråkiga – även om de inte nödvändigtvis använder tolkningstjänster – också de vars erfarenhetsbaserade information bör samlas in med barometern. 1 § i teckenspråkslagen omfattar nämligen alla som upplever teckenspråket som sitt eget språk eller sitt primära språk: "*Med personer som använder teckenspråk avses en person vars eget språk är teckenspråk*". Dessutom ska man enligt grundlagsutskottets diskussion om den senaste språkberättelsen (jfr avsnitt 3) i barometern samla in information särskilt om möjligheterna för barn som växer upp i teckenspråkiga

¹⁰ Det bör nämnas att 21 personer enligt Santalas avhandling (2019) i början av 2019 hade anmält ryskt teckenspråk som sitt modersmål i befolkningsdatasystemet. Uppgifterna i denna enkät avviker något från uppgifterna från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, enligt vilket det i oktober 2020 fanns 8 personer med ryskt teckenspråk som modersmål som var 18 år eller äldre. Bland de yngre fanns det däremot endast sex personer som använde andra än våra inhemska teckenspråk. (Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2020.)

familjer att lära sig sitt eget språk eller det primära språket (jfr GrUB 10/2014 rd; se även avsnitt 3). Utifrån det ovan nämnda bör man kontakta medlemmarna i den grupp som betraktas som population i undersökningen bland de personer som använder tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning som tillhandahålls av FPA och personer som använder teckenspråk som tolkningsspråk. En annan central grupp i denna barometerundersökning är de som i teckenspråkslagens anda "betraktar teckenspråket som sitt eget språk" och som också har registrerat teckenspråk som sitt modersmål i befolkningsdatasystemet som upprätthålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Det som man hänvisar till i barometerundersökningen *på teckenspråk* preciseras i den första meningen i 1 § i teckenspråkslagen 359/2015: "I denna lag avses med *teckenspråk* det finska och det finlandssvenska teckenspråket." På grund av avgränsningen av teckenspråkslagen har man i barometern inte gjort egna frågor som riktar sig till användare av andra teckenspråk som kommit till Finland exempelvis som invandrare. Närvaron av främmande teckenspråk framkommer dock tidvis i denna rapport, eftersom de som använder andra teckenspråk har kunnat registrera sitt eget teckenspråk som modersmål i befolkningsdatasystemet och har kunnat få information om undersökningen via teckenspråkiga medier. Till dem skickade man dock inga infobrev om undersökningen på grund av begränsningen i teckenspråkslagen. Eftersom personer som använder främmande teckenspråk har rätt till FPA:s tolkningstjänster och kan använda finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som tolkningsspråk, har material som kommit in från dem inte uteslutits ur det material som inkluderats i denna undersökning.

5 Forskningsmaterial

5.1 Insamling av material och kontakt med deltagarna

Målet för medborgarenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020 var att samla in forskningsmaterialet så att frågeformuläret skulle göra det möjligt både för en- och tvåspråkiga att svara – på finskt teckenspråk och/eller finska eller på finlands-svenskt teckenspråk och/eller svenska. Efter en informationssäkerhetsanalys valde man den tyska webbenkätplattformen LimeSurvey som plattform, som med sina videoinspelningar gör det möjligt att uträtta ärenden i två riktningar även på tecknade språk (se LimeSurvey [n.d.]). Då kan den svarande exempelvis själv välja om han eller hon vill teckna eller skriva (eller eventuellt tala in) sitt svar. Det skulle vara möjligt att svara både på dator och på mobila enheter. Å andra sidan skulle de som känner sig främmande inför att använda det elektroniska frågeformuläret erbjudas möjligheten att besvara enkäten personligen, exempelvis via videosamtal eller i samband med teckenspråkiga evenemang (t.ex. Dövas kultur dagar 2020; se Förbundet för döva [n.d.]). Då kan man samla in svaren på pappersfrågeformulär och facilitera svaren från de personer som tycker att det är främmande att uträtta ärenden elektroniskt.

På grund av den pandemi som spridit sig till Finland måste planerna ändras, men det visade sig också vara problematiskt att målgruppen kontaktades via två klientregister, eftersom det i början av projektet också var aktuellt att påbörja den nya tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata Findatas verksamhet. Findatas uppgift är nämligen att bevilja tillstånd för sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården när uppgifterna kombineras från flera registeransvariga (i detta

fall från FPA och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata).¹¹ Findata utredde ansökan om dataanvändningstillstånd till teckenspråksbarometerprojektet för att identifiera personer som använder teckenspråk i Folkpensionsanstaltens och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas register samt för att få dessa personers kontaktuppgifter ur befolkningsdatasystemet med stöd i lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården (552/2019). Ansökan (IHL/3567/14.02.00/2020, ansökningsnummer 2020/321) avsågs dock eftersom Findata ansåg att det i ansökan om dataanvändningstillståndet handlar om rekrytering av personer som ska undersökas med utgångspunkt i registeruppgifter och lagen tillåter inte att personer i en målgrupp identifieras eller kontaktas "på basis av material med tillstånd enligt lag, med undantag av de kontakter som enligt 55 § i lagen ska göras på basis av ett kliniskt fynd". (Findata 2020.)

Det enda alternativet med tanke på barometerundersökningen var att kontakta målgrupperna separat, dels de från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas befolkningsdatasystem och dels från ett kundregister som sammanställts över personer som använder FPA:s tolkningstjänster. – Enligt en utredning som gjorts av FPA:s informationstjänster/Tietoaineisto-ryhmä (Datamaterialgruppen) (personligt informationsmeddelande via e-post till Päivi Rainö 26.8.2020) skulle FPA ha kunnat ta ut kontaktuppgifterna till deltagarna i undersökningen och kontaktat personerna i fråga, men anledningen till att de kontaktades skulle i så fall enbart ha behövt handla om FPA:s förmåner. I det fallet hade det gällt alla som fått tolkningstjänst som ersätts av FPA, eftersom FPA enligt ovan nämnda lag om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården (552/2019), som trädde i kraft 2019, inte enbart på basis av modersmålet får ta ut deltagarnas kontaktuppgifter till teckenspråksbarometerprojektet.¹² Eftersom denna grupp omfattar sammanlagt cirka 5 900 personer, medan det skulle finnas cirka 2 800 personer som använder enbart teckenspråkiga tolktjänster eller tolktjänster med tecknat tal (Rainö & Vik 2020) skulle man ha varit tvungen att skicka ett meddelande om undersökningen i onödan till mer än hälften av mottagarna. Av den anledningen och på grund av FPA:s långa process för beviljande av undersökningstillstånd beslutade man slutligen att endast kontakta personer utifrån angivet modersmål i Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas (MDB) befolkningsdatasystem (BDS). Dessutom skulle information om möjligheten att frivilligt delta i undersökningen förmedlas till målgruppen via teckenspråkiga webbaserade och sociala medier på det sätt som inleddes våren 2020.

11 Findata är tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata, vars verksamhet grundar sig på Lagen om sekundär användning lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården. Findata förbättrar informationssäkerheten för material som innehåller social- och hälsovårdsuppgifter och gör det möjligt att utnyttja dem effektivare. (Findata [n.d.])

12 I befolkningsdatasystemet har teckenspråkiga personer märkts med språkkoden 98 enligt ISO 639-1, vilket innebär att språket har angetts i klartext. Utöver dessa finns den mer detaljerade språkkoden ISO-639-3, som innehåller språkkoderna fse (finskt teckenspråk) och sgn (teckenspråk) eller språkkod 980, vilket innebär att teckenspråket är i klartext. (Personligt informationsmeddelande via e-post till Päivi Rainö 13.11.2020, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.)

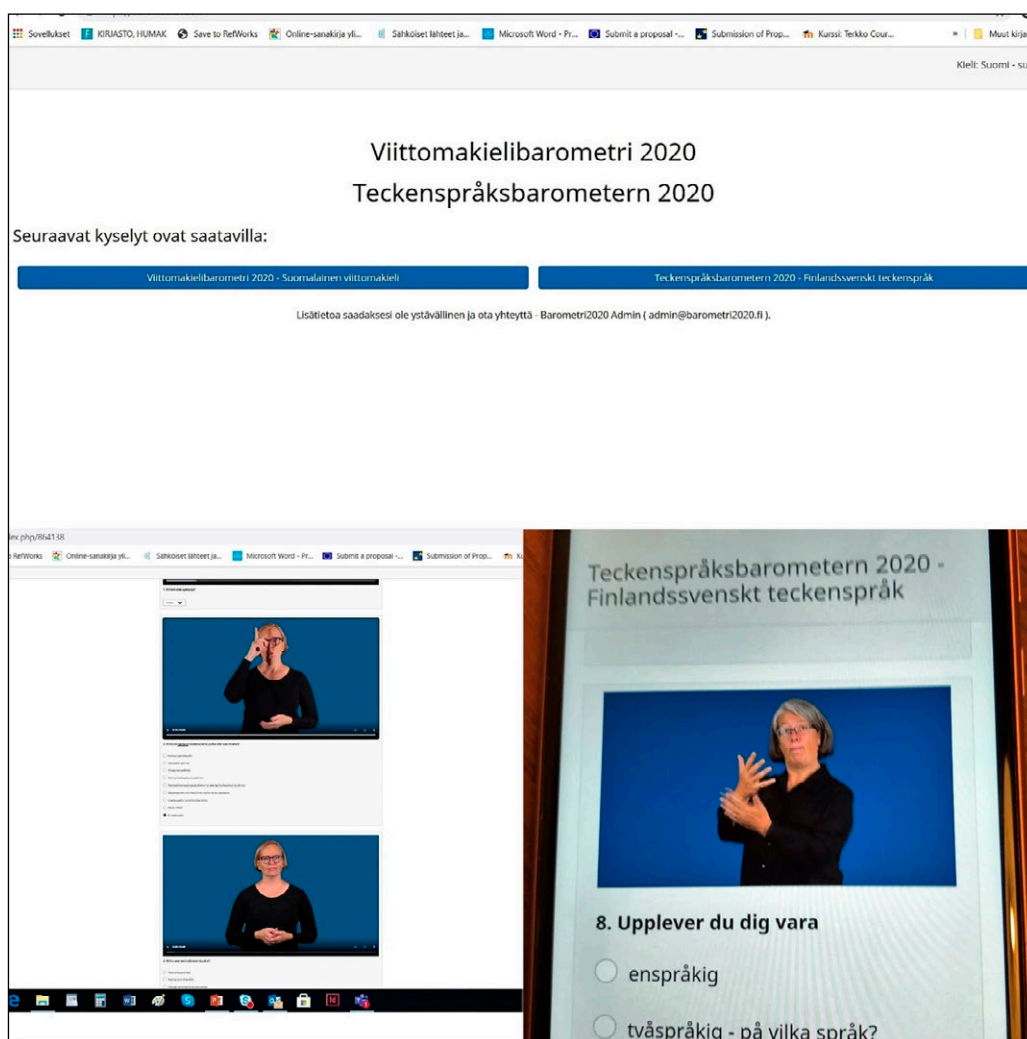
Enligt det urval som teckenspråksbarometerprojektet fick från BDS fanns det den 7 oktober 2020 totalt 540 personer i Finland som var 18 år eller äldre vars modersmål var finskt (N = 532) eller finlandssvenskt teckenspråk (N = 8). Dessutom fanns det i BDS 15 personer vars modersmål är något annat teckenspråk (t.ex. tyskt, estniskt, ryskt, vietnamesiskt etc.). Enligt ett tilläggsmeddelande från november 2020 fanns det dessutom 128 personer under 18 år, varav sex som hade ett annat språk än ett inhemskt teckenspråk som modersmål. (Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2020.) Det innebär att sammanlagt 683 personer skulle ha angett teckenspråk som modersmål i befolkningsuppgifterna i november 2020, medan siffran var 628 personer 1,5 år tidigare (jfr Santala 2019).

Efter urvalet från BDS (Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2020) kunde de finsk- och svenskspråkiga infobreven skickas den 13 oktober 2020 (se bilaga 3) till ovan nämnda 540 personer. Utifrån de personliga kontakter som projektforskaren tagit emot kom infobreven till mottagarna senast den 20 november 2020. När webbenkäten stängdes den 11 november 2020 hade de som fått meddelandet från BDS med utgångspunkt i registeruppgifterna haft cirka två veckor på sig att besvara enkäten.

Man hade informerat om enkäten på förhand och när den påbörjades på svenska och på finlandssvenskt teckenspråk i sociala medier (bland annat Teckeneko, 16.5.2020; Facebook-sidan Vårt Finlandssvenska Teckenspråk är Vackrast, 2.10.2020; FDFs [Finlands Dövas Förbunds] Facebook-gruppen Teckenspråkig ankdamm 19.10.2020). På finskt teckenspråk informerade man om barometern i Finlands Dövas Förbunds elektroniska webbmedia den 22.9.2020 (Keski-Levijoki 2020), där man även ytterligare en gång, den 30.9.2020, informerade om att enkäten öppnades. Enkäten lyftes också fram i Dövas tidskrift den 30.9.2020 (Teckenspråksbarometern... 2020) och i den riksomfattande sändningen på teckenspråk Yle uutiset viittomakielellä (Yle Nyheter på teckenspråk) (1.10.2020) samt i debattprogrammet Mikaela & Thomas på samma redaktion (11.10.2020; se Yle Nyheter på teckenspråk 2020). När enkäten påbörjades informerades dessutom representanter från Finlands alla dövföreningar personligen om projektet. Information om att enkäten öppnades lades också upp på Humaks egen webbplats (se Röksä 2020).

Enkäten öppnades den 30 september 2020 på den särskilda webbplatsen Barometri2020.fi som skapades för den och kunde besvaras under en månad. Från startsidan togs personen till ett eget frågeformulär på finskt eller finlandssvenskt teckenspråk (se figur 1). Efter den första veckan hade enkäten öppnats 102 gånger och hälften av besökarna hade redan fyllt i hela frågeformuläret. Sammanlagt öppnades frågeformuläret 500 gånger, och av dessa innehöll 366 minst ett skriftligt svar. 134 tomma frågeformulär hade sparats. Frågeformuläret för finlandssvenskt teckenspråk hade öppnats 42 gånger, varav 19 formulär kunde tas med i den slutliga jämförelsen. Efter den slutliga granskningen togs 307 frågeformulär med i den statistiska analysen av personer som fyllt i enkäten om finskt teckenspråk. (Se närmare i avsnitt 6.)

Figur 1. Startsidan för webbenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020 och vyerna i svarsmenyn på en datorskärm och på en mobil enhet.

5.2 Särdrag i Viittomakielibarometri 2020/ Teckenspråksbarometern 2020

Från startsidan Barometri2020.fi togs den svarande vidare på finska eller svenska enligt anvisningarna och till enkätens start sida enligt språkval. Där fanns det information om enkäten på finskt teckenspråk och finska eller alternativt på finlandssvenskt teckenspråk och svenska. Den inledande informationen åtföljdes av en enkät där var och en av sammanlagt 46 frågor först presenterades på teckenspråk och därefter på skrivet språk (figur 1; se även

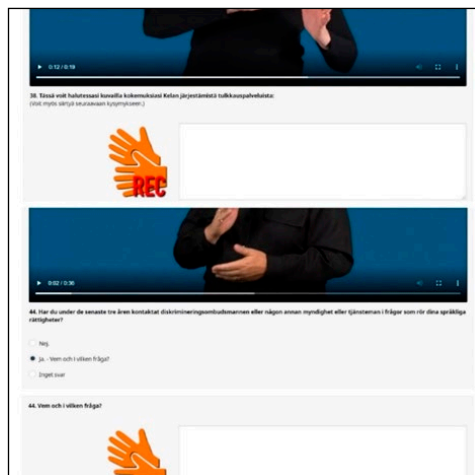
bilaga 1, varifrån den teckenspråkiga delen har tagits bort av redaktionella skäl). Efter att ha valt det bästa svarsalternativet fick deltagaren även efter varje frågeserie ge ytterligare information om ämnet genom att teckna eller skriva (se bild 2).

Av 30 personer i olika åldrar (bland dem fanns representanter för olika åldersklasser, från 1940-talet till 1990-talet) fick man 68 svar som innehöll teckenspråkig text. En del utnyttjade möjligheten att svara både på teckenspråk och skriftligen och en del svarade via video på alla öppna frågor. Tomma svar, då deltagaren hade stängt av kameran omedelbart efter att ha satt på den eller där vyn var dold, gavs av 21 svarande. Eftersom man kunde identifieras den svarande utifrån ansiktet när han eller hon valde det teckenspråkiga alternativet, fick de svarande som använde teckenspråk redan i den inledande informationen anvisningar för hur de kunde dölja sitt ansikte om de ville. Ingen av dem som valde att besvara frågorna på teckenspråk använde sig av denna möjlighet.

Trots frågeformulärets längd svarade 271 personer på alla frågor om finskt teckenspråk och sammanlagt 17 personer svarade på varenda fråga om finlandssvenskt teckenspråk. Totalt hade formuläret för finlandssvenskt teckenspråk öppnats 42 gånger. De övriga (458) personerna som hade öppnat webbformuläret togs från startsidan till enkäten om finskt teckenspråk sammanlagt 500 gånger. Av dessa innehöll 307 personers formulär tillräcklig bakgrundsinformation med tanke på undersökningen (i fortsättningen den grupp vars "startspråk är finska"), medan enkäten om finlandssvenskt teckenspråk hade fyllts i med tillräcklig bakgrundsinformation av 19 personer (i fortsättningen av den grupp vars "startspråk är svenska").¹³

13 Se närmare i avsnitt 6.1).

Figur 2. Utrymme som reserverats för tilläggsinformation på teckenspråk eller i skrift.

6 Enkätundersökningsmaterial

Sammanlagt 326 personer av dem som bekantat sig med webbenkätformulären till Viit-tomakielibarometri 2020/Teckenspråkbarometern 2020 hade fyllt i barometerens webbformulär och gett tillräckligt med bakgrundsinformation om sig själva så att statistisk behandling av materialet möjliggjordes av svaren.¹⁴ Det kvantitativa material som samlades in via enkäten analyserades med hjälp av SPSS-programmet; de statistiska analysmetoder som användes var främst olika granskningar av fördelning och korstabeller, där figurer och tabeller presenteras i urval i texten samt i bilaga 2 till rapporten. Ingen fråga var obligatorisk och därför varierar antalet svarande (n) på olika frågor.

Det kvalitativa material som lagrats skriftligen på finska och svenska samt på teckenspråk på formulären homogeniserades genom att översätta de textfragment som skrivits och som tecknats på svenska till finska, varefter svaren i anslutning till varje frågebatteri grupperades i tematiska helheter. De svarandes beskrivningar av varje ämnesområde presenteras i anonymiserad form och delvis som inskickade citat. När en deltagare har svarat på sitt andraspråk (på finska eller svenska) har de finskspråkiga texterna bitvis redigerats grammatiskt och exempelvis genom att ta bort upprepningar och ändra ordval som bygger på teckenspråk så att de blir mer allmänspråkliga. I det fallet har citatet märkts med [Originaltexten har redigerats språkligt]. När det gäller citat som har översatts från svenska eller finskt teckenspråk anges det på vilket språk det ursprungliga svaret gavs. (Det fanns inga videosvar på finlandssvenskt teckenspråk i de formulär som togs med i undersökningen.) Om citaten har kortats ned av redaktionella skäl är det markerat med -. I vissa citat har man lagt till kompletterande information inom hakparentes om kontexten i den fråga som ställts eller en beskrivning som den svarande gett i ett annat formulär. Hakparentes har också använts när man på grund av personskydd har tagit bort namn eller benämningar som gäller till exempel platser, personer eller andra identifierbara omständigheter eller information om ålder och kön från den svarandes text.

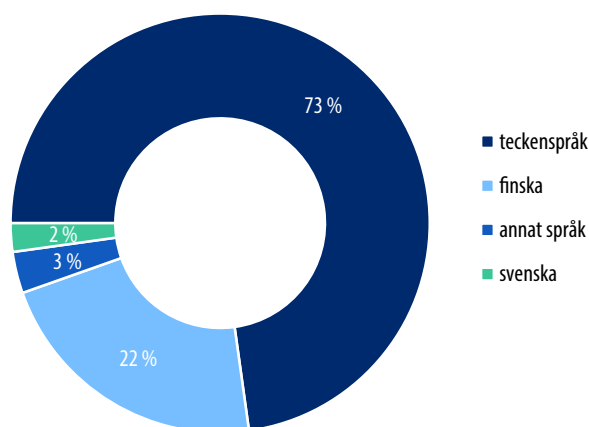
¹⁴ De som lämnades utanför granskningen var personer som hade skickat in ett helt tomt frågeformulär (134 st.) samt frågeformulär av vilka det framgick att den svarande inte alls hörde till målgruppen (1 st.) eller att denna möjlighet inte kunde uteslutas med tanke på nästan total avsaknad av bakgrundsinformation eller att den svarande inte hade förstått frågorna på formuläret (39 st.). I dessa fall hade slutna frågor besvarats mekaniskt med "jag vet inte", "kan inte säga" eller "vill inte säga".

Inom ramen för denna rapport har det inte varit möjligt att på ett uttömmande sätt behandla den kvalitativa information om den språkliga livsmiljön som samlats in genom enkäten. För att kunna göra ännu noggrannare kvalitativa eller kvantitativa generaliseringar av sociala och språkliga variationer i denna geografiskt splittrade och internt mångförgiga målgrupp bör man i undersökningen använda sig av exempelvis multivariabelanalys. På grund av den begränsade tidsramen för språkbarometerprojekten kunde det inte göras. Genom att spara forskningsmaterialet i Dataarkivet kan man dock gå igenom materialet på nytt för fortsatt forskning.

6.1 De svarandes förhållande till teckenspråk och teckenspråksanvändare

För majoriteten av de svarande (70 %) har teckenspråk angetts som modersmål i befolkningsdatasystemet (BDS). (Till denna grupp riktade sig också det personliga infobrevet om undersökningen.) Endast en femtedel av dem som svarade ($n = 316$) på fråga 4 i frågeformuläret (se bilaga 1) uppgav finska som modersmål. (Diagram 1) Finlandssvenskt teckenspråk har angetts som modersmål av 11 personer; de andra som svarade på frågor om det finlandssvenska språket (totalt 19 personer) har svenska som modersmål. Det bör nämnas att även en (1) av dem som valt finska som sitt startspråk även angav finlandssvenskt teckenspråk som sitt modersmål i BDS. Andra modersmål som angetts av dem som svarade på barometern är engelskt och ryskt samt amerikanskt, brittiskt, australiskt, estniskt, tyskt och svenskt teckenspråk. När de som deltog i barometern ombads beskriva vilket språk (eller vilka språk) *de upplevde som sitt eget modersmål*, var det vanligaste svaret finskt eller finlandssvenskt teckenspråk (314 gånger), men även finska eller svenska nämndes ofta (147 gånger). (Tabell 1)

Diagram 1. Modersmål som deltagarna i enkäten Teckenspråksbarometern 2020 har uppgett i befolkningsdatasystemet.

Tabell 1. De språk som de svarande upplevde som sitt modersmål grupperade enligt val av startspråk. (Antal angivna språk; det var möjligt att välja flera språk.)

Upplevt modersmål	Startspråk	
	finska	svenska
teckenspråk	294	20
finska eller svenska	132	15
annat språk	6	4

86 procent av de svarande ($n = 322$) angav att de behärskar det finska teckenspråket perfekt eller nästan perfekt (diagram 2). Andra enskilda språk som är närvarande i vardagen som de svarande behärskade som räknades upp bestod av ett brett spektrum både av ovan nämnda teckenspråk och andra talade eller tecknade språk i Östersjöområdet, i grannländerna och på andra kontinenter. Eftersom det handlar om enstaka förekomster räknas de inte upp på grund av att den grupp som undersöks är liten och det då är sannolikt att den svarande kan identifieras.

Huvudparten, 70 procent av de svarande ($n = 220$), upplevde sig också vara två- eller flerspråkiga: Vid sidan av det egna språket berättade man särskilt om parallell användning av andra tecknade språk. (Se beskrivningarna nedan om det spektrum av språk som är närvarande i de svarandes vardag.) Av dessa upplevde 14 procent att båda språken eller

alla språk de använde var lika starka och två tredjedelar angav teckenspråk som sitt starkaste språk och endast en femtedel angav finska eller svenska. – Det är också viktigt att notera att 58 procent av dem som när de startade enkäten valde finska/finskt teckenspråk som *svarsspråk* inte upplevde finska som sitt modersmål; av dem som använde svenskt teckenspråk upplevde endast en svenska som ett av sina modersmål.¹⁵ Nedan beskrivs de svarandes förhållande till teckenspråk och andra språk de använder:

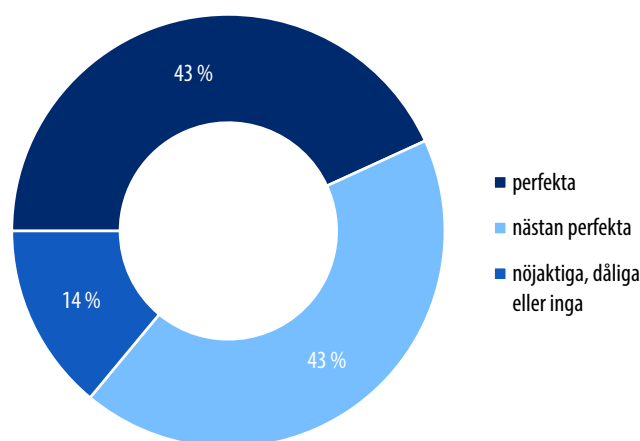
Jag använder finskt teckenspråk dagligen hemma med min familj både på arbetsplatsen och tillsammans med vänner. Finskt teckenspråk är mitt starkaste känslospråk.

Jag tycker att teckenspråk är dövas språk. Med det menar jag att man kan förstå saker och ting mer, på en djupare nivå. Genom att skriva, via finska, kan jag inte fördjupa mig i saker på samma sätt. Men via teckenspråket förstår jag mer, även mer djupgående saker. Jag kan prata med mina vänner, släktingar, min syster, min bror, mina föräldrar och mina barn. Jag upplever att jag blir socialt delaktig via teckenspråk, jag förstår mer – det innehåller fler känslor. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Å andra sidan finns det också de som endast upplevde att de hade nöjaktiga kunskaper i finskt teckenspråk (12 %). Se diagram 2, där även personer som kan teckenspråk dåligt eller inte alls har tagits med i detta avsnitt och som var och en utgjorde mindre än en procent av de svarande. Till den senare gruppen (varav en del kan teckenspråk dåligt eller inte alls) hörde både döva personer som flyttat till Finland och hörande (vuxna) barn till döva föräldrar samt de som definierade sig själva med termen "hørselskadad". Bland dem som kan finskt teckenspråk nöjaktigt finns det däremot bland annat personer som använder finlandssvenskt teckenspråk (jfr tabell 1, bilaga 2). Av dem som använde finlandssvenskt teckenspråk beskrev däremot huvudparten (n = 13; 68 %) att de kunde sitt eget språk fullständigt eller nästan fullständigt, 5 personer ansåg att deras färdigheter var tillfredsställande, 1 att de var dåliga (tabell 2, bilaga 2).

¹⁵ Bland dem som använde finskt teckenspråk (N = 307) fanns också 6 personer som upplevde finlandssvenskt teckenspråk som ett av sina modersmål.

Diagram 2. De svarandes (n = 322) bedömningar av sina kunskaper i *finskt teckenspråk* (i beräkningen ingår också de som använder finlandssvenskt teckenspråk).

Vid sidan av den språkliga identifieringen ombads de svarande beskriva sig själva med de vardagsspråkliga begrepp som man brukar använda för att placera in personer i relation till den så kallade teckenspråksgemenskapen (jfr Det språkpolitiska programmet för teckenspråken i Finland 2010). Alternativt ombads de beskriva sin identitet med egna ord. På denna fråga 5 (se bilaga 1; jfr tabell 2) svarade nästan alla, 323 personer av 326. Av dem beskrev 68 procent sig själva med termen "döv"; 10 procent med begreppet "hörselnedsättning"; 7 procent angav att de var "hörande" (utan ytterligare definitioner) och 5 procent hade valt "hörselskadad" som det lämpligaste alternativet. "Dövblind" eller "synhörselskadad" angavs av nästan tre procent av de svarande.

Av dem som svarade på fråga 5 definierade 25 personer (7 %) sig själva på annat sätt än enligt de alternativ som erbjöds, bland annat följande: *teckenspråkig, döv teckenspråkig, hörande teckenspråkig, teckenspråkig med hörselnedsättning, teckenspråkig CI-användare, (svårt) hörselskadad; hörande syskon till en döv; hörande som har svårt att producera tal; döv som har finska som modersmål men som har teckenspråk som vardagsspråk eller ett barn till döva föräldrar, coda* (totalt 5 svarande). – En av de svarande angav att han eller hon är döv, men att han eller hon upplever finska som det mest betydelsefulla språket: "Jag gillar inte ordet teckenspråk. Jag tecknar inte mycket." – Precis alla som svarat på den här barometern och som har en nära koppling till språkgruppen för barometern har alltså inte nödvändigtvis identifierat sig med själva språket utan eventuellt med andra funktioner eller sätt som förenar gruppen. (Se tabell 3.) Om man däremot enbart tittar på "dem som valt svenska som startspråk (N = 19)" identifierar sig 15 personer som "döva" och 3 personer som "hörande". En av medlemmarna i denna undergrupp ville också definiera sig på ett annat sätt: "Det beror på situationen, alltifrån teckenspråkig (nästan döv) till hörselskadad."

Tabell 2. Svar på frågan: "Hur skulle du beskriva dig själv, är du...?" (Personer som svarade på frågan, n = 322.)

Beskrivning	Antal svarande	Andel svarande (%)
döv	221	67.6
nedsatt hörsel	29	8.9
hörande	22	6.7
hörselskadad	17	5.2
dövblind	7	2.1
synhörselskadad	2	0.1
annan beskrivning, vilken?	20	6.1
hörande barn till döva föräldrar, coda	5	1.5
Svar saknas	4	1.2

Tabell 3. De svarandes identifiering med gruppen teckenspråkiga och deras förhållande till teckenspråket. (Korstabeller.)

Beskrivning	Upplever teckenspråket som sitt modersmål	
	ja	nej
döv	213	8
nedsatt hörsel	28	1
annan beskrivning	19	1
hörselskadad	15	2
hörande	14	8
dövblind	7	0
hörande barn till döva föräldrar, coda	4	1
synhörselskadad	2	0

6.2 Användning av teckenspråk i olika miljöer

Av dem som svarat på frågan om den språkliga aktiviteten och användningsmiljön för det finska teckenspråket och det talade språket (nr 10, se bilaga 1) använder 40 % av de som svarade (n = 316) endast teckenspråk exempelvis hemma. Ändå är finska närvarande, vid sidan av teckenspråket, hos 50 procent av de svarande i alla verksamhetsmiljöer. På arbetsplatsen eller i kontakt med myndigheter är det vanligare att enbart använda finska än att använda teckenspråk. (Diagram 3)

Diagram 3. Kontakter mellan teckenspråk och talat språk i olika miljöer för dem som har finska som startspråk. Antalet svarande varierar i de språkmiljöer som erbjuds (n = 279–298).

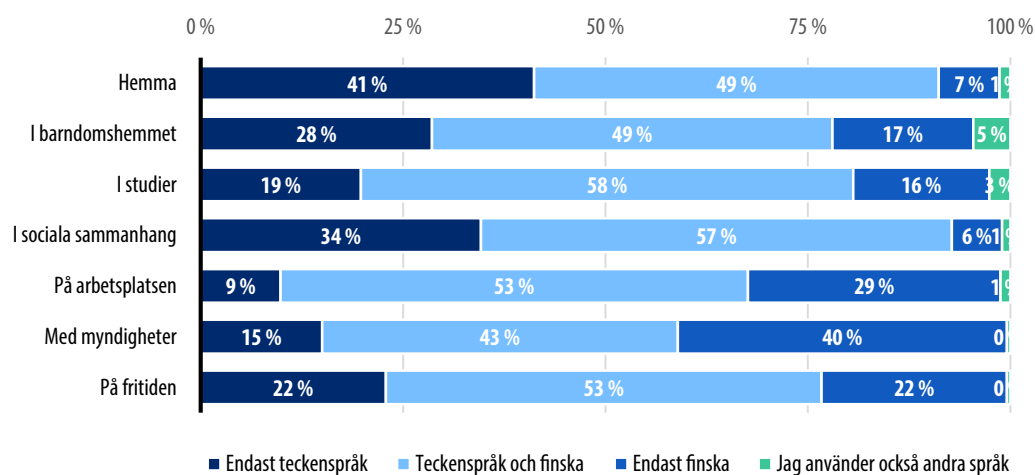
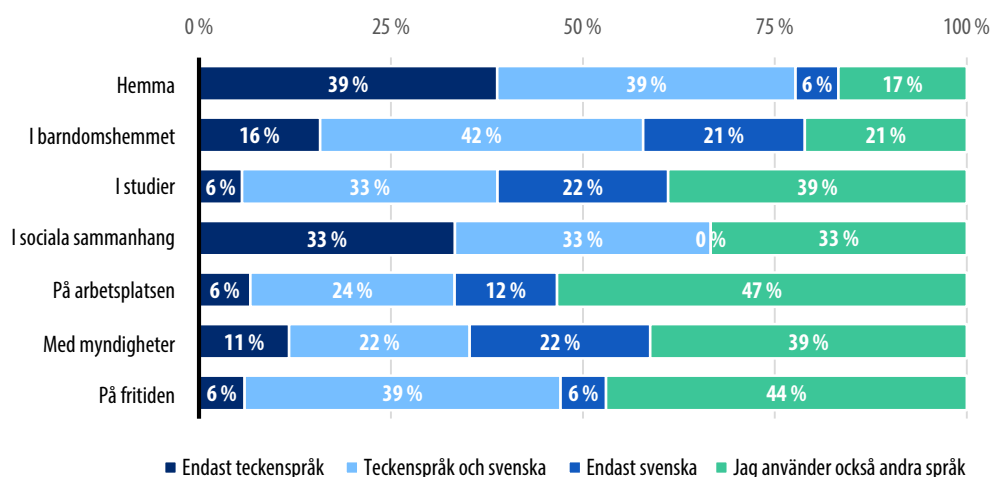

Diagram 4. Kontakter mellan teckenspråk och talat språk i olika miljöer för dem som har svenska som startspråk. Antalet svarande varierar i de språkmiljöer som erbjuds (n = 17–19).

De som använder finlandssvenskt teckenspråk har betydligt mer begränsade möjligheter att använda sitt eget teckenspråk än de som använder finskt teckenspråk (jfr diagram 3 och 4). De som använder finlandssvenskt teckenspråk är oftare tvungna att förlita sig på andra språk än de som valt finska som startspråk. Det förklaras av dessa språks status som minoritetsspråk och det finlandssvenska teckenspråkets ställning som "minoritet i minoriteten" (jfr Hoyer 2013). – Mångfalden i de teckenspråkiga språkmiljöerna och det mångfasetterade spektrumet av språk återspeglas till exempel i följande citat:

Själv [är jag] enspråkig [i finskt teckenspråk], men min familj är tvåspråkig.

-- Jag klarar mig på många språk: -- Finskt och svenskt teckenspråk, det danska har jag glömt bort. Jag kan också amerikanskt och arabiskt teckenspråk. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Jag känner mig flerspråkig, då jag dagligen har kontakt med många olika språk, såsom finska, svenska, finskt teckenspråk, finlandssvenskt teckenspråk, ibland även internationellt teckenspråk och engelska. Jag läser och skriver engelska varje dag. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Jag brukar mesta finskt teckenspråk och på skrivna finska.. Vid barndomshemmet svenska/finskt tsp, vid studierna finskt teckenspråk och finska. [Originaltext på svenska.]

Med släkten finska, jag studerat nästan enbart på finska. I Hobbyerna använder jag finska och svenska. [Originaltext på svenska.]

Jag har arbetat på flera olika platser och använt t ex talad svenska, finskt teckenspråk, finlandssvenskt teckenspråk, tecken som stöd till svenskt tal, och finskt tal ibland. Jag har studerat i flera olika kurser, använt både tal och tecken - och språken är alla de jag nämnt tidigare, men oftast svenska, finlandssvenskt teckenspråk och finskt teckenspråk samt svenskt teckenspråk, finska och engelska. Med myndigheter har jag ibland kunnat använda svenska, men ofta blir det att söka information på finska och försöka använda finska text i kontakt med myndigheter då det inte alltid finns någon som kan svenska, sällan som jag beställer och använda tolk då det mera och mera blir möjligt sköta ärende elektroniskt till myndigheter [Originaltext på svenska.]

I mina studier använder jag också engelska och finska, inte bara svenska och finlandssvenskt teckenspråk. I kontakt med myndigheter använder jag mest svenska eftersom det är registrerat som mitt modersmål och jag är starkare på det språket när det gäller myndighetsärenden. Sedan är det också för att många myndigheter inte vet och kan ge information på finlandssvenskt teckenspråk. På tidigare arbetsplatser har jag mest använt svenska eftersom jag har märkt att även om många förhåller sig positivt till teckenspråk finns alltid de som reagerar negativt på det. Med mina kompisar är det blandat vilka språk jag använder, det beror på om de är hörande eller döva och om de kan teckenspråk från förr eller inte. [Originaltext på svenska.]

Teckenspråk är livsviktigt för mig, då det alltid har varit mitt språk. Först efter det lärde jag mig finska och andra språk. Under barndomen var hela min familj döv, liksom morfar. Min nuvarande familj är döv med undantag av minstingen. Hens identitet är nedsatt hörsel, vi använder finskt teckenspråk hemma. På andra ställen använder jag gester eller talat språk, vilket är svårt! På grund av corona är man tvungen att använda munskydd, vilket gör det svårt att förstå vad människor säger. Därför använder jag mer gester, då jag inte är säker på om min röst hörs med munskydd. Jag märkte att det fungerar mycket lättare än om man inte har munskydd. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

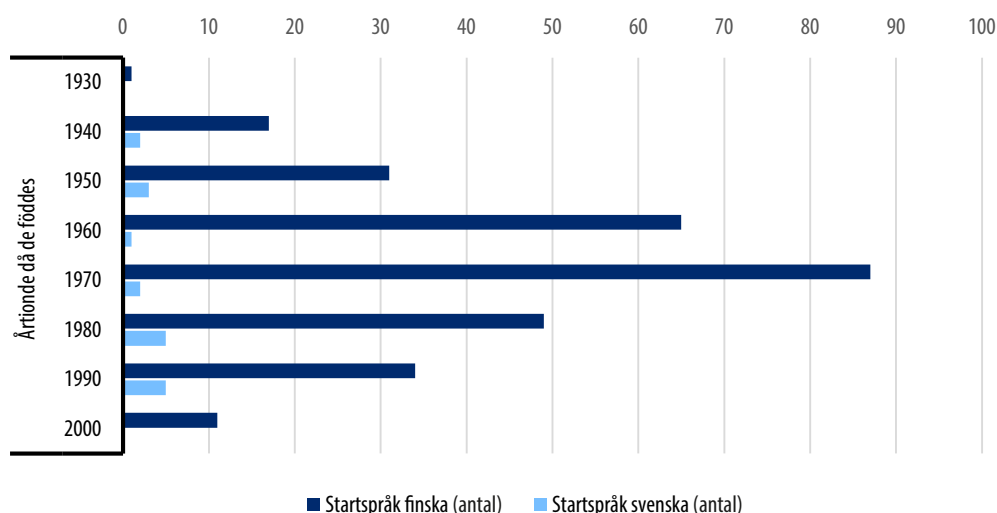
6.3 Demografisk profil för deltagarna i barometern och undersökningsmaterialets representativitet

De som svarade på enkäten representerade många olika teckenspråksanvändare i olika åldrar (med undantag av minderåriga; dessa hörde inte heller till den egentliga målgrupp som infobrevet om undersökningen skickades till). Av dem som anmälde sitt födelseår (n = 314) hade de äldsta fötts i mitten av 1930-talet och de yngsta i början av 2000-talet så

att den äldsta var 84 år och den yngsta var 16 år. Medelåldern bland de svarande var 47 år och 64 procent av de svarande var födda mellan 1960 och 1990 – de flesta av dem var födda på 1970-talet (n = 89).¹⁶ (Diagram 5)

Nästan hälften av dem som svarade på bakgrundsfråga nr 2 (se bilaga 1) (n = 314) hade examen på yrkes- eller institutnivå. Bland de som svarade på frågor om finlandssvenskt teckenspråk hade förhållandevis fler högskolebakgrund än de som valde finska som startspråk. (Tabell 3, bilaga 2.) De svarande representerade alla tillfrågade yrkesgrupper, dock flest (41 %) i yrken som räknas till den lägre kategorin av tjänsteman/arbetstagare (n = 309) (tabell 4, bilaga 2).¹⁷

Diagram 5. De svarandes ålder (årtionde då de vad födda) enligt startspråk i frågeformuläret.

Den grupp som svarade på enkäten kan till vissa delar jämföras med andra som registrerat sig som teckenspråkiga i BDS, till exempel när det gäller åldersfördelningen (jfr figur 6). Eftersom en del av frågorna i barometern gäller tolkningstjänster för personer med

¹⁶ De svarande tillfrågades inte om sitt kön, eftersom kön i denna undersökning inte har någon särskiljande betydelse för analysen av resultaten. Information om kön i kombination med ålder, bostadsort och sociokulturellt identifierande uppgifter kunde också ha hotat de svarandes anonymitet i enskilda frågor.

¹⁷ Vissa bakgrundsuppgifter om dem som svarat på teckenspråksbarometern kan lyftas fram här i jämförelse med dem som deltog i språkbarometern för svenskspråkiga och finskspråkiga språkminoriteter: Exempelvis i den sistnämnda gruppen var 45 % pensionärer, medan endast 16 % av dem som deltog i teckenspråksbarometern var pensionärer. Av de teckenspråkiga var 14 % arbetslösa, medan deras andel i språkbarometern endast är ett par procent. (jfr. Lindell 2021).

funktionsnedsättning som anordnas av FPA, jämförs de som svarat också med den grupp som använder FPA:s tolkningstjänster (diagram 7) och i synnerhet med dem som i sitt formulär med kunduppgifter på FPA (enligt uppgifter från 2019) har uppgett att de använder antingen teckenspråk eller tecknat tal i sin kommunikation (se kapitel 4; Rainò & Vik 2020).

Utifrån diagram 6 och 7 kan man observera att det bland dem som svarat på barometern för det första finns representanter för alla de åldersklasser (bortsett från de äldsta) och ofta också i samma förhållande som de som har registrerat sig som teckenspråkiga i BDS. För det andra återspeglar fördelningen bland dem som svarat på barometern också den grupp av personer som har rätt till tolkningstjänster för hörselskadade hos FPA, även om det bland dem som deltagit i barometern finns fler personer i arbetsför ålder som är födda på 1960-, 1970- och 1990-talet än i kontrollgrupper som bygger på BDS och FPA:s register.

Diagram 6. Jämförelse av åldersstrukturen hos dem som registrerat sig som teckenspråkiga i MDB:s befolkningsdatasystem och personer som deltagit i teckenspråksbarometern.

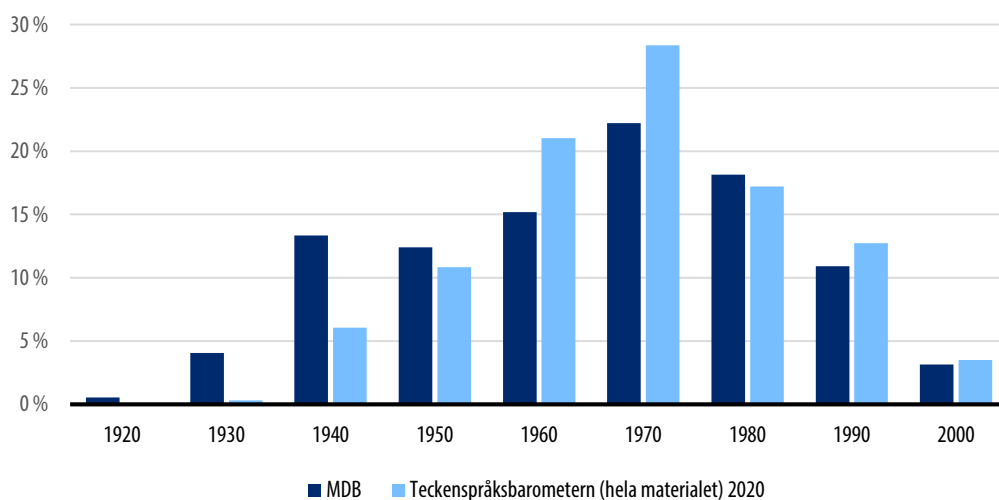
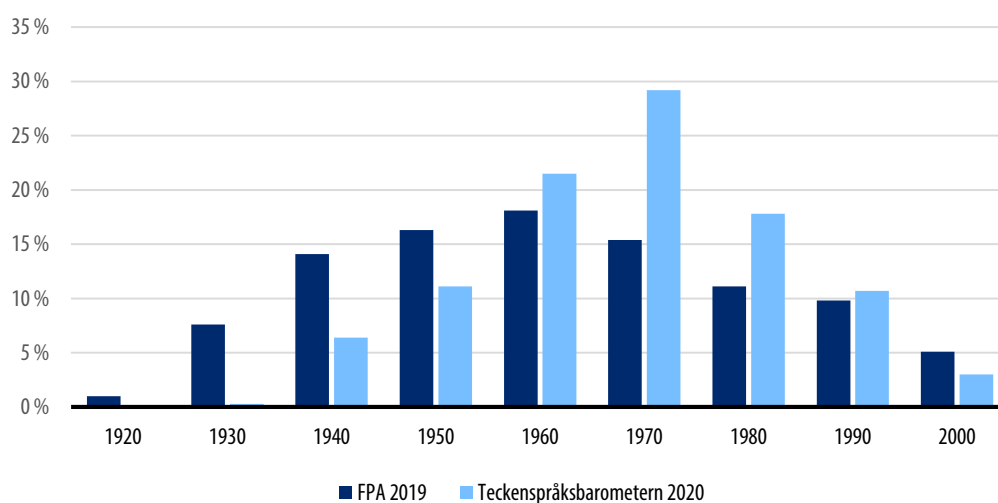

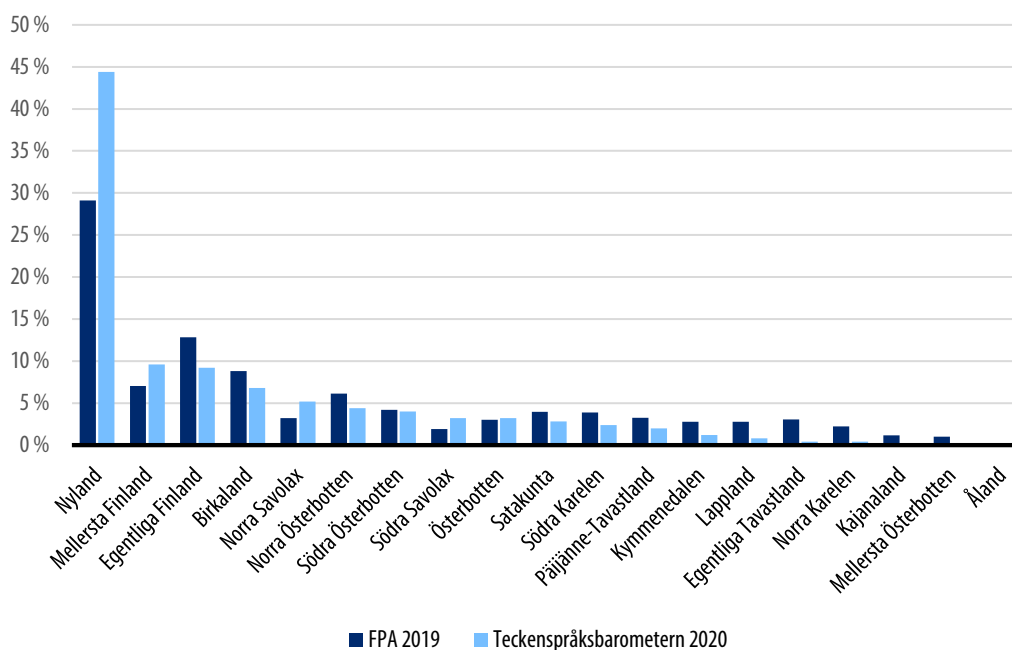
Diagram 7. Jämförelse av åldersfördelningen bland de personer som år 2019 hade rätt till tolkningstjänster och de personer som deltog i barometern (endast personer födda på 1920- till 1990-talet är med för jämförbarhetens skull). (För FPA:s del är informationskällan Finlands officiella statistik: Tolkningstjänster för handikappade. Tabell: Personer med rätt till tolkningstjänster för funktionshindrade i slutet av året [2011–2019; 30.4.2020]. Se Rainò & Vik 2020.)

Eftersom man utöver födelseår frågade dem som svarade på barometer vilket landskap de bodde i som bakgrundsinformation, kan man granska dem som deltog i barometern och dem som använder FPA:s tolkningstjänster utifrån uppgifterna i publikationen FPA:s statistik över handikappförmåner 2019. I de tabeller som sammanställts i FPA:s statistik över handikappförmåner anges antalet personer landskapsvis som har rätt till tolkningstjänster för hörsel-, synhörsel- och talskadade som anordnas av FPA.¹⁸ – Utifrån diagram 8 som sammanställts med utgångspunkt i den geografiska fördelningen mellan dem som angett landskap i barometern och FPA:s kunder kan man se att den relativa andelen deltagande i barometern följer den geografiska placeringen för personer som har rätt till FPA:s tolkningstjänster för hörselskadade i olika landskap. Endast personer bosatta i Nyland har proportionellt fler svarande i barometern än personer med hörselskada som har rätt till FPA:s tolkningstjänster. (I jämförelsen bör man också observera att uppgifterna om personer som har rätt till FPA:s tolkningstjänster för hörselskadade är från 2019, medan uppgifterna om dem som deltagit i barometern gäller innevarande år.)

¹⁸ Till denna grupp hör inte bara teckenspråkiga utan också andra personer, till exempel personer som använder skrivtolkning. Å andra sidan stod skrivtolkningen 2019 endast för 8 procent av de tolktjänster som FPA erbjuder för hörselskadade (jfr Rainò & Vik 2020, 40) – men ändå något mer än för dem som deltog i teckenspråksbarometern, eftersom endast två procent av dem som svarade på enkäten helst använder sig av skrivtolkningstjänster (jfr kapitel 7.2.2).

Diagram 8. Personer som har deltagit i teckenspråksbarometern vs. hörselskadade personer som har rätt till FPA:s tolkningstjänster (källa: FPA:s statistik över handikappförmåner 2019), proportionell jämförelse utifrån landskap.

Slutligen granskas relationstalet (307:19) mellan dem som deltog i teckenspråksbarometern och som valt finska eller svenska som "startspråk" och jämförs utifrån de registeruppgifter som man fått från FPA (jfr Rainò & Vik 2020) över antalet personer som använder finskt teckenspråk. Antalet som använde tecknad finska eller finskt teckenspråk (20 år eller äldre) var i FPA:s kundregister över tolktjänster för personer med funktionsnedsättning 2 650 personer, medan antalet som använde tecknad svenska och finlandssvenskt teckenspråk var 111 personer. I teckenspråksbarometern har det därmed deltagit ett par procent fler "personer som har valt svenska som startspråk" än som i FPA:s kundregister har angett att de använder tecknad svenska eller finlandssvenskt teckenspråk som tolkningsspråk (6 % jämfört med 4 %). I BDS är dock antalet myndiga som uppgett finlandssvenskt teckenspråk som modersmål betydligt färre (8 personer; 1,5 %) jämfört med dem som har uppgett finskt teckenspråk som modersmål (532 personer). Sammantaget måste man alltså konstatera att det i denna barometerundersökning har deltagit proportionellt sett fler personer som använder finlandssvenskt teckenspråk än som finns i Finlands teckenspråks-gemenskap (jfr även Justitieministeriet 2016b).

De delvis enhetliga demografiska egenskaperna som nämns ovan mellan dem som svarat på barometern och kontrollgrupperna kan inte mätas närmare inom ramen för denna

undersökning och utifrån de registeruppgifter eller andra uppgifter som finns tillgängliga i gruppen för dem som använder teckenspråk. De påvisade likheterna ger dock anledning att anta att det material som samlats in via barometern inte är slumpmässigt. Man kan säga att det även som urval är i linje med den information som finns tillgänglig om de teckenspråkiga målgruppens demografiska egenskaper, och på så sätt kan man på ett trovärdigt sätt anta att det representerar denna gruppens upplevelsevärld och livsmiljö. Även om vi inte kan visa att man kan generalisera utifrån materialet, kan det vara motiverat att använda de resultat man får av materialet som riktgivande information för beslutsfattande.

7 Resultat

7.1 Att ordna undervisning på det egna språket för barn i familjer som använder teckenspråk

En av de specialuppgifter som sattes upp för teckenspråksbarometern (jfr kapitel 3) var att utreda hur man inom dagvården och i skolan kan stödja språkutvecklingen hos barn som växer upp i teckenspråkiga familjer och hur undervisningen i barnens hemspråk och eventuellt även den övriga teckenspråkiga skolmiljön har ordnats. Dessa faktorer kartlades via frågorna 11–18 (se bilaga 1) i webbformuläret bland de svarande som hade barn under skolåldern (0–6 år) eller barn i åldrarna 7–17 år att försörja.

När frågorna utarbetades var barnfamiljernas inbördes olikheter redan kända. Utmaningen var att å ena sidan formulera tillräckligt öppna frågor för att möjliggöra en kvantitativ analys, så att man åtminstone kan få någon sorts helhetsbild av familjernas språkligt fragmentariska vardag. Nedanstående beskrivningar av de svarandes livsmiljö och de mest mångskiftande orsaker som ligger bakom, som fluktuerar i bakgrunden i föräldrarnas och barnens språkval, lär vara talande för de speciella dragen i undersökningsproblemet 7.1.1–7.1.3. Den mest centrala är att 90–95 procent av de barn som föds med döva föräldrar är hörande, så kallade coda-barn (Jokinen 2000; Blanchfield m.fl. 2001; se avsnitt 4). – Citaten har valts ut bland de 160 tilläggsmeddelanden som gavs i anslutning till frågorna 11–18:

Har två barn under [- -]- år, båda går på svenskspråkig daghem. Båda hörande (yngsta under utredning nu). Vi använder främst 3 språk hemma, båda teckenspråken pga partner är döv finsk teckenspråkig, der både teckenspråk och ibland talar svenska. Det äldsta barnet kan 4 språk, finlandssvenskt teckenspråk med inslag av svenska tecken, finskt teckenspråk, tala svenska och tala finska. Finska får från partners föräldrar. Just nu är talade språken lite starkare, hen är medveten och tycker ibland lite svårt med tecken eller är i sådan ålder att hen är blyg för att göra fel. På daghemmet har de tema med stödtecken, där de har från både svenska och finska teckenspråket. Yngsta barnet är försevad i sin språkutveckling, utredning pågår och även om hörseln. Daghemmet är samma som äldsta barnet så där har de stödtecken och varje vecka två nya tecken. Jobbar mycket med bildkommunikation också. Hemma försöker vi mera "stöd teckna" till hen för att få fram en kommunikation. [Originaltext på svenska.]

Alla mina tre barn är hörande och går på dagis med hörande. En del av ledarna kan teckna, vilket är fint och det applåderar vi för. En del har däremot en nonchalant inställning gentemot teckenspråk, men vad ska man göra... Vad vill ni veta mer? Mina barn

*kan teckenspråk, förutom min yngsta, som bara är [- -] gammal. Vad ska jag säga mer...
Tre hörande och de kan teckenspråk, förutom den yngsta, som fortfarande är liten. [Originaltext på finskt teckenspråk.]*

Jag är själv coda. Och jag har ett hörande barn. Jag lär själv mitt barn att teckna. Ingen officiell undervisning har dock beviljats till det, även om jag har ansökt. På daghemmet har jag berättat att mitt barn också är tvåspråkigt. Där har de börjat använda några tecken.

Det finns ingen coda [i vår familj, utan] döva barn till döva föräldrar.

Barnet är hörande. [- -] år. Tillsammans med hen använder jag finskt teckenspråk [min andra hälfts lands] teckenspråk.

7.1.1 Stöd till teckenspråk som erbjuds barn under skolåldern

I barometern uppgav 37 av 326 svarande i undersökningsmaterialet att de i sin familj hade barn under grundskoleåldern; tre av dem hade svenska som startspråk. Sammanlagt sju (7) svarande angav att teckenspråkig dagvård ordnades för deras barn, för 25 svarande var detta inte fallet (5 personer svarade inte på följdfrågan).

När de svarande tillfrågades om varför barnet *inte var i* dagvård på teckenspråk, gav 17 personer mer ingående information om det, om än i korthet. Dagvård är exempelvis ännu inte aktuellt på grund av barnets ålder. En del uppgav att de inte anser att dagvård på teckenspråk är nödvändigt eftersom barnen är hörande.

Föräldrarna är döva och barnen hörande.

[Egentlig dagvård på teckenspråk behövs inte eftersom] hörande barn - - Barnen [har ändå] har fått undervisning i teckenspråk inom dagvården. Beslutet godkändes av socialförvaltningen i kommunen.

Mitt barn är coda och går i svenskspråkig dagvård nära hemmet. [Originaltext på svenska.]

I vissa svar framgår det tydligare hur liten bostadsorten är och vilken resursbrist det medför. Några av de svarande grämde sig över att man på grund av mor- och farföräldrarnas dövhet inte beviljar andra generationens coda-barn undervisning i teckenspråk:

Det finns inte i den här stan. Det finns inget sånt i en småstad. -- Mitt barn är det enda coda i den här staden just nu.

Jag försökte få undervisning i teckenspråk av staden för mitt CODA-barn (under ändringssökandet avslogs min begäran om rättelse med hänvisning till att budgeten inte räcker till för undervisning i teckenspråk).

Har ansökt men inte beviljats. Mitt barns far- och morföräldrar är döva, men det anses inte nödvändigt att deras barnbarn får undervisning i teckenspråk.

För vissa barn används tecken som stöd till tal i interaktionen på grund av en språklig fördröjning som observerats i barnets tal. – Utifrån svaren verkar det också som om man med enskilda teckenspråk försöker berika även coda-barnens språkliga miljö, eller åtminstone på något sätt synliggöra det teckenspråk som är närvarande i barnets familj:

[Barnet] är hörande, men förstår inte tal eller kan inte tala alls. Klarar sig i specialgrupper med hjälp av stödtecken och bilder.

Ett hörande barn, men där används stödtecken i viss mån.

Ingen möjlighet. Barnens fdv [familjedagvårdare] har lärt sig teckenspråk, kan det hjälpligt.

Eftersom mina barn är hörande och det finns inget som erbjuds för svenskspråkiga CODA barn. Måste välja mellan svenska eller finskt teckenspråk väljer jag hellre svenska och på något sätt få in finlandssvenskt teckenspråk på andra håll. Daghemmet använder dock stödtecken och har språkmedvetenhet. [Originaltext på svenska.]

För en del har dagvården ordnats på det sätt som familjerna önskar, i synnerhet i storstäderna är en daghemsmiljö på teckenspråk möjlig enligt svaren. Men de som bor i mindre kommuner har varit tvungna att kämpa för barnets uppväxtmiljö på teckenspråk.

Andra barnet [är] dövt: daghemmet, förskolan med en teckenspråkskunnig assistent, från första klass med assistent och tolk. Tredje barnet är hörande: situationen är [fortfarande] inte utredd.

På daghemmet [namn] i [stad] finns det en tvåspråkig grupp 4–6-åringar med 21 barn. Av barnen är 7 teckenspråkiga (6 döva samt vårt coda-[barn]) och resten finskspråkiga. Vårt döva [barn] börjar snart på samma daghem där man nu på hösten startade en annan tvåspråkig grupp.

Det är bra organiserat. Mitt barn går på daghemmet [namn] med teckenspråkiga och teckenspråkiga anställda samt teckenspråkstolkar för döva anställda som barnen också använder. Barnträdgårdslärare/-lärarna är teckenspråkig(a) och en av dem har genomgått klasslärarutbildning på teckenspråk, så man behöver inte förklara saker för daghemmet, utan har uppmärksammat det på ett fint sätt i skapandet av en teckenspråkig/tvåspråkig/flerspråkig miljö.

Alltså är barnet inte döva utan att det finns teckenspråk i daghem, fröknar som tecknar teckenspråk med mig (de gick på kurs för min, min mans skull och även för barnens skull eftersom teckenspråk är deras modersmål). [Originaltext på svenska.]

Det var inte lätt, en kamp mot kommunen. Det andra barnet fick en personlig assistent som kan teckenspråk och en teckenspråkig tolk. Nästa år börjar [barnets ålderföljd] på dagvård. Jag tror att [det] kommer att bli en kamp igen. [Det är fråga om ett dövt barn.]

På frågan "får [barn under skolåldern] teckenspråksundervisning" (nr 14, bilaga 1) svarade sammanlagt 33 deltagare (58 %), och för tre av dem gällde svaret finlandssvenskt teckenspråk. 19 personer gav ett negativt svar. Vissa ansåg att separat undervisning i teckenspråk inte behövs, eftersom barnens språkutveckling stöds tillräckligt exempelvis hemma:

Hen lär sig av oss föräldrar.

Hemma lär vi ut språket och kulturen. Det har varit många fritidsaktiviteter, så [barnet] har inte hunnit gå på kurser. Jag litar på de färdigheter som hen fått genom hemundervisningen.

Modersmålsundervisning ingår inte i småbarnspedagogiken (?), men daghemmets teckenspråkiga miljö stöder barnets utveckling av teckenspråket.

Bostadsortens geografiska läge eller att det är en liten kommun kan (precis om ovan) göra det svårare att tillhandahålla undervisning:

Det är svårt att tillhandahålla undervisning i teckenspråk i en landsbygdskommun.

Å andra sidan är hen fortfarande ung. Å andra sidan erbjuder kommunen inte aktivt en sådan tjänst.

Jag har ingen möjlighet att skjutsa barnet [till lektionerna] då jag själva arbetar, som ensamstående mamma kan jag inte skjutsa barnet till en annan plats där det skulle ha funnits undervisning i teckenspråk.

Nästan hälften av de barn i daghems- eller förskoleåldern som svarade på enkäten har dock fått undervisning i teckenspråk (42 %, n = 12, varav två gäller finlandssvenskt teckenspråk). Till exempel:

Barnet fick undervisning i finskt teckenspråk på daghemmet under ett par år. Regionsekreteraren gjorde ett utlåtande och en ansökan som skickades till socialförvaltningens handikappservice. Undervisning i teckenspråk beviljades vid varje ansökningsomgång, det var inte svårt att få undervisning.

För andra barn har till exempel undervisning på teckenspråk ordnats i samband med dagvården, även om för en del endast kortvarigt. Föräldrarna måste vara ihärdiga när det gäller att ordna undervisning i hemspråket. Ibland måste de själva söka kunnig personal till daghemmet:

Det fanns en teckenspråkig assistent här ett tag, men hen flyttades till en annan plats och ingen ersättningservice på teckenspråk har ordnats trots att jag har frågat om det. Vi fick ett negativt beslut. [Motivering:] Barnet är hörande.

Hörande barn [har] fått undervisning i teckenspråk inom dagvården. Beslutet godkändes av socialförvaltningen i kommunen. Vi har själva hjälpt daghemmet att skaffa teckenspråkig personal. Som förälder undervisar jag [själv] mina barn i teckenspråk.

Även om finskt teckenspråk har angetts som barnets modersmål erbjuder daghemmet ändå enbart finska och sköter inte ens undervisningen i teckenspråk. Det har legat på vårt ansvar. Därför gjorde jag en ansökan till staden om att få undervisning i teckenspråk för barnet. Det blev ungefär 20 timmar på hösten. Direkt efter det skulle vi skriva en rapport till staden och göra en ny ansökan. Den processen tog sex månader! Hur vi än försökte snabba på processen genom att föreslå andra alternativ, var det ingenting som dög.

För några år sedan funderade jag på [att söka undervisning i teckenspråk för mitt barn], men det känns som om att vara i en djungel. Jag har tänkt att jag ska ta tag i det igen och ta reda på vilka möjligheter som finns. Men jag har förstått att mitt barn kanske måste flytta. Jag behöver helt enkelt bara få tid till det så att jag kan söka efter mer information om det. [Originaltext på svenska]

7.1.2 Ordnande av teckenspråk och undervisning på teckenspråk för barn i skolåldern

Av de 326 personer som besvarade enkäten hade 79 barn i skolåldern mellan 7–17 år i sin familj (fyra av dem hade valt svenska som startspråk). Även av det här materialet framgår

samma som ovan: familjer som använder teckenspråk är mycket olika sinsemellan, eftersom föräldrarna och barnen kan ha olika "hörselstatus" och spektrumet kan berikas ytterligare av föräldrarnas egna modersmål (talade eller tecknade):

Det äldsta barnet har nedsatt hörsel och går i en närskola för hörande. Det yngsta barnet är dövt och går i en integrerad skola för hörselskadade.

En dotter som föddes döv som talar bra eftersom hon hör med cochleaimplantat. Undervisning i teckenspråk en gång i veckan via Dövas Servicestiftelses Juniorprogram.

Barnet har nedsatt hörsel. Går i en klass med barn med nedsatt hörsel. I klassen används tal och vid behov teckenspråk. Mamma är döv och pappa hörande.

Mitt barn är hörselskadat och använder en studietolk.

Barnet har teckenspråk som modersmål. Lärde sig finska vid 3 års ålder. I skolan stöder man inte teckenspråk alls.

Barnet är hörande. Hen sa: "Jag önskar att det valfria ämnet i den egna skolan hade varit teckenspråk, då hade jag deltagit i det."

Ingen undervisning i teckenspråk har ännu påbörjats för barnen/familjen. I familjen två -- barn till [partner] som flyttat till Finland. Vi talar [- -] och finska hemma och jag [är] den enda döva teckenspråkiga och talar också finska. Barnen kan -- några meningar på teckenspråk.

Huvudparten av de 79 svarande som gav uppgifter om barn i skolåldern (n = 54) uppgav att barnen hörde (41 svarande). Sex (6) svarande berättade att de endast hade ett dövt (döva) barn i familjen och 6 uppgav att barnet (eller barnen) hade nedsatt hörsel. Två svarande hade både döva barn och barn med nedsatt hörsel. – Femtiotre (53) personer av de 74 svarande som beskrev sina barns skolspråk uppgav att deras barn gick i finsk- eller svenskspråkig skola (se tabell 4). Av dem svarade 70 personer på frågan om barnet eller den unga i skolan får undervisning i teckenspråk som hemspråk. Av den gruppen svarade 40 procent (n = 28) jakande. En del av dem har ett dövt barn som går i en skola där man använder teckenspråk och föräldrarna berättar att de även i övrigt använder teckenspråk hemma med sina döva föräldrar:

Barnen är döva och använder hörapparater och de är också tvåspråkiga. De väljer själva beroende på situationen om de talar eller tecknar finska Tolken finns på plats varje lektion. Klassen är en liten sammansatt klass med sammanlagt 10 elever. Läraren kan i viss

mån teckenspråk och klasshandledaren har utbildning i teckenspråk. Klasskamraterna har naturligtvis lärt sig tecken i den här miljön

Mitt barn får undervisning på teckenspråk, - -. I skolan för hörande finns det två lärare som undervisar samtidigt, en som är hörande och en som är döv. Mina barn är döva och alla andra elever hörande. I mina barns klass finns en hörande och en döv lärare och utöver dem har en döv lärare två teckenspråkstolkar. - - Tolkarna tolkar allt som diskuteras i klassrummet, När en döv lär ut teckenspråk, tolkar tolkarna till talat språk och den hörande läraren får ta en paus. Och när det är den hörande lärarens tur att undervisa tolkar tolkarna till teckenspråk och den döva läraren får ta en paus. Kanske är det inte så att båda lärarna bara tar en paus, utan när den ena har undervisning går den andra till eleverna och pratar med dem. Så är det. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Tabell 4. De svarandes svar på frågan "Får de (han/hon) undervisning på teckenspråk?"

	Svarande	Procent	Relativ %-andel	Kumulativ %-andel
Ja, i alla ämnen – teckenspråk är skolans undervisningsspråk	5	1,5	6,8	6,8
Ja, i en del av läroämnena	6	1,8	8,1	14,9
Ja, undervisningsväsendet betalar för tolktjänster	3	0,9	4,1	18,9
Nej – barnet går i en finskspråkig skola	51	15,6	68,9	87,8
Nej – annan orsak. Vad?	7	2,1	9,5	97,3
Nej – barnet går i en svenskspråkig skola	2	0,6	2,7	100,0
Svarande totalt	74	22,7	100,0	
Inget svar	252	77,3		
Totalt	326	100,0		

Totalt 60 procent av de svarande uppger dock att barnet (barnen) inte har fått undervisning i teckenspråk (hemspråket). En del av denna grupp anser att barnet inte nödvändigtvis behöver det heller:

Jag har två barn och båda är hörande. De är tvåspråkiga, och det ena språket är teckenspråk [den svarandes modersmål]. Mina barn går i finskspråkig skola. Att lära sig båda språken, finska och teckenspråk, berikar mina barns liv. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Barnen [med invandrabakgrund] är hörande och går i finskt lågstadium. De lär sig finska bra.

En del av de svarande anger dock att barnet endast har fått undervisning i teckenspråk under en kort tid, och i vissa fall har också arrangemangen krävt ihärdiga åtgärder från föräldrarnas sida. För andra har undervisningen i det egna språket ordnats utan problem. I vissa skolor är en klasslärare med teckenspråk som modersmål lärare; på andra ställen har föräldrarna varit tvungna att förena sina krafter med andra föräldrar för att hitta en lärare som anses språkligt kompetent till sina barn. T.ex.

Mina barn får undervisning i sitt modersmål, det vill säga finskt teckenspråk, 2 timmar i veckan av en klass- och ämneslärare med samma modersmål på sitt lågstadium.

Mina barn får undervisning i teckenspråk i skolan en timme i veckan. En döv lärare undervisar. De går i en skola där det finns två lärare, en hörande och en döv. De undervisar samtidigt. Den döva läraren ger undervisning i teckenspråk en timme i veckan.

Två barn, båda hörande (coda). De har teckenspråk som modersmål. Går i finskspråkig skola och har finska som modersmål. Båda barnen får undervisning i teckenspråk som modersmål 2h/vecka, dvs. undervisning i det egna modersmålet [från förskoleundervisningen?] till andra klass. Det avbröts till en början på grund av brist på teckenspråklärare och senare på grund av tidsbrist. I skolorna känner klassföreståndarna till barnens modersmål och samarbetet med dem för att stödja utvecklingen av tvåspråkigheten har fungerat bra.

Äldsta som började ettan ihöstens har några föräldrar kämpat och lyckas få hemundervisning. Hon har en gång per vecka, 1,5 timmar tillsammans med 4 andra barn som är coda. Det undervisas på finskt teckenspråk av en döv lärare. Föräldrarna kontaktade Helsingin kaupungin kasvatus ja koulutus och fick hjälp av dem. [Originaltext på svenska.]

Först (för två veckor sedan) har undervisningen i teckenspråk ordnats efter 4 coda-barns föräldrars långa kamp. -- Läraren hittade man nyss (föräldrarna letade själva upp en lärare) och hen var tvungen att själv ta reda på hur undervisningen i teckenspråk kan genomföras enligt läroplanen, osv. Skolans rektor kunde inte hjälpa till mer än att ordna en klass för den. -- Ärligt talat är det synd att föräldrarna var tvungna att kämpa hårt,

även om ansvaret för att få till undervisning i teckenspråk inte låg hos oss. Om man vill lära sig t.ex. tyska är det enkelt att få tillräckligt med resurser, men när det gäller undervisningen i teckenspråk har man ännu inte nått dit.

[Stadens namn] började precis med undervisning i teckenspråk som modersmål förra veckan (i slutet av september) efter en paus på nästan tio år. Undervisningen hålls i stadens lokaler (platsen är ännu inte bestämd, antagligen övergår den till att hållas i [stadsdel, namn] grundskola, där det finns teckenspråksklasser. Det har inte utexaminerats några lärare med teckenspråk som modersmål och i gruppen finns det för närvarande 5 coda-barn i åldern [ålder].

Jag tror att mitt barn gick i klass [-]. Hen fick under en kort tid undervisning i teckenspråk, några timmar. Läraren var hörande. Hen tecknade lite annorlunda än jag. Men undervisningen i teckenspråk var bättre än ingenting. [Mitt barn] och läraren var ensamma under lektionen. Nu går hen [två klasser högre]. Ingen undervisning ordnades. Kommunen vägrade betala.

För vissa försvårar den egna livssituationen, bostadsorten eller skolans geografiska läge barnets deltagande i undervisningen i teckenspråk. Det är inte alla barn med nedsatt hörsel till vårdnadshavarna som deltog i barometern som har hittat en språkligt helt tillgänglig undervisningsmiljö. Av de svarandes berättelser framgår det också att myndigheterna inte alltid vet vad formell språkundervisning i hemspråket vid sidan av det språk som de tillägnat sig hemma innebär för teckenspråkiga och vad det kräver:

I årskurserna 1–3 gavs undervisning i teckenspråk: det tog två år. Läraren var i [den unga personens] skola, där det var två CODA-barn. När den andra lämnade min dotter blev min dotter ensam och undervisningen i teckenspråk minskade och upphörde. I årskurs fyra hade det varit möjligt att åka till den närliggande skolan för hörselskadade på teckenspråkslektionerna, men resan hemifrån till den skolan tog en timme. Hen borde ha tagit bussen. Dessutom överlappade skolornas läsordningar varandra, så det gick inte. Och då blev det ingenting. På lågstadiet visste skolan själv om möjligheten att ge undervisning i teckenspråk, eftersom jag hade angett teckenspråk som mitt modersmål i befolkningsregistret. -- På högstadiet hände ingenting. Nu på gymnasiet händer det heller ingenting. Tidigare försökte jag ordna med och ta reda på saker och ting men nu orkar jag inte längre. [Den unga personen] använder endast teckenspråk med sin familj, sina släktingar och sina vänner när de träffas.

Finlandssvenskt teckenspråk går inte [det går att ordna en lärare eller läroämnet i hemkommunen]. [Dessutom är barnet] en hörande finlandssvensk.

[Barnet] med nedsatt hörsel gick i en klass för personer med nedsatt hörsel i grundskolan. Under vissa lektioner tecknades det enligt finska språket och på andra lektioner enligt teckenspråk. [Barnet] gick också i en klass med hörande antingen med hjälp av en teckenspråkstolk eller ett klassassistent eller en lärare, [men dessa kunde inte alltid teckna].

Tidigare hade hon det, men problemet var att hon var tvungen att åka buss till en skola för döva för att få undervisning i teckenspråk. Hen sa att hen inte orkade då hen hade fritidsaktiviteter nästan varje dag. Någon i hens skola kunde ha ordnat så att någon döv kunde undervisa, men det blev till slut så att jag lärde hen själv. Nu är hen [över tio] år gammal och tecknar flytande utan problem.

Ja, vi skickade en ansökan till socialbyrån. Vi väntade i två månader och sen bad de mig och mina barn om att komma på en intervju. Efter intervjun fattade de ett nekande beslut på grund av att mitt barn redan kan teckenspråk. Så blev det helt enkelt. Mitt barn hade velat lära sig mer teckenspråk. Hen kan det ganska bra. Jag önskar att hen kunde studera det mer! Men nu har vi alltså fått ett nekande beslut. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Stadens undervisningsmyndighet var inte samarbetsvillig och gjorde det hela mycket besvärligt så att vi föräldrar varken hade kraft eller tid att slåss. Vi lyckades en gång efter en lång kamp få läraren att undervisa i teckenspråk, men det visade sig att han bara kunde några stödtecken --. Undervisningsmyndigheten ansåg att hen var behörig att undervisa i teckenspråk som modersmål?! Mina barn var tvungna att resa till en annan skola efter en lång skoldag och till slut orkade de inte längre när de var en usel "lärare" som de var tvungna att undervisa i teckenspråk. Det var sorgligt att se hur högt man värderar teckenspråk.

Utan statistiska multivariabelmetoder kan man utifrån det material som beskrivs ovan (och endast delvis i denna rapport) inte dra mer långtgående generaliseringar och slutsatser av det tämligen brokiga behovet av språkligt stöd hos den mångfacetterade gruppen av teckenspråkiga familjer. – Vid genomförandet av teckenspråksbarometern har det dock framkommit att det istället för den tidigare sporadiska datainsamlingen (jfr Selin-Grönlund, Rainò & Martikainen 2014) och forskningen som bygger på bekvämlighetsurval (se t.ex. Kanto 2016) är möjligt att bedriva heltäckande högkvalitativ och kvantitativ forskning om dessa familjer och barn. Genom att spara forskningsmaterialet i Dataarkivet kan man dock gå igenom materialet noggrannare på nytt för fortsatt forskning.

7.2 Tillgången till och kvaliteten på teckenspråkiga tolkningstjänster

Med hjälp av denna barometerenkät försökte man utreda om de språkliga rättigheterna för dem som använder både finskt och finlandssvenskt teckenspråk tillgodoses i fråga om tillgången till och tillhandahållandet av tolkning. I webbformuläret fanns det flera frågor genom vilka man undersökte om lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010) tillämpas som subsidiär, vilket är meningen och endast när den som använder teckenspråk inte får tillräcklig och lämplig tolkning med stöd av annan lagstiftning. – Nu övergår vi till att i första hand granska tillgången till tolkningstjänster som omfattas av myndighetens skyldighet att ordna tolkningstjänster (kapitel 7.2.1) och därefter i avsnitt 7.2.2 med stöd av lag 133/2010 tillgången till och kvaliteten på de subsidiära tolkningstjänster som FPA tillhandahåller.

7.2.1 Tillgång till tolkning på teckenspråk inom offentliga tjänster

Tillgången till tolkning inom offentliga tjänster utreddes via flera frågor till deltagarna i barometern. De ombads för det första att räkna upp tjänster i sin egen hemkommun inom vilka de svarande utifrån egen erfarenhet har observerat att myndigheten själv tillhandahåller tolkning. Därefter ombads de svarande att mer specifikt utvärdera situationer då befattningshavaren inom de offentliga tjänsterna har känt till att klienten är teckenspråkig: Beställer myndigheten eller en tjänsteman inom de offentliga tjänsterna en tolk på eget initiativ eller har kunden hand om beställningen? (Frågorna 28, 29 och 33)

Jämfört med de övriga språkbarometrarna hade man här valt att granska endast de offentliga tjänster där en teckenspråkig klient med största sannolikhet skulle anlita tolk. Därför tillfrågades deltagarna inte om exempelvis bibliotekstjänster är språkligt tillgängliga för dem (jfr Lindell 2021). Deltagarna ombads berätta om sina upplevelser av att uträta ärenden inom den offentliga förvaltningens tjänster med hjälp av färdiga alternativ. Dessutom ombads deltagarna beskriva sina upplevelser även med egna ord (se frågorna 30, 33 och 34). Dessutom ombads de svarande göra en allmän bedömning av i vilken riktning myndigheternas medvetenhet om teckenspråk har förändrats under de senaste tre åren (fråga 31). – Det bör nämnas att nästan alla (90 %) som deltog i barometern, som också uppgav att de använder tolkningstjänster som ordnas av FPA, besvarade frågorna inom detta ämnesområde.

De svarande ombads till en början berätta på allmän nivå om huruvida den egna hemkommunen ordnar tolkning på teckenspråk för olika tjänster samt att ge några exempel (fråga 28). En fjärdedel (26 %, n = 294) av dem som svarade på enkäten visste att den egna kommunen erbjuder teckenspråkstolkning i anslutning till sina tjänster. Å andra sidan

uppgav knappt hälften (45 %) direkt att det inte tillhandahålls från kommunens sida. En fjärdedel (28 %) kunde inte säga om tolkning över huvud taget hade erbjudits. I över hälften av de exempel på teckenspråkstolkning (54 st.), där text- eller teckenspråkstolkning hade erbjudits angavs sjukhuset eller hälsovårdscentralen på bostadsorten, några gånger också daghemmet, skolorna, socialtjänsten och polisen. En femtedel av de svarande berättade också om offentliga evenemang och festligheter som ordnats av kommunen, där det sporadiskt har funnits en teckenspråkstolk på plats – även om man ofta måste särskilt måste framför önskemål om tolkning:

Det var något tillgänglighetsevenemang. Jag frågade varför man inte hade ordnat med tolkning till teckenspråk om det är ett tillgänglighetsevenemang. Man kommer inte alltid ihåg att uppmärksamma oss.

När de svarande i fråga 29 när det gäller de offentliga tjänsterna ombads specificera närmare hur och vart tolkningen har ordnats, höll sig svaren i linje med föregående fråga: Allra mest sannolikt är det att myndigheter tar initiativ till att beställa en tolk till sjukhuset samt hälso- och sjukvårdstjänster, men för det mesta bara för en del av tiden. De som har svarat på frågan har när de har varit i kontakt med offentliga tjänster oftast varit tvungna att beställa tolk själv – med undantag av domstolarna (se figur 9).

De svarande höll fast vid sin ståndpunkt även när de ombads att än en gång fundera över hur tolkningen tillhandahålls inom de offentliga tjänsterna, men nu med hjälp av färdiga alternativ (se fråga 33): Sammanlagt 68 procent av alla svarande bekräftade antingen att de själva hade beställt tolk eller att de bett myndigheten eller tjänstemannen att ordna med tolkning (se diagram 10). Endast 13 procent berättade att de hade erfarenhet av att en myndighet eller en tjänsteman någon gång på eget initiativ skulle ha beställt en tolk.

Diagram 9. De svarandes erfarenheter av olika leverantörer av offentliga tjänster som på förhand har känt till att den svarande använder tolk.

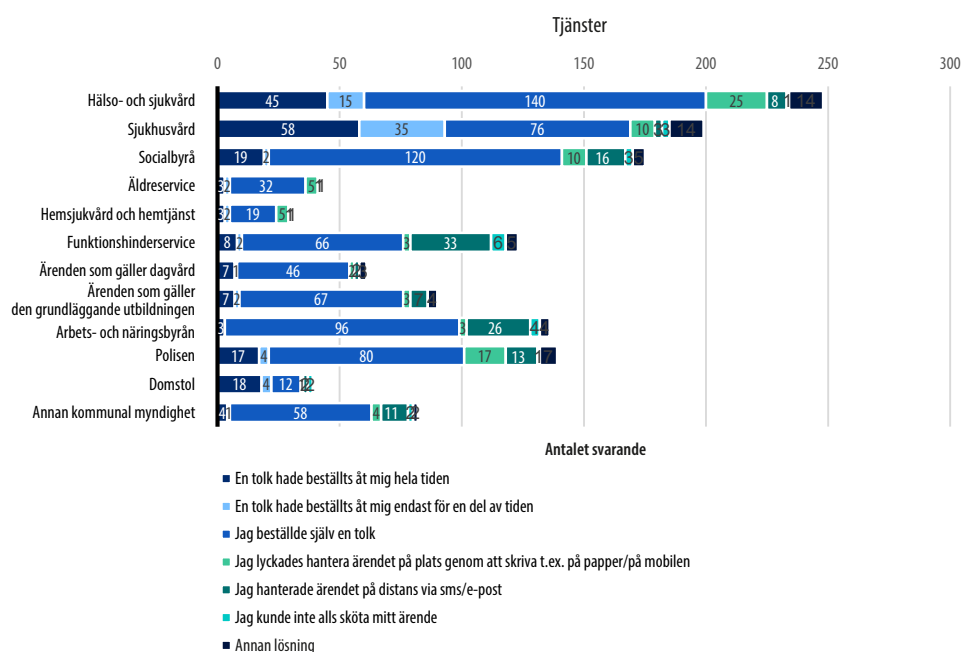

Diagram 10. Svaren på frågan "Om du på förhand har meddelat en myndighet eller tjänsteman att du behöver service på teckenspråk, hur har ärendet i allmänhet skötts?" (Deltagaren fick välja flera svarsalternativ. Diagrammet visar det relativa antalet alternativ som de svarande har valt.)

Deltagarna i barometern erbjöds också möjligheten att med egna ord berätta om sina erfarenheter av offentliga tjänster. Nittio (90) personer skrev eller tecknade sina kommentarer och räknade återigen upp de instanser som oftast kan förbereda sig på att möta en döv, hörselskadad eller teckenspråkig klient. Dessa var sjukhus, hälso- och sjukvårdsenheter, daghem, skolor och polisen. Men det var även här sällan som man kunde beställa tolk för hela den tid som ärendet utträttades:

Universitetssjukhuset ska beställa en tolk till besöken på polikliniken, men ofta har man själv behövt påminna dem om att de ska beställa en tolk, annars hade det inte funnits någon. Personalen kan inte alltid beställa tolk och min mamma eller assistent har gett dem råd om hur man gör. Sjukhuspersonalen tror ofta också att jag själv beställer tolk och vet inte att jag inte själv kan beställa tolkning till sjukhuset.

Sjukhuset bokar alltid en tolk endast till neurologen, vid mätning av [-] får man klara sig utan tolk. Jag tycker att det är konstigt. - . Ingen tolk bokas till ultraljud men till urologen gör man det. Jag förstår inte riktigt logiken.

Under de senaste tre åren har jag själv beställt tolk. På så sätt får jag en tolk från min tolklista. Någon annan kan beställa en tolk som man har kommunikationsproblem med. Det är enbart vid sjukhusbesök som jag inte beställer någon, eftersom jag vet att de tar hand om tolkbeställningen (man är nervös varje gång för om de verkligen har beställt en tolk då man inte vet på förhand om beställningen har gjorts och vem som kommer - .

De som svarat på barometern berättar att de har varit tvungna att motivera för FPA, som ordnar med den subsidiära tolkningstjänsten, varför de beställer en tolk i stället för myndigheten. Å andra sidan har FPA som myndighet som ordnar tolkningstjänster inte heller själva plats för tolkar för offentliga tillställningar som ordnas av dem och för teckenspråkiga, utan förutsätter att kunderna sköter beställningen.

På sjukhuset kan de exempelvis inte beställa [tolk] trots att jag bad om det. FPA sa att sjukhuset måste sköta det själva. Jag måste ringa dit och så vidare och slutligen kommer det en [tolk] - . Det är komplicerat och inte smidigt.

Till nätverksmöten för FPA:s tolkningstjänst för personer med funktionsnedsättning ska de teckenspråkiga deltagarna själva beställa tolkning av FPA, men ofta lyckades FPA dock inte ordna med tolkning till dessa möten. Jag föreslog att FPA själva skulle ordna med tolkningen, men FPA anser att det inte är deras sak att göra det. Jag ser en motsägelse här: FPA hör till de myndigheter som enligt lag är skyldiga att ordna tolkning.

Totalt var det hälften av beskrivningarna av personer som gett mer information som handlade om situationer där de gång på gång blir tvungna att försäkra sig om att en tolk finns

på plats hos den som tillhandahåller offentliga tjänster. På grund av den oklara situationen berättar de som deltagit i barometern att de alltid hellre beställer tolk själv också för att de vill försäkra sig om att tolken är närvarande under hela den tid som behövs. Samtidigt kan de påverka vem som tolkar åt dem och att tolken har tillräckliga språkliga färdigheter med tanke på situationen (se även avsnitt 7.2.2). För att skydda sin yrkesmässiga integritet vill de svarande också använda andra personer som tolkar i uppgifter som har med arbetslivet att göra än till exempel i situationer där de uträttar ärenden som har med hälso- och sjukvård att göra:

Jag har själv beställt tolk för att säkerställa kvaliteten på tolkningen. Om någon annan part beställer tolk kommer det automatiskt en -- dålig tolk och det går åt skogen då ingen förstår någonting --.

Sjukhusvård, har fått tolk som de själv beställde men sedan ordnade så att jag själv beställer tolk pga språk. Lättare också att argumentera med FPA för att få den/de tolkar jag behöver. Denna lösning varit bäst för mig. Sedan har varit alltid så att jag beställt tolk i alla ärenden (---). Detta gäller både i privat och i arbetsliv. Ibland på seminarier och liknande tillställningar där arrangörerna varit språkmedvetna har de ordnat teckenspråkstolkning, då ofta i båda teckenspråken. [Originaltext på svenska.]

En mycket svår [situation] för mig och även för tolkarna, när jag besökte -- läkaren. Jag informerades inte på förhand om att en tolk hade beställts. Om ... måste tolken jag beställde gå och förlorar sitt arvode. Andra gången beställde sjukhuset en tolk, men bara för att träffa läkaren. Hälsovårdaren kastade ut [tolken] och jag blev tvungen att vara kvar helt ensam på laboratoriet, operationen, uppvaket och [jag tillbringade] natten på sjukhuset. [Jag klarade mig] genom att skriva på papper. Jag hade tur som fick en underbar hälsovårdare som noggrant orkade skriva ner och redogöra för allt. Följande morgon viftade en annan hälsovårdare med ett skrivet papper framför ögonen på mig: "En teckenspråkstolk kommer" och smet sedan iväg innan jag hann fråga något. -- I fortsättningen kommer jag alltid att beställa en tolk till mig själv oavsett vart det är, eftersom man inom den offentliga servicen bara tänker på en mötestid och inte på helheten. JAG HADE BLIVIT ARG OM JAG INTE KUNDE FINSKA. Om jag var i Kina --- så skulle jag vara helt bortkommen precis som de flesta döva i Finland som har svaga kunskaper i finska, såsom [mitt barn]. Hen behöver absolut en teckenspråkstolk och hade haft problem utan tolk. När han skulle opereras som barn var jag tvungen att vara tolk, genom att skriva på papper. Inte ens då förstod hälsovårdaren inte att hen inte kan finska, utan satte bara fram skrivna lappar framför ögonen på hen. Personal som kan teckenspråk behövs, särskilt där barn vårdas!

Förutom som klienter inom hälso- och sjukvården ovan har även andra deltagare i barometern varit tvungna att vägleda leverantörer av offentliga tjänster för att den berörda

personen verkligen behöver en teckenspråkstolk och det även trots att hen talar eller hör "tillräckligt bra" – ur tjänstemannens synvinkel.

Om jag själv har bokat tid till läkare genom att ringa eller på annat sätt, beställer jag själv en tolk. Men om jag får en kallelse till sjukhuset ringer jag till sjukhuset och ber dem om att beställa en teckenspråkstolk. Då brukar de ofta fråga varför, när du pratar så bra. Då förklarar jag att jag har starkt nedsatt hörsel och att mitt modersmål är teckenspråk.

Jag kan även prata, och jag klarar mig genom att läsa på läppar. Det beror på vilken typ av vård det handlar om ifall jag vill ha en tolk på plats eller inte. På sommaren var jag tvungen att besöka jourmottagningen och den hörande maken kom med på besöket för att tolka. Ibland tidigare i samband med jourbesök [bad jag dem att beställa] tolk, eftersom jag upplevde att det var problematiskt att själv söka tolk via FPA på kvällen, då jag troligtvis hade fått svaret att det inte fanns någon tolk. Tolken [som jag själv hade föreslagit] kom och tog också hand om faktureringen till FPA.

De svarande lyfter naturligtvis också fram de gånger då det har varit möjligt att uträtta ärenden med en anställd som behärskar teckenspråk eller när tolkningstjänster erbjuds utan att man behöver be om det (även på andra ställen än sjukhuset), till exempel utifrån en anteckning i befolkningsdatasystemet.

Min nya arbetskraftsrådgivare är teckenspråkig. Vi kommunicerade på finska via e-post och under mötet på teckenspråk. Tidigare kommunicerade man med en arbetskraftsrådgivare som inte kunde språket via en teckenspråkstolk.

När jag ansökte om pass fanns det en tjänsteman som kunde teckenspråk i tillståndstjänsterna på polishuset. Han är själv hörande och arbetar fortfarande [där]. För det andra så, när jag besökte banken över disk, fanns det en tjänsteman som kunde teckenspråk där. Jag vet inte om han jobbar där längre.

Jag var hos polismyndigheten -- , och de frågade om jag behöver en teckenspråkstolk, för det är mitt modersmål. Som hörande kände jag dock inte att det var nödvändigt, men jag hade haft rätt till det och de skulle ha beställt en åt mig. Även från arbets- och näringsbyrån kom det ett sms [i vilket man frågade] om min situation i arbetslivet, och ärendet hanterades snabbt på detta sätt.

Man borde ha mycket fler myndigheter och läkare som kan teckenspråk, eftersom tolken inte alltid ersätter [interaktionen]. Ibland är det bara svårt att berätta saker via en tredje person. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Bland de svarande finns det också de som föredrar att göra på andra sätt och sköter sina korta ärenden självs, till exempel genom att kommunicera i skrift. En del uppger att de helst använder antingen FPA:s distanstolkningstjänster eller ett privat tolktjänstföretags egen (avgiftsbelagda) mobiltolkningstjänst.

I regel har man beställt dit en tolk enligt överenskommelse när man har informerat [om ärendet]. Ofta har det inte varit nödvändigt med en tolk då man har skrivit på papper och på en telefon eller på en läkares, sjukskötares eller fysioterapeuts dator. Man har klarat sig med gester och kroppsspråk om situationen är rutinmässig och bekant. Ofta har vi man gjort så att exempelvis en läkare skriver på datorn och jag skriver på telefonskärmen eller båda på sitt eget papper [och inte turas om efter varandra på samma papperslapp], för att påskynda kommunikationen. Oftast är jag den snabbaste av oss och jag kan sammanfatta allt, vilket jag har fått beröm för av hälso- och sjukvårdspersonalen. :) [Originaltexten har redigerats språkligt.]

När det gäller myndigheter och ämbetsverk: Jag har använt mig mycket av distanstolkning exempelvis på ämbetsverket [-], förbundet [- -], skattebyrån och mycket annat, det vill säga nästan alla myndigheter har jag kontaktat via den distanstolkning som FPA ordnat. Jag har själv beställt en tolk till hälsostationen. Polismyndigheten har däremot alltid själv ordnat tolkning. Till största delen, till nästan 99 procent, har jag skött mina ärenden via distanstolkning. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Slutligen ombads deltagarna berätta vilka metoder de själva använder sig av om tolkningen trots försök inte är tillgänglig (fråga 34; se diagram 11). Majoriteten (40 % av de svarande) byter språk och börjar skriva på finska; de som använder finlandssvenskt teckenspråk skriver på svenska eller till och med på engelska. En fjärdedel berättade att de avbryter sina ärenden och lämnar platsen. En del av dem försöker flytta mötet så att tolkning kan ordnas nästa gång. Ett alternativ är också att be en annan person att komma till platsen eller envist fortsätta använda teckenspråk och till exempel utöva påtryckningar på en tjänsteman att beställa en tolk till platsen eller att ordna distanstolkning. De olika metoder som finns att tillgå beskrevs i det öppna fältet "annan lösning" i tilläggsuppgifterna enligt följande:

Jag brukar be om nån annan som kan svenska språk som kan skriva med mig annars byter jag till engelska språk tills det är omöjligt så avbryter jag och lämnar platsen. [Originaltext på svenska.]

Genom att slåss för det. De hävdar att det inte är deras uppgift. Jag tvingar dem att ringa till A-tulkkaus [samkommunens producent av tolknings- och översättningstjänster] och då blir alltid svaret "Oops, så är det visst. Okej, vi beställer hit en tolk via A-tulkkaus."

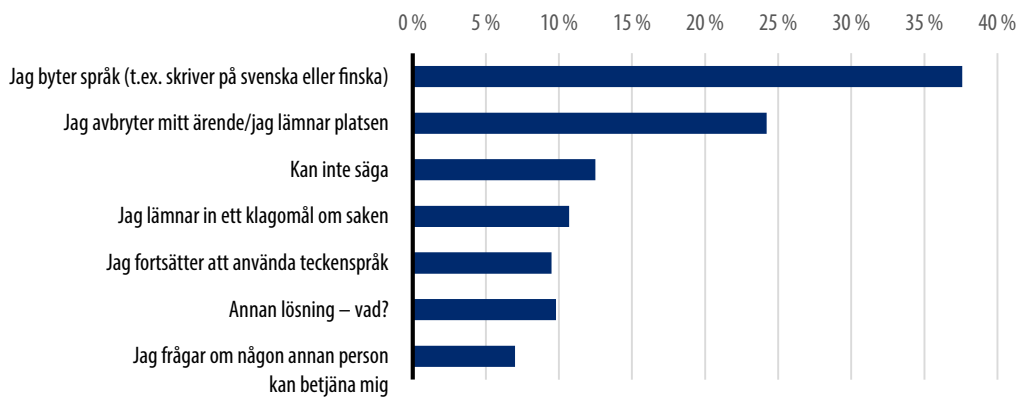
Om den som talar talar tillräckligt tydligt för att läsa på läpparna så klarar jag mig, men annars ber jag dem att skriva. Om det inte går så går jag därifrån.

Det har funnits tillfällen, exempelvis på sjukhuset, då de har tänkt att i och med att läkarronden tar så lite tid så behövs det ingen tolk i och med att jag hör lite och läser på läpparna och senare får mina papper att läsa. - - Om ingen tolk har beställts/kommit byter jag till finskt tal och skrift och påpekar att de i fortsättningen ska beställa tolk, eftersom mitt modersmål är teckenspråk och ärendena går snabbt och på ett förståeligt sätt samt mycket bättre.

Mamma tolkar.

Ärendet blir inte gjort.

Diagram 11. Alternativa tillvägagångssätt som uppgetts av de svarande (n = 267) när den offentliga tjänsteleverantören inte har ordnat tolkning. (Deltagaren fick välja flera alternativ i sitt svar. Diagrammet visar det relativa antalet valda alternativ.)

Vid sidan av de tidigare förfaringssätten angav 13 procent av de svarande att de lämnar in ett klagomål och berättade att de kontaktat exempelvis diskrimineringsombudsmannen, riksdagens justitieombudsman eller webbplatsen syrjintä.fi (jfr även avsnitt 8.2):

Jag berättar om mina rättigheter för myndigheterna. Om det inte fungerar kontaktar jag till exempel Tröskeln rf eller Finlands Dövas Förbund för mer information.

[Jag meddelar] FPA, ibland Finlands Dövas Förbund, men Finlands Dövas Förbund gör i allmänhet ingenting.

Vid behov kan jag anmäla det till diskrimineringsombudsmannen. Jag kan också själv beställa en tolk, men det viktigaste är att öka myndigheternas medvetenhet om våra rättigheter.

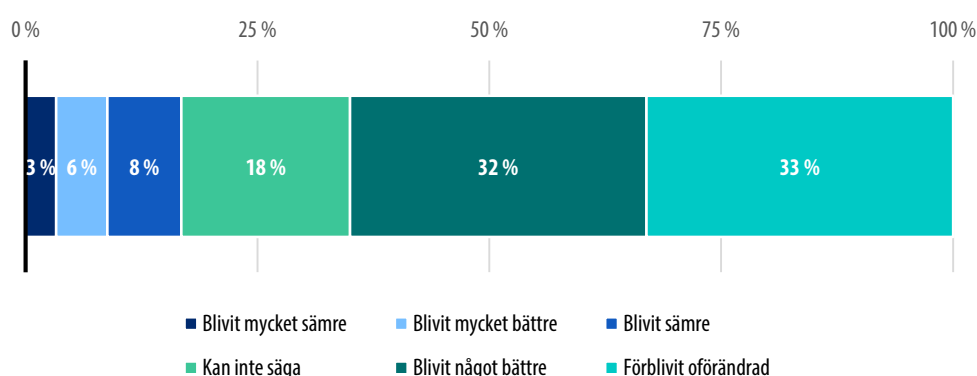
[Jag lämnar in ett klagomål] högre upp än den aktuella aktören, t.ex. i ett sjukvårdsdistrikt via patientombudsmannen eller så reklamerar jag på nätet.

Det beror på situationen: [Jag lämnar in ett klagomål] till diskrimineringsombudsmannen eller till rätt instans i organisationen.

Jag fortsätter med ärendet till slutet och till sist ser jag till att det inte upprepas. Det har det inte gjort.

När man i fråga 31 (se bilaga 1) bad dem som deltog i barometern att på en allmän nivå bedöma i vilken riktning offentliga tjänsteleverantörers medvetenhet om teckenspråk har förändrats under de senaste tre åren, ansåg var tredje svarande (n = 276) att medvetenheten hade ökat, men lika många var de som inte hade märkt någon förändring. Endast fem procent av de svarande hade märkt en betydande förbättring jämfört med tidigare. En femtedel av de svarande kunde inte uttala sig om detta. (Diagram 12)

Diagram 12. Svaren på frågan "Hur har medvetenheten angående teckenspråk förändrats bland aktörer som erbjuder offentliga tjänster?" bland dem som deltog i barometern.

Eftersom alla myndigheter och aktörer som erbjuder offentliga tjänster inte känner till skyldigheten att ordna tolkningstjänster, är det oftast de teckenspråkiga klienterna som ser till att skyldigheten fullgörs. En av dem som deltog i barometern kommenterade på följande sätt frågan om vilket annat alternativ som skulle vara möjligt, om det ärende som ska hanteras hos myndigheten riskerar att inte bli genomfört på grund av brist på tolk:

Om jag på förhand har meddelat någon myndighet att jag behöver tolkning till teckenspråk, har man oftast ordnat det. Men det har också hänt att jag måste tala om för dem vilka företag man kan beställa tolkar av. Ett par gånger har jag stött på en tjänsteman som har påstått att han eller hon inte kan ordna tolkning. -- Då har jag entydigt svarat att jag inte kommer dit och att det bästa är att hitta en ny tid. -- Jag orkar verkligen inte påpeka det längre. Det skulle vara mycket enklare om jag själv beställde en tolk från FPA. Då skulle allt vara ordnat. Det är ju samma betalare, staten. Staten betalar FPA och FPA betalar tolkarna. På samma sätt betalar staten myndigheterna och myndigheterna betalar tolkarna. Slutresultatet blir detsamma. Det är dumt att specificera vad som hör till FPA:s ansvarsområde och vad som ligger på myndighetens ansvar. Det vore bättre om ansvaret lades på en aktör -- och det endast var en betalare. Det skulle vara enklare och smidigare för alla. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

7.2.2 Tillgången till och kvaliteten på de teckenspråkiga tolkningstjänster som FPA ordnar

Syftet med enkäten Teckenspråksbarometern 2020 var också att med stöd av lagen 133/2010 utreda tillgången till tolkningstjänster på finskt och finlandssvenskt teckenspråk samt kvaliteten på tolkningstjänsterna (jfr avsnitt 3). Enligt 9 § i denna lag ansvarar Social- och hälsovårdsministeriet för utvecklingen av tolkningstjänsten och följer upp dess verkställande. För verkställigheten av lagen svarar Folkpensionsanstalten (FPA), som beslutar om ordnande av tolkningstjänst och om ersättande av kostnader som hänför sig till tjänsten. Eftersom lagen är subsidiär (133/2010, 3 §), ska FPA ordna tolkningstjänst endast om personen med funktionsnedsättning inte får tillräcklig och för honom eller henne lämplig tolkning med stöd av en annan lag (jfr kapitel 7.2.1) eller om tillgången till service som ges med stöd av en annan lag fördröjs eller om det finns någon annan grundad anledning att tillhandahålla tjänsten.

Frågorna 35–38 i webbformuläret är kopplade till de tolkningstjänster som FPA har ansvar för att ordna. De besvarades av högst 271 personer, av vilka 255 är klienter som har rätt till FPA:s tolkningstjänster. Huvudparten av denna grupp uppgav att de använder finskt teckenspråk som tolkspråk (n = 224, 88 %) och tre procent finlandssvenskt teckenspråk (n = 8 personer; en av dessa uppgav att de använder båda tecknade språken). Fyra procent av de svarande föredrar tolkning av tecknat tal (n = 10), tre procent (n = 7) använder tolktjänster för synhjälp och fyra personer använder skrivtolkning (2 %; se tabell 5, bilaga 2). En del av dem som svarat på frågor om FPA:s tolkningstjänster är personer med teckenspråk som modersmål. De har tagit ställning till en del av frågorna, inte som kunder hos tolkningstjänsten utan som berörda parter som följt upp tolkningstjänsternas kvalitet. Det fanns också två personer som representerar personer som har rätt till tolkningstjänster men ännu inte är aktiva användare av dem:

Det har ännu inte uppstått situationer då jag behöver en tolk. Men till exempel på universitetet eller någon annanstans kommer jag att behöva en tolk.

Jag klarar mig med hjälp av mitt cochleaimplantat, tröskeln för att använda tolkningstjänster är hög på grund av bristande erfarenhet.

Sammanlagt en tredjedel (35 %) av de svarande uppgav att de alltid fått tolkning från FPA:s egen förmedlingscentral för tolktjänster enligt sin beställning. Något över hälften (53 %) av de svarande uppgav att detta skett "oftast"; 11 procent av de svarande "ibland", en (1) procent "sällan" eller "aldrig". När de svarande ombads bedöma tolkningens språkliga kvalitet valde de flesta "bra" som allmänt vitsord (63 %). 13 procent av de svarande ansåg att tolkningen var "utmärkt" och 23 procent ansåg att den var "tillfredsställande".

Lägesbilden av tillgången till och kvaliteten på tolkningen blir ännu noggrannare och samtidigt mer komplex när man i analysen tar med de 98 skriftliga och tecknade utlåtandena där man med egna ord bedömde de tolkningstjänster som FPA ordnar (fråga 38). Ungefär en tredjedel av dessa innehöll positiva omnämningen, medan andra hade en mer kritisk ton. T.ex.

Huvudsaken är att det går bra. På det stora hela är jag dock nöjd med tolkningstjänsterna och jag tycker att det är mycket bra att vi har möjlighet att få tolk i vilken situation som helst.

Mycket bra tolkar. Den enda utmaningen är kontakten med FPA.

Jag har beställt tolken via sms och tecknat på distans. Det har funnits tolkar och det har gått bra. Det har inte varit några problem. Tack! [Översättning från teckenspråk.]

Jag har märkt att tolkarna ofta har svårt att förstå i synnerhet min mammas teckenspråk (eventuellt på grund av att min mammas finska är dåligt, och dessutom är tolkarna som FPA skickar i allmänhet ganska nya och mer oerfarna - - -. Jag har ofta varit tvungen att rätta tolkarna för att de har översatt något fel.

Ibland låter jag bli att beställa tolk från FPA, eftersom jag vet att jag ändå inte får någon. I vissa ärenden beställer jag en finsk teckenspråkstolk eftersom jag inte vill ha med någon finlandssvensk tolk (t.ex. för vissa besök på hälsostationen). Dessutom finns det inte så många finlandssvenska tolkar som kan engelska och därför beställer jag finska teckenspråkstolkar som kan det. [Originaltext på svenska.]

Varje utvärdering av denna öppna fråga (nr 38) gällde, liksom tidigare kommentarer, på sitt sätt tillgången till och kvaliteten på tolkningstjänster Klienternas erfarenheter

tangerade antingen verksamhetssätten vid Centret för tolktjänst för personer med funktionsnedsättning (VATU-keskus; se t.ex. FPA 2020c) eller uppmärksammade utvecklingen inom branschen på en mer allmän nivå. Till dessa hör till exempel de så kallade "tolklisorna" som FPA införde 2018 och på vilka kunderna kan namnge de tolkar som de vill använda i sina olika tolkningsbeställningar (FPA 2020b). Till de senare hör till exempel anmärkningar som gäller utvecklingen av tolkarnas yrkesskicklighet eller upphandlingen av FPA:s tjänsteleverantörer. – De här kommentarerna, som handlar om kvaliteten på och tillgången till tolkningstjänster för nästan hundra erfarenhetsexperter, kan i huvudsak delas in i följande temaavsnitt (A–G):

A. De begränsade öppettiderna för Centret för tolktjänst som tillhandahåller FPA:s tolkningstjänster påverkar tillgången på tolkar

Generellt har jag varit nöjd med FPA:s tolkningstjänster, men det är synd att den är stängd på söndagar.

Det är fel. Om tiden som reserverats för [ett tolkningstillfälle] överskrids är det svårt att få förlängd tid från FPA, särskilt utanför kontorstid. Det går i själva verket inte längre att ordna utanför kontorstid.

Jag skulle önska att tolkningstjänsterna förbättrades. Det vore bäst om man kunde beställa [tolk] dygnet runt, det vill säga när som helst. Det skulle förenkla tolksituationen. Nu är situationen svår och man är hela tiden orolig för till exempel veckoslut. Dessa tidsgränser skulle kunna tas bort helt och hållet. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Om jag till exempel skulle behöva göra en tolkningsbeställning nattetid och inte kan skriva ett ord [sms, e-post] - - hur kan jag göra beställningen? [Originaltext på finskt teckenspråk.]

De svåraste är de här ex tempore-idéerna, "om man skulle gå någonstans"... FPA har inte tid att ordna tolkar med kort varsel och lite resurser. Veckosluten är svårare. På veckosluten är det inte längre möjligt att påverka tolkningarna så att man får en tolk. Nödtolkingar fungerar dock när som helst.

FPA är inte alltid flexibla, man tar t.ex. inte alltid hänsyn till tolkönskemål och det är svårt att få en extra tid om förmedlingscentralen hinner stänga innan tolkningstiden löper ut. Dåliga öppettider (stängt helgdagar och söndagar, trots att liver sker dygnet runt).

I sista minuten får man veta namnet på tolken. Om jag inte gillar tolken, hur ska jag hinna byta tolk till nästa dag då jag har ett viktigt möte [om förmedlingscentralen är på väg att stänga]? [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Veckoslut och kvällar fungerar inte riktigt, i över 50 % av fallen får man ingen [tolk]. Det lyckas sällan, på helgdagar tror jag inte att jag får en tolk. Jag har provat genom att beställa på förhand. Bara till sjukhuset har jag ibland fått även på en helgdag.

Ibland använder jag FPA:s distanstolkningstjänst, men öppettiderna begränsar användningen av tjänsten.

Jag ber den hörande [den jag bor med] att svara på samtalet eller ringa (om FPA:s distanstjänst/texttefontjänst är stängd eller om det är lång kö.

Distanstolk öppen dygnet runt! Jag önskar att FPA började använda Chabla! [kommersiell mobiltolkningstjänst]

B. FPA:s "tolklistor" förbättrar interaktionen och tolkningens kvalitet. För en del klienter är det praktiska besvärligt. Tolklistan förhindrar att man får tolkar som lämpar sig för uppgiften.

Kvaliteten på tolkningen är till största delen utmärkt om FPA lyckas förmedla en bekant listtolk till mig. En tolk utanför listan har förmedlats till enskilda beställningar och då sjunker kvaliteten ibland om det inte finns en lämplig tolk för min beställning eller om tolkens kunskaper i teckenspråk (att producera och förstå språket) inte är tillräckliga. För min del har FPA lyckats förmedla en listtolk till nästan alla mina beställningar.

Jag har en tolklista som hjälper dig mycket. Om man inte står på tolklistan är tolkens kvalitet mycket sämre.

Tolkningskvaliteten har till största delen varit bra, tack vare tolklistan. Men om jag inte får tolkarna på min lista kommer kvaliteten att variera mer.

Tolklistan fungerar. Ibland verkar de som beställts utanför listan vara i helt fel bransch och är också på en låg nivå. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Tolkarnas skicklighet varierar. Därför har jag en tolklista, eftersom jag ofta får tolkar jag känner med hjälp av den. Även synhjärselskadade tolkar har varierande ledsagnings- och teckningsfärdigheter.

Jag använder en tolklista vid mina beställningar, vanligtvis gäller beställningarna min arbetsplats och hälsovården. Tolkarna kan mitt och känner mig, förstår mitt teckenspråk och jag förstår deras tecknings- och tolkningsstil. Detta har dock i praktiken också varit förknippat med svårigheter och hinder. Till exempel när det inte fanns någon tolklista och man var tvungen att anlita utomstående tolkar i andra ärenden. Under en månad var min tolklista helt okej och nästa månad var den annorlunda. Jag förstår inte det. Det är lite förvirrande med den där listan och det har inte skötts på rätt sätt. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Jag vill träffa olika tolkar och se vilka som är bra. Tolklistan innebär också alltid samma tolkar och därför kan jag inte träffa nya människor som kommit till branschen. Därför vill jag inte ha någon lista. Vad leder det till att när jag behöver en tolk för ett visst tillfälle och vet att någon tolk kan tecknen för det aktuella tillfället, då räcker det inte med mina önskemål för FPA, utan de kräver ytterligare motiveringar till varför det går en timme eller två. Slutresultatet är att jag måste göra en längre beställning så att jag kan hjälpa någon annan att sätta sig in i uppgiften. Vad tjänar allt detta till när det finns en person som redan kan det här? Vad är poängen för FPA med dessa begränsningar? [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Dagen innan får jag veta vem som blir tolk i morgon. Jag gillar inte sånt. Om en tolk tecknar dåligt har jag bett dem att inte beställa honom eller henne. [Det orsakar mycket] besvär, [när] jag måste skriva om tolklistan på nytt. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Det räcker inte att bara nämna namnen på de tolkar jag inte vill ha, utan man måste också motivera varför. Så för varje beställning fungerar det så om jag verkligen inte vill ha de tolkarna. Det är besvärligt, men jag är redan van vid det. Huvudsaken är att det går bra. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Nu har jag fått bra tolkar, för varje gång jag beställer en tolk berättar jag vem kommunikationen inte fungerar med och som inte kan komma och tolka. Det är irriterande när jag varje gång måste motivera för FPA varför jag inte godtar vissa tolkar.

När Fpa frågar om de kunde ta nån tolk utanför min tolklista, svarar jag nej eftersom det är omöjligt då det är t.ex. fullt svenskspråkig miljö så annullerar de min beställning :([Originaltext på svenska.]

C. FPA:s tolkförmedling åsidosätter kundperspektivet, vilket påverkar tolkningens kvalitet

Man måste kämpa med FPA för att få sina egna önskemål tillgodosedda. Till exempel för beställningar som har med mental hälsa att göra får man inte samma tolk och för ärenden på samma tema. -- Jag fick använda samma tolkar först när jag motiverade att jag inte orkar hantera ärenden på nytt med olika personer, utan att jag vill att ämnet ska vara bekant för tolken.

Det är synd att vi inte kan välja tolkar själva. Vi vet bäst vilka tolkar som passar för vilka situationer. På frisörsalongen m.m. kan man välja frisör när man bokar tid. Varför inte när man beställer en tolk? Jag fick ofta en tolk som inte passar för en viss situation.

FPA förstår inte den teckenspråkigas perspektiv. Samma tolk erbjuds för alla situationer (bl.a. läkare), fast man bara hade velat ha en arbetslivstolk. Dessutom upplever jag att jag har mycket begränsade möjligheter att påverka vem som kommer dit om jag inte använder listtolkar.

I situationer då FPA har -- utsett en eller flera tolkar har tolkningen ofta varit i bästa fall nöjaktig. Det är inte alltid tolkens fel, men ofta räcker tolkarnas språkkunskaper helt enkelt inte till. I vissa situationer är tolkarnas sakkunskap om den substans som ska tolkas otillräcklig och tolkningens kvalitet sjunker. FPA:s förståelse för mångfalden i tolkningen av teckenspråk är fortfarande liten och deras uppfattning om tolkens kompetens är dålig. En enskild tolk kan inte vara expert inom alla områden. Dessutom har FPA ingen som helst mätare för att bedöma kvaliteten på tolkkunskaperna. Erfarenhetsår är ingen garant för skicklighet.

FPA:s byråkrati är helt galen. De kräver att det ska finnas tre personer i tolkningssituationen, det vill säga den döva personen och en hörande och sedan en tolk för att tolkningen ska kunna genomföras. -- En gång var jag tvungen att närvara i direktsändning och jag behövde en tolk för att översätta det jag tecknade till tal. FPA gick med på att ordna tolkning först när jag meddelade att det faktiskt fanns en hörande person på platsen. Tolken kom sedan dit och frågade var den hörande var. Jag sa att du är den hörande --. I slutändan kunde jag alltså genomföra min del av ett program med åskådare som var både hörande och döva. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Ibland händer det att jag när jag inte har fått en tolk har bett om att inte heller en tolk som tecknar dåligt ska beställas. Det är mödosamt att korrigera min tolklista på nytt och namnge icke-önskvärda tolkar. Ibland blir jag också trött på att FPA kräver att få veta för vilket ändamål och vilket tillfälle jag skulle beställa tolk. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

D. FPA:s distanstolkningstjänst främjar tolkningstjänsternas tillgänglighet, men arbetet är krävande och kvaliteten på tolkningen försämras på grund av nybörjare

De tolkningstjänster som FPA har ordnat har alltid varit bra, jag har inte blivit besviken en enda gång. Jag använder också FPA:s distanstelefontjänst, t.ex. i bankärenden, kontakt med fackförbund och användning av TE-tjänster. På den lilla orten flyttas tjänsterna 7 kilometer bort, till en annan ort, så det går inte att uträtta ärenden till fots och tidtabellerna för kollektivtrafiken passar inte.

Det har varit svårt att få skrivtolkning. Tidigare gick man inte med på distanstolkning även om det hade löst problemen då man inte behövde ta hänsyn till geografiskt läge och man kunde söka tolk i hela Finland. Nu under coronatiden har FPA lättat på det och situationen har blivit enklare. Förhoppningsvis vidareutvecklas distanstolkningstjänsterna och mobilanvändning möjliggörs. Det skulle ge tolkanvändaren självständighet och vardagen skulle bli lättare, eftersom det inte skulle gå så mycket resurser till att fundera på och samordna tolkningsärenden.

Under coronavåren använde jag mycket distanstolkning. Jag märkte att tolkarna har varierande distanstolkningskompetens, vissa är ovana, vissa har inte erfarenhet av vissa program, medan andra är erfarna. Företag som erbjuder tolkningstjänster borde utveckla distanstolkningstjänster och göra tjänsterna mer jämlikt tillgängliga över hela Finland. T.ex. I södra Finland finns det bättre distanstolkningstjänster än på andra ställen.

FPA:s distanstjänst erbjuder en möjlighet att uträtta ärenden på teckenspråk, vilket är bra, men efter förra sommaren har det kommit ny personal till tjänsten och kvaliteten på servicen har försämrats tydligt. De nya arbetstagarnas kunskaper i teckenspråk är dåliga och de förstår inte vad jag tecknar. Det gör att jag inte kan uträtta ärenden eller sköta mina ärenden på det sätt jag vill.

--- alltså FPA:s distanstolkning. Jag vet inte alltid vilken tolk som dyker upp på skärmen. Det kan vara en tolk som är helt hopplös -- eller om det dyker upp en bra tolk, vilken lättnad! Allt går bra. När jag ska uträtta viktiga ärenden använder jag tolkar som behärskar teckenspråk väl. De som behärskar språket sämre använder jag för att sköta små ärenden och ringa telefonsamtal. --. Det vore bra om FPA kunde förbättra sin distanstolkningstjänst på något sätt. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Tidigare var distanstolkningen bra, men nu när nya tolkar har tillkommit är de lite klumpiga. De såg ut som frågetecken när jag försökte teckna mitt ärende. Det kändes svårt att teckna något. I och med de nya tolkarna har nivån sjunkit något. Ibland får man en riktigt bra tolk, men nu finns det fler av de här nya tolkarna. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

E. De språkliga färdigheterna hos de tolkar som förmedlas av FPA varierar på ett oförutsägbart sätt och skapar osäkerhet hos såväl kunder som tolkar, vilket försämrar tolkningens kvalitet

På teckenspråkiga evenemang har jag beställt [döva] modersmålstolkar för upprepningstolkning, vilket innebär att deras modersmål är perfekt och när jag tittar på det vilar mina ögon. Man vet aldrig vilken tolk som kommer, om tolkningen lyckas, om tolken missförstår eller om jag förstår vad tolken tecknar. Det är ofta spänt.

Kvaliteten på tolkningen har varierat. Ibland har det varit mycket dåliga tolkar, ibland mycket bra.

Tolkarnas yrkesskicklighet varierar kraftigt. Ibland förstår tolken ingenting, ibland helt okej, ibland har jag fått en bra tolk.

Kvaliteten på tolkningen varierar stort. -- om jag inte var så bra på finska skulle jag säkert missa mycket/mycket skulle bli fel. Tolkarna förstår inte heller alltid mig

Eftersom jag är över 60 år förstår unga tolkar inte mina tecken. FPA bör alltid ta hänsyn till klienternas ålder [när de förmedlar tolkar]!

FPA förstår inte alltid att unga tolkar inte klarar av det själva. Jag måste alltid kontrollera om tolken är ung, alltså nytexaminerad eller inte.

Om mina föräldrar har beställt en tolk och jag har varit med vid tillfället har jag ofta upplevt att tolkarna gör många tolkningsfel om de inte har förstått vad som sagts på teckenspråk och de har tolkat det fel till finska. Jag tycker att det viktigaste i tolkutbildningen är att fokusera mycket starkt på undervisningen i teckenspråk.

Jag har själv haft hemska erfarenheter ett par gånger. En av dem var på min släktings begravning. Den ena tolken ställde in på morgonen på grund av sjukdom. Det ledde till att även den andra tolken ställde in eftersom hen var "för oerfaren för ett krävande" evenemang. -- Det handlade ju om en begravning, så man var ju själv ganska känslig, man kände sig nog lite utanför. Hela händelsen var rent ut sagt för jävlig. Även här borde tolkarna ha haft en viss känsla för situationen och kontakta kunden och komma överens om till exempel kompromisser när det gällde tolkningen.

F. Upphandlingen av FPA:s tolkningstjänster försämrade tillgången till professionella tolkar

När FPA upphandlade tolktjänsterna hösten 2017 var jag tvungen att avbryta min skolgång. Jag blev ledsen över att de tolkar jag hade under det första studieåret var tvungna att sluta arbeta efter jul. 2018 fick jag två nya studietolkar. Det var svårt för mig, det tog

lång tid att vänja sig vid dem. P.S. Det var mycket som hände efter det och till slut tog jag examen – allt gick bra. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Det är svårare att få en passande tolk för tillställningar på främmande språk, eftersom många språkkunniga personer föll bort från FPA:s lista (för dövblinda kunder) under denna upphandlingsperiod.

På grund av FPA:s upphandling har många bra tolkar lämnat branschen. Det är svårt att uträtta ärenden om tolkarna har dåliga språkkunskaper.

G. Antalet tolkar som behärskar finlandssvenskt teckenspråk är otillräckligt och de nya tolkarnas språkliga färdigheter håller fortfarande på att utvecklas

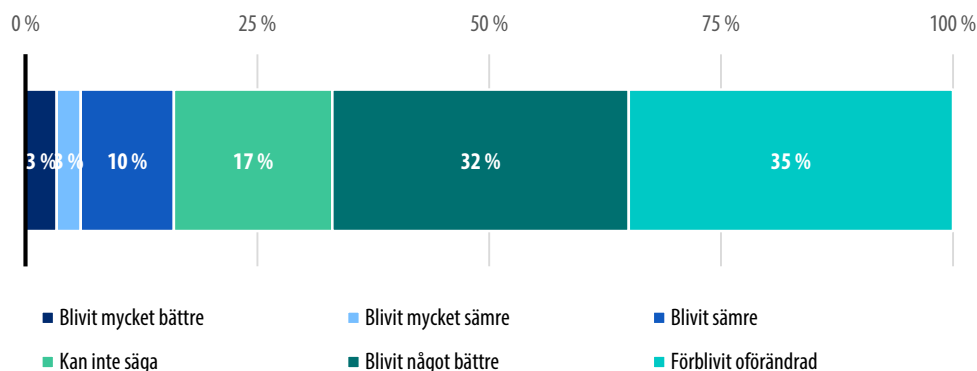
Det är ofta svårt att få finlandssvensk teckenspråkstolk, och jag har ibland gett möjlighet att använda skrivtolk vid möten där man talar svenska. Jag har då valt att själv tala. Vissa situationer är på finska och då har jag också gett möjlighet att söka och använda finsk teckenspråkstolk, om det inte känns mycket viktigt att ha finlandssvensk tolk. Som tolkanvändare har jag känt det viktigt att få tolk framför att alltid få det på finlandssvensk teckenspråk, men om det finns fler finlandssvenska tolkar skulle det kännas mer motiverat att alltid hålla sig till det. [Originaltext på svenska.]

[Tillgången på tolkar] varierar under olika tidsperioder, ibland kan jag alltid få finlandssvensk teckenspråkstolk och ibland är det svårare att få. Jag prioriterar också bland mina beställningar på vilka krav jag har beroende på ärendet. De tolkar som finns är bra, de har sina olika erfarenheter och det finns en tolk för varje "ärende" men det behövs fler tolkar. De nya håller på att lära sig ännu och som det är att kommunicera via en annan så måste vi alltid hitta ett gemensamt språk som fungerar för både mig och tolk. Där jag får fram budskapet ändå på mitt språk men som tolken kan förstå och vice versa. [Originaltext på svenska.]

7.3 Information på teckenspråk

De som deltog i barometern ombads bedöma hur de anser att myndigheterna har främjat möjligheterna för dem som använder teckenspråk att få information på sitt eget språk under de tre senaste åren (fråga 32). Något över en tredjedel (n = 270) av de svarande (35 %) ansåg att situationen är densamma som tidigare, men nästan lika många var de som ansåg att en förändring till det bättre kunde skönjas. En tiondel av de svarande ansåg att situationen hade försämrats, medan nio personer (3 %) ansåg att tillgången till information hade förbättrats avsevärt. Nästan femtio svarande (n = 47, 17 %) kunde inte säga vad de hade för åsikt i frågan. (Diagram 13)

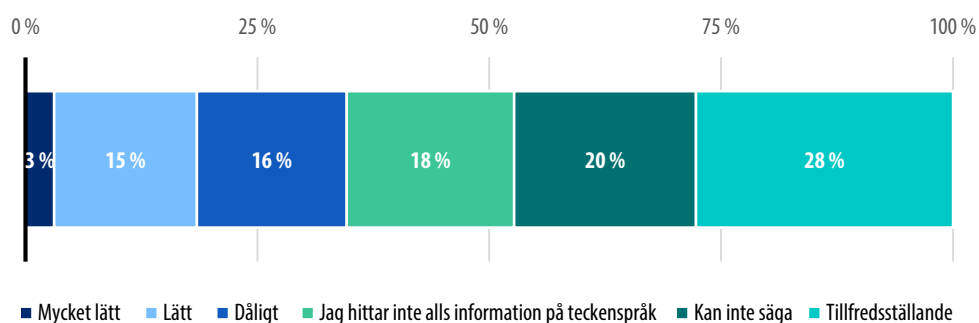
Diagram 13. De svarandes (n = 270) åsikter i frågan "Har de som erbjuder offentliga tjänster under de senaste tre åren underlättat användandet av teckenspråk och tillgången till information på teckenspråk?" (De svarandes åsikter som relativa andelar.)

Deltagarna ombads dessutom fundera på hur de upplever att det är att hitta information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (fråga 39). Som exempel nämndes bl.a. skattemyndighetens, medborgarrådsgivningens (Suomi.fi) samt polisens webbplats. – Något under en tredjedel av de svarande (28 %, n = 261) ansåg att deras möjlighet att hitta information på teckenspråk var "tillfredsställande"; medan 34 procent angav dåligt eller inte alls (jfr diagram 14). Det finns mycket dåligt med information på finlandssvenskt teckenspråk.

Jag passade på att kolla olika sidor, suomi.fi ska få eloge för att det är ganska lätt att hitta teckenspråkig information om man kan scrolla ned. Polisen och skatt.fi hittade jag inte alls... Digitala kundtjänster, har ärligt talat inte vetat om möjlighet att använda tex på teckenspråk. Om måste ha kontakt brukar jag använda svenska eller ringa via teckenspråkstolk. Är så pass van vid att det inte finns något för oss teckenspråkiga och anser också att det informeras dåligt utåt om någon offentlig webbsida mm har något på teckenspråk. - - Här behöver de förbättra sin kommunikation ut mot språk- och målgrupp för varför försöka förbättra sin tillgänglighet när vi inte vet? Och sedan FPA! Att det är sådan skillnad på om läsa information på svenska eller om ska försöka hitta via teckenspråkig sida, likaså att försöka hitta tex knapp för att ringa till distanstolkningen - kräver så många klick för att hitta rätt sida och kunna ringa!
 [Originaltext på svenska.]

Diagram 14. De svarandes (n = 261) synpunkter på hur det är att hitta information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (t.ex. Suomi.fi, Skatt.fi, Polisen)

När de svarande skrev mer i detalj om sina erfarenheter upprepade de att information som erbjuds på teckenspråk inte är lätt att hitta på offentliga tjänsteleverantörers webbplatser – och att de svarande därför inte ens letar efter den:

Jag vet eller märker inte alltid att dessa [omnämnda i exemplet] erbjuder service på teckenspråk.

Jag läser helst på finska, så jag kollar aldrig efter eller märker om materialet finns tillgängligt på teckenspråk.

Jag önskar att det någonstans fanns en sammanställning över var det finns tillgång till service på teckenspråk, till exempel någonstans på Finlands Dövas Förbunds webbplats, där man genom att klicka kan se vad som finns på listan. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

Om man jämför olika grupper av svarande verkar det som om de som anmält finska som modersmål samt två- och flerspråkiga personer har lättare att hitta information som erbjuds på teckenspråk på offentliga tjänsteleverantörers webbplatser än enspråkigt teckenspråkiga personer (se tabellerna 6 och 7, bilaga 2), som ändå utgjorde var femte person som svarade på barometern (n = 78 personer). För dem är tillgången till information och digitala tjänster på teckenspråk viktiga med tanke på den språkliga tillgängligheten.

De svarande ombads vidare att beskriva hur offentliga tjänsteleverantörers digitala kundtjänster fungerar på deras eget språk, till exempel VR, Posten och Medborgarrådgivningen/Suomi.fi.) Av dem som svarade på denna fråga (nr 40) (n = 264) uppgav nästan hälften (40 %) att de använder digitala tjänster (jfr diagram 15). Å andra sidan hade var femte svarande (22 %) aldrig använt elektronisk ärendehantering:

Största delen av vardags-familjeärendena kan hanteras via sms och e-post, numera är det sällsynt att man måste vara på plats.

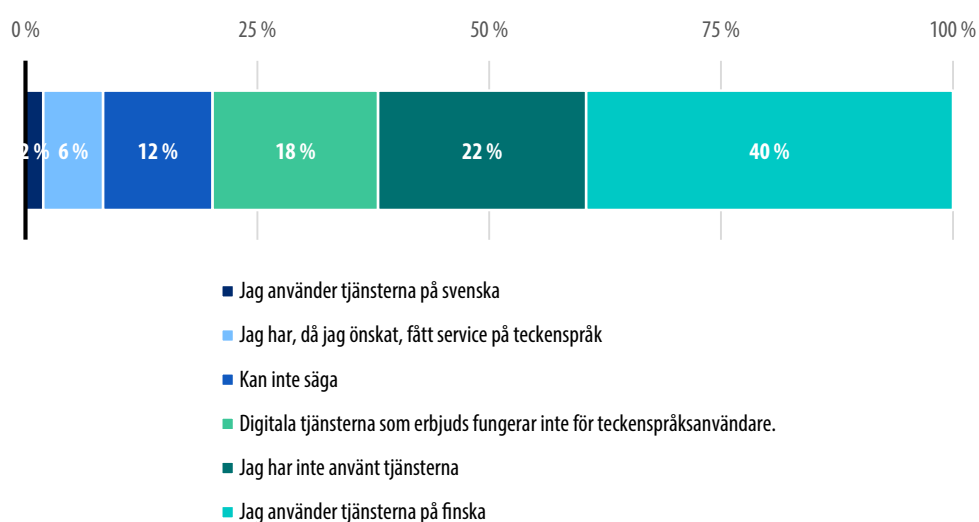
Många tjänster, t.ex. FPA, har övergått till elektronisk ärendehantering och ärendena sköts på finska

Lite erfarenhet av fysisk ärendehantering, då jag använder elektroniska tjänster.

Digitala tjänster. Jag tänker att det mesta sker på finska i skrift, t.ex. chatt och e-post. Det fungerar bra eftersom jag själv kan skriva på finska. Men möjligheten att ta kontakt och uträtta ärenden på teckenspråk är nästan obefintlig. Tolkningsfirmor har till exempel tjänsten Chabla, men jag använder den inte själv. Jag använder ganska lite distanstolkning. Jag är så van vid att kontakta myndigheterna på finska. Texttelefon-tjänsten använder jag ganska mycket. Jag använder helt enkelt inte distanstolkning. Jag skulle hellre använda den teckenspråkiga tjänsten. – Om jag inte kan uträtta ärenden på teckenspråk uträttar jag ärenden på nätet på finska. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Jag kan inte själv använda tjänsten, varken på datorn eller mobilen. (Jag får hjälp även med att svara på detta.)

Diagram 15. De svarandes (n = 264) åsikter om hur digitala tjänster fungerar på deras eget språk på webbplatser som upprätthålls av offentliga tjänsteleverantörer, t.ex. VR, Posten, Suomi.fi.

Bland dem som deltog i enkäten finns en liten grupp (n = 17) som har hittat tecken-
språkiga tjänster som fungerar via distanstolkning på offentliga tjänsteleverantörers
webbplatser:

Gratis samtal via Chabla till VR, Turva etc. Lätt att utföra ärenden.

*Alla företag/myndigheter som erbjuder Chabla-tjänsten är prima! Hatten av för dem.
FPA:s distanstolkningstjänst kan dra något gammalt över sig.*

Distanstolkningstjänsten på teckenspråk har dock inte kombinerats med alla servicefunk-
tioner. De svarande beklagar den språkliga förvirringen i serviceutbudet. Dessutom anger
de svarande att de som använder finska som andraspråk inte alltid blir förstådda i dessa
tjänster – och omvänt:

*Det finns åtminstone en chatt, men det finns ingen service på teckenspråk. Man kanske
inte förstår vad den andra skriver. [Originaltexten har redigerats språkligt.]*

De digitala tjänsterna är fulla av finskspråkig text och kontakterna sker PER TELEFON. Suck!

*T.ex. VR:s chatt fungerar bra. Men när det gäller biljetter så måste man ibland ringa och
jag kan inte svara [om jag blir uppringd]. Det blir svårt. Det borde finnas en tolk. Jag
skaffar dem hellre direkt på nätet eller sköter ärendet via chatten eller på något annat
sätt. [Originaltexten har redigerats språkligt.]*

En fjärdedel (n = 5/19) av de svarande som använder finlandssvenskt teckenspråk berät-
tar att de använder svenskspråkiga chatt- och textmeddelandetjänster. Några av dem har
också hittat en distanstolkningstjänst på teckenspråk (n = 2) som erbjuds av offentliga
tjänsteleverantörer. Fyra (4) personer meddelade att de digitala tjänster som erbjuds inte
fungerar för den som använder teckenspråk; fyra hade inte utnyttjat dessa tjänster alls och
fyra personers svar saknades.

Vill ha snabb service, därför tar jag på svenska istället. [Originaltext på svenska.]

*Jag är ofta irriterad över att inte kunna hitta information OM det finns någon introduk-
tion eller information på teckenspråk, och att det ofta är så svårt att ens hitta någon
form av skriftlig kontakt kanal med en del myndigheter. Det har blivit lite bättre på sista
året med olika slag av chatt funktioner, men det är inte lätt med dem heller på svenska.
[Originaltext på svenska.]*

Hälften (55 %) av dem som registrerat finska som modersmål i befolkningsdatasystemet
uppger att de använder elektronisk kundservice på finska. Av dem som meddelat att de är

teckenspråkiga uppger däremot en tredjedel (38 %) att de använder finskspråkiga tjänster vid sidan av dem som tillhandahålls på teckenspråk – om sådana erbjuds. (Jfr tabellerna 8 och 9, bilaga 2). Men det är svårt också att hitta dem som finns:

Där finns endast finska, engelska, svenska och andra språk, men har inte hittat någon service på teckenspråk.

Jag ser dem inte på nätet, hmm... Tack!

När det gäller digitala tjänster betonade de svarande att de (del-)tjänster som passar hörande alltid är öppna, medan de textbaserade tjänster som är tillgängliga för döva inte är det. På många ställen i webbenkäten påpekade deltagarna att återuppringningstjänsterna, liksom också sättet att kontakta kunden per telefon som ofta kombineras med andra elektroniska tjänster, helt enkelt inte fungerar för döva kunder:

Alla digitala tjänster är inte tillgängliga, oftast måste man ringa till ett servicenummer och telefonerna är öppna dygnet runt, medan chatten är öppen vissa tider.

Numera mobiltjänster som finns tillgängliga via mobilen, tidsbokning hos hälso- och sjukvården, sms till tandläkaren, - - bankärenden med privata meddelanden. Så småningom har jag hittat dessa tjänster, men återuppringning går inte, vilket används inom hälso- och sjukvården.

Fungerar riktigt dåligt med återuppringning för oss döva. [Originaltext på svenska.]

Posten ringer kunden och kommer överens om vilken tid paketet ska levereras. Här har man ännu inte utvecklat möjligheten med sms, även om man har gett återkoppling. Självt måste jag ringa via TTT [texttelefon-tjänsten] eller distanstolkning till posten när [jag ser att] någon försöker ringa mig (alltså när jag vet att jag kommer att få ett paket hemlevererat). Oftast var den som ringt mig något slags telefonförsäljare. Ganska irriterande och stressande om paketet kommer som hemleverans.

-- coronaenheten och spårarna hade fått anvisningar om att kontakta mig via sms eller e-post. Men det gjorde de inte. Jag väntade på att bli kontaktad i nästan fem dagar. De försökte ringa [min maka], men hon kunde inte svara då hon var döv och vi kunde inte ringa eftersom det fanns ett återuppringningssystem. Till slut hittade jag själv deras nummer på nätet. Spåraren var ledsen över "felaktig information om att man kan ringa [föräldern] till mitt barn". Jag frågade varför de inte skickade ett meddelande när de visste att jag var döv. De erkände att de inte visste hur de skulle göra i den här situationen. Intressebevakaren lovade informera och kontakta coronaenheterna i hela Finland.

7.4 Språkklimat och språkliga rättigheter

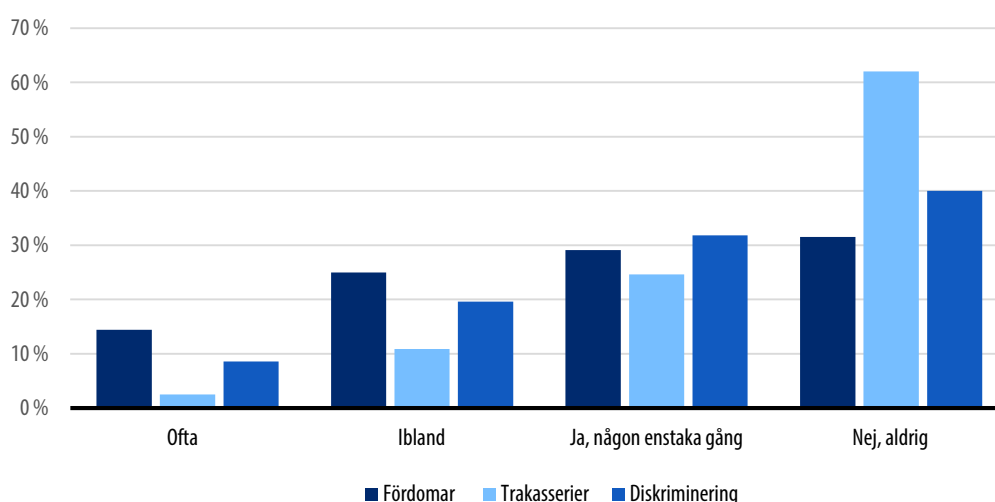
7.4.1 Språkklimat

De som deltog i teckenspråksbarometern tillfrågades – liksom andra som deltog i språkbarometerenkäterna – hur de skulle beskriva relationerna mellan den egna språkgruppen och invånarna i hemkommunen (fråga 20, bilaga 1). Av de svarande (n = 304) valde 40 procent alternativet "varierande", medan nästan samma antal svarande (39 %) beskrev den språkliga atmosfären på sin bostadsort som "bra" eller "mycket bra" (se tabell 10, bilaga 2). De svarande tillfrågades också om de har mött fördomar, trakasserier eller diskriminering när de använt teckenspråk. En tredjedel uppgav att det hade hänt enstaka gånger; en tiondel hade ofta upplevt att de blivit kränkta eller diskriminerade. (Se figur 16.) Även om majoriteten av de svarande (62 %) aldrig hade upplevt trakasserier, framkom detta ändå i de egna beskrivningarna:

Random hörande börjar gestikulera med händerna och hånas när de ser teckenspråk. Jag tror att alla döva har upplevt det.

Vi har fått långa blickar och/eller blivit skrattade åt medan man viftar med händerna.

Diagram 16. De svarandes svar på frågorna "Har du under de senaste tre åren mött fördomar/trakasserier/diskriminering på din boendeort för att du använder teckenspråk?" (Svarens relativa andel i frågorna 21, 23, 25; antal svarande n = 280–294.)

Denna relativt positiva bild skulle kunna se ut på nästan ett helt annat sätt om det inom ramen för denna kartläggning hade varit möjligt att med hjälp av multivariabelmetoder

analysera de över tvåhundra beskrivningar i vilka deltagarna med egna ord berättar om olika situationer där de upplevt att de har blivit diskriminerade eller behandlade på ett fördomsfullt sätt. Men det handlar inte längre om ett regionalt språkklimat, utan om strukturell diskriminering som genomsyrar hela samhället, ojämlig behandling av personer med funktionsnedsättning och negativa och skeptiska attityder som döva medborgare upplever gentemot deras olikheter.

För döva visar sig fördomar exempelvis som misstankar om den döva människans allmänna förmåga eller potentialen i det egna språket eller teckenspråkets ställning som språk bland språken. Diskrimineringen kan å andra sidan bero på oundvikliga skillnader i tecknat och talat språk, till exempel i de interaktioner mellan döva och hörande då det behövs tolkning, men det upplevs som en belastning:

När mitt barn var 10 månader blev det stort rabalder från kommunens sida om hans språkutveckling. De hade till och med funderat på en lösning som jag ansåg var fel. Jag blev inte tillfrågad över huvud taget. Efter en kamp fick jag till ett möte och kommunen bad om ursäkt. Hela grejen var ganska tråkig, på många sätt.

På rådgivningen förhåller man sig ibland talcentrerat till mitt barns språkutveckling. Till exempel var vårdaren inte intresserad av att teckenspråket utvecklats snabbt utan frågade istället "ja, men hur bra kan hen tala och förstå tal?"

Den hörande arbetstränaren uppmanade mig att använda teckenspråkstolk i mindre utsträckning i arbetet så att andra ser att jag klarar mig även utan tolk. Hon menade säkert väl, men det kändes sårande, för jag har rätt att använda tolk när jag vill.

Jag kontaktade försäkringsbolaget per telefon med hjälp av en tolk. Samtalet blev kort då jag hade en tolk emellan. De sa att tolken borde ha något slags fullmakt.

Det upplevs som trakasserier att bli kallad för obehagliga öknamn som dövstum och som diskriminering att utestängas såväl från arbets- som studie- och boendegemenskapen liksom ett ovänligt bemötande inom olika tjänster när man till exempel inte vill hitta alternativa former för kommunikation eller använder teknologi som kan användas för att nå även personer som inte hör:

Jag är irriterad på ett ord: "dövstum". Bara det. Jag har inte hört någon liknande kommentar om teckenspråk, när det gäller det är situationen bra och positiv. Jag har försökt förklara det här, men det blir tröttsamt att älta det. [Originaltext på finskt teckenspråk.]

Läkaren blev irriterad när jag inte tyckte om ordet dövstum när hen skrev ett utlåtande och vi inte hade någon tolk (vi fick ingen) på plats.

När säljaren i butiken fick reda på att jag använde teckenspråk blev hen klart irriterad och viftade med händerna: "Vad ska jag göra med dig?"

I olika service- och ärendesituationer får man knappt någon penna eller papper, man fortsätter att tala eller svarar eller skriver på engelska.

Jag "glöms bort" utanför. De hörande kanske är rädda för hur man ska göra [med mig].

Det har främst att göra med tillgång till information. Ibland har man t.ex. när man reser med tåg fått meddelande om att man ska byta till buss osv. Då har man fått känslan att all information inte är helt jämn fördelad. Självt blir man tvungen att mer aktivt ta reda på och dra slutsatsen att nu "måste man visst göra något", då alla andra går av tåget någonstans mitt i ingenstans.

Till exempel VR: När tåget stannar och tv:n på tåget inte fungerar har jag alltid varit tvungen att fråga någon vad som har hänt.

Allra oftast tangerade de personliga erfarenheterna diskriminering på arbetsmarknaden på grund av teckenspråk:

Det har bland annat sagts att jag är en annorlunda människa då jag använder tolk och så. - - när man söker jobb är folk rädda för teckenspråkiga.

Till exempel att folk tror att man inte klarar av olika saker bara för att man använder teckenspråk (t.ex. att studera på universitetet eller jobba). [Originaltext på svenska.]

Jag känner att diskriminering sker indirekt, till exempel i samband med jobbsökning. Det är väldigt sällan som jag ens kommer till en anställningsintervju.

Jag misstänker att jag blev åsidosatt i jobbsökningen eftersom jag är dövblind och teckenspråkig. Pappren och arbetslivserfarenheten skulle åtminstone ha räckt till för en anställningsintervju. I CV:t har jag alltid berättat öppet att jag är dövblind på finska och teckenspråk.

Det anges också att språklig diskriminering sker inom den teckenspråkiga gemenskapen:

Främst att nog borde jag kunna klara mig på finskt teckenspråk än finlandssvenskt teckenspråk. Eller att kunna läsa instruktioner/information. - - . Men det har varit enstaka gånger och sådan som jag märkt, sen vet jag inte hur mycket det skett "bakom ryggen" på mig också. Dock inom svenskspråkiga rum/situationer har jag inte mött så mycket

fördomar längre, känns som flera är medvetna om det finlandssvenska teckenspråket och vi delar lite samma status att vara i minoritet. [Originaltext på svenska.]

7.4.2 Språkliga rättigheter

I slutet av enkäten frågade man de svarande hur väl de känner till sina lagstadgade språkliga rättigheter och hur viktiga de anser att dessa rättigheter är (fråga 42, 43). Två tredjedelar av de 264 som besvarade denna fråga uppgav att de känner till dessa rättigheter väl eller mycket väl, en tredjedel uppgav att de hade dålig kännedom om dem eller inte alls. Nästan alla (91 % av de svarande) ansåg att de var viktiga eller mycket viktiga; endast 10 personer hade valt alternativet "inte så viktiga" och 14 personer kunde inte uttala sig. Jfr figur 17 och 18.

Diagram 17. Svar på frågan "Hur väl känner du till dina lagstadgade språkliga rättigheter?" (Den relativa andelen svar, antalet svarande n = 264.)

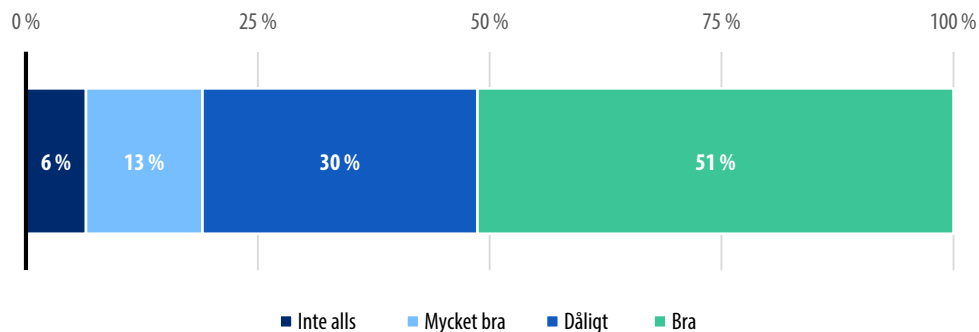
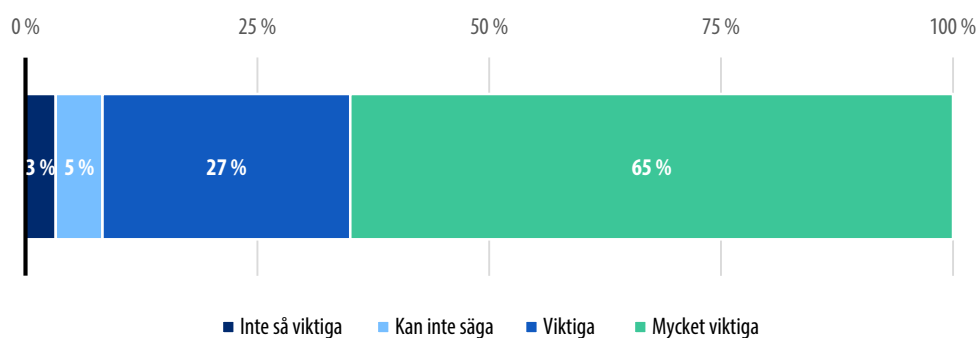

Diagram 18. Svar på frågan "Hur viktiga är de språkliga rättigheterna för dig?" (Den relativa andelen svar, antalet svarande n = 278.)

I slutet på enkäten tillfrågades de som deltog i teckenspråksbarometern om de under de senaste tre åren har kontaktat diskrimineringsombudsmannen eller någon

annan myndighet eller tjänsteman i frågor som rör dina språkliga rättigheter (fråga 44). Av de totalt 239 personer som besvarade denna fråga hade 49 personer (13 %) kontaktat till exempel diskrimineringsombudsmannen (nämndes 10 gånger) och Finlands Dövas Förbund rf:s intressebevakning (nämndes 7 gånger). Följande nämndes enskilt: förvaltningsdomstolen, FPA-fullmäktige, riksdagens justitieombudsman, jämställdhetsombudsmannen och en jurist specialiserad på frågor rörande funktionshindrade. I korstabellerna kunde man notera att just de svarande som hade angett att de tycker att de språkliga rättigheterna är viktiga eller mycket viktiga hade tagit kontakt. – När man på blanketten frågade närmare vad kontakterna gällde berättade de svarande bl.a. följande:

I ärenden som gäller mina barn bland annat tolkningstjänsten eller rätten att använda sitt eget modersmål.

[Jag kontaktade] diskrimineringsombudsmannen för några år sedan, och just idag kontaktade jag diskrimineringsombudsmannen igen! Saken gällde att Elisa inte textade alla finska filmer, trots att jag har varit kund hos dem i över 20 år och en miljon... nej en biljon gånger gett dem återkoppling om samma sak. För några år sedan handlade mitt ärende om exakt samma sak.

Jag minns inte personen, det var dock på webbplatsen för likabehandling. Jag fick råd om hur jag ska göra när man på kommunen var orolig för mitt barns språkutveckling.

Jag klagade hos diskrimineringsombudsmannen på att det i jobbannonser krävdes god hörsel eller talförmåga.

Jag frågade varför man inte hade ordnat tolkning till teckenspråk när man hade ett evenemang om tillgänglighet. Man kommer inte alltid ihåg att uppmärksamma oss.

Jag frågade någon, någon likabehandlings eller vad..., varför jag inte får nationella tecknade meddelanden från [Finlands Dövas Förbund]. Kommunen nekade till det, men det är inte rätt, det är viktigt att få se meddelanden från Dövas Video. De är nationella meddelanden och innehåller saker som är viktiga att veta för oss döva. Då behöver inte varje kommun göra egna meddelanden om samma saker. Staten borde bekosta dessa och inte kommunerna, som begränsar tillgången till dem för [kommuninvånarna]. Döva som bor i olika kommuner har en ojämlik ställning. ORÄTTVIST!

FPA vägrade använda tolkar från samma företag. Det gällde mitt behov av att använda interna tolkar [som arbetade på min egen arbetsplats]. - - - Jag lämna in klagomål i ärendet hos ombudsmannen 2018, då det kom ett svar om att ombudsmannen var av samma åsikt som FPA. Jag höll fast vid åren 2018, 2019 och 2020 och skötte dessa [husets interna och konfidentiella] ärenden på finska, vilket är ett främmande språk. Från och med 2021 kommer FPA:s anvisningar att ändras så att man får använda samma företags tolkar. [Originaltexten har redigerats språkligt.]

8 Reflektioner

I medborgarenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråkbarometern 2020 granskades med utgångspunkt i kommentarer från 326 personer som fyllt i webbformuläret hur de språkliga rättigheterna för personer som använder finskt eller finlandssvenskt teckenspråk har förverkligats i Finland under de senaste tre åren, i synnerhet med tanke på tillgången till tolkningstjänster och tillgången till information. Deltagarna i barometern tillfrågades också om vilka möjligheter barn som växer upp i teckenspråkiga familjer har att få undervisning i teckenspråk och delta i dagvård eller gå i skola på sitt eget språk. Dessutom kartlades det språkliga attitydklimatet och kännedomen om de språkliga rättigheterna. – Enligt tolkningen av teckenspråkslagen 359/2015 avses med "teckenspråk" i denna enkät finskt och finlandssvenskt teckenspråk.

Utifrån uppgifterna i barometern är de som identifierar sig som teckenspråkiga som modersmål en grupp med varierande språkprofil. Nästan hälften av dem som svarade på enkäten är två- eller flerspråkiga, även om huvudparten av dem upplever teckenspråk som sitt starkaste språk. I språkreserven för de personer som hör till den teckenspråkiga gruppen kan det ingå flera tecknade och talade språk. Bland dem som svarade på barometern finns också ett brett spektrum av döva personer som använder andra än inhemska teckenspråk. Dessutom finns det bland de svarande personer som identifierar sig i gruppen som kommunicerar på olika sätt via ett visuellt skrivet eller tecknat språk eller andra personer, familjemedlemmar, föräldrar eller syskon, som tillägnat sig teckenspråket.

8.1 Anordnande av undervisning på det egna språket och en språkmiljö på teckenspråk för barn i teckenspråkiga familjer

I familjer som använder teckenspråk kan det på det sätt som beskrivs ovan finnas två eller flera språk som kan vara talade eller tecknade. De senare kan vara inhemska eller ha kommit med sina föräldrar som flyttat till Finland från olika länder. De teckenspråkiga hemmens mångdimensionella språkmiljö återspeglas oundvikligen även i familjens språkval utanför hemmet.

Utöver de teckenspråkiga familjernas språkspektrum påverkar familjens bostadsort, andra resurser som familjen har till sitt förfogande samt de tillgängliga (när- eller distanslärares) språkliga och pedagogiska färdigheter huruvida familjerna anser att det är nödvändigt det är med undervisning i teckenspråk för de barn som är hörande. Vissa föräldrar som deltog i barometerenkäten upplevde inte att dagvård eller skolundervisning på teckenspråk är nödvändig, utan anser att den teckenspråkiga miljön i hemmet är tillräcklig för sina hörande barn. En del av familjerna anser dock att teckenspråkets närvaro på daghemmet eller i skolan tydligt främjar utvecklingen av barnets språkliga färdigheter. I enkäten deltog också döva föräldrar till döva barn som var nöjda med den teckenspråkiga klasslärarens undervisning eller den teckenspråkiga undervisning som barnen fick i sin egen specialklass, som enligt dem räckte för att trygga barnets uppväxtmiljö på det egna språket.

Antalet teckenspråkiga familjer som bor i samma kommun ser ut att ha en betydande inverkan på om kommunerna över huvud taget kan erbjuda språkligt stöd till barn som växer upp i teckenspråkiga familjer. Eftersom det i Finland finns en döv person per cirka 1 840 invånare som använder teckenspråk, kan det på små orter bo endast en familj med en döv förälder eller båda föräldrarna som är döva. Då är det inte sannolikt att det hörande så kallade coda-barnet får undervisning i teckenspråk eller annat stöd på teckenspråk i skolan eller på daghemmet. För en del av barnen har man ändå framgångsrikt ordnat distansundervisning i hemspråket via Valteri-skolorna. I de kommuner där det finns flera teckenspråkiga familjer har det varit möjligt att bilda en daghemsgrupp på teckenspråk med både döva, hörselskadade och hörande codabarn. När barnen flyttar till skolan verkar det också vara lättare att ordna gruppundervisning i teckenspråk (och för teckenspråkiga). Det kan dock kräva uthållighet av teckenspråkiga familjer: Vissa föräldrar som svarat på barometern har varit tvungna att själva sammanställa en undervisningsgrupp och hitta en pedagogiskt och språkligt kompetent lärare i hemspråket.

Vissa kommuners lösningar för undervisning i teckenspråk har visat sig vara kortvariga, från några tiotals timmar till några år. En del föräldrar anser att det är en orimligt stor börda att hela tiden behöva motivera för kommunens social- eller skolväsende att familjens barn behöver undervisning i hemspråket. De föräldrar som svarat på barometern anser också att det är viktigt att, när undervisning i teckenspråk äntligen ordnas för barnet, läraren är en person som är modersmålstalande och har en pedagogisk utbildning.

Enkäten besvarades också av personer vars döva eller hörselskadade barn går i skola i pedagogiskt riktade specialgrupper med stöd av en tolk eller en assistent som kan teckenspråk. En del föräldrar berättade att en person som assisterar ett dövt barn ofta kan bytas ut mot någon annan och att alla assistenter inte nödvändigtvis behärskar teckenspråk. – I vissa kommuner finns det blandade klasser med både döva och hörande elever. I dessa klasser arbetar en döv och en hörande lärare sida vid sida och erbjuder hela klassen en språkligt mångsidig uppväxtmiljö.

8.2 Tillgången till och kvaliteten på teckenspråkiga tolkningstjänster

De skyldigheter för myndigheterna att ordna tolkningstjänster som sammanställs i teckenspråkslagen 359/2015 och som nämns i andra bestämmelser är det endast några få myndigheter och leverantörer offentliga tjänster som känner till. De teckenspråkiga klienterna har nästan fått ordna all tolkning vid uträttande av ärenden hos myndigheter och inom offentliga tjänster helt själva. De som svarade på barometern berättar också att de enligt lagen 133/2010 är tvungna att motivera för FPA, som ordnar med den subsidiära tolkningstjänsten, varför kunden beställer en tolk i stället för myndigheten. Å andra sidan har FPA som myndighet som ordnar tolkningstjänster inte heller själva plats för tolkar på offentliga tillställningar som ordnas av dem och för teckenspråkiga, utan förutsätter även de att klienterna sköter beställningen.

En del av dem som svarade på barometern påpekar att när FPA ordnar tolktjänster har de sedan 2018 varit bundna av så kallade tolklistor. För en del har användningen av "listtolkar" tydligt förbättrat tolkningens kvalitet. En del klienter skulle i stället för eller vid sidan av dessa också vilja beställa tolkar vars språkkunskaper bäst lämpar sig för det kommande uppdraget och med vilka de också vet att interaktionen fungerar. De svarande anser att det faktum att man kringgår kundupplevelsen försämrar tolkningens kvalitet och hindrar dem från att använda sitt modersmål fullt ut. – Teckenspråkslagen 359/2015 borde också förplikta FPA att i egenskap av myndighet i sin verksamhet främja de teckenspråkigas möjligheter att använda sitt eget språk och få tillgång till språktjänster som innehåller ett så idiomatiskt språk som möjligt.

De som svarade på barometern framförde kritik mot att tolkbeställningen eller ändringar som ska göra i den endast kan göras under Centret för tolktjänst för personer med funktionsnedsättnings öppettider, eftersom centret är stängt på kvällarna efter kl. 20 samt från lördag eftermiddag till måndag morgon. Därför kan man inte få tolk för uppdrag som sker på kvällen eller under veckoslutet med kort varsel annat än i nödsituationer. Under den upphandlingsperiod som inleddes 2017 tillåter FPA inte heller att en på förhand gjord tolkningsbeställning förlängs utan separata överläggningar med centret för tolktjänst. Klienten kan alltså inte på samma sätt som tidigare förhandla med tolken om att fortsätta tolkningsbeställningen på kvällen eller under veckoslut. Det företag som levererat tolkningstjänsten får inte fakturera för en förlängning av beställningen utan förmedlingscentralens tillstånd och därför får inte heller tolken lön för merarbete – såvida det inte handlar om myndighetstolkning eller ärenden som gäller kundens hälsa eller säkerhet. Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer 133/2010 begränsar dock inte längden på en enskild beställning, så praxisen kommer från FPA:s egna referensramar. De som deltog i barometern föreslår också att FPA:s och eventuellt även andra distanstolkningstjänster

utvidgas till att omfatta alla veckodagar och tider på dygnet så att tolkningstjänsten är tillgänglig på heltid.

Den brist på teckenspråkstolkare som under cirka fyrtio års tid lyfts fram i olika utredningar och även i de språkberättelser som utarbetats under detta årtusende framgår inte längre av teckenspråksbarometern när det gäller dem som använder finskt teckenspråk. Däremot finns det fortfarande för få finlandssvenska tolkar som använder teckenspråk och svenska som arbetspråk, trots den fortbildning som erbjuds. Överst i beskrivningarna av dem som svarade på barometern framkommer en allvarlig oro för teckenspråkstolkningens kvalitet. De svarande i barometern berättade upprepade gånger att de språkliga färdigheterna hos tolkar som arbetar med tolktjänster som ordnas av FPA varierar så mycket att de som klienter måste undvika eller direkt vägra att använda tolkar de upplevt som "dåliga". (Med "dålig" tolk menar de svarande en person som klienten inte förstår och som inte förstår klienten.) – Enligt deltagarna i barometern bör tolkar som utvecklar sina språkkunskaper och som nyligen inlett sin yrkeskarriär placeras på enkla uppdrag eller tillsammans med en mer erfaren tolk och inte arbeta ensamma i exempelvis en krävande distanstolkningstjänst.

8.3 Information på teckenspråk

De som deltog i barometern konstaterar att den knapphänta informationen och tjänsterna som produceras på teckenspråk försvinner och endast finns på okända webbsidor hos myndigheter och offentliga tjänsteleverantörer. Huvudparten, fyra av fem teckenspråkiga personer, är två- eller flerspråkiga, vilket gör att de kan använda elektronisk kundtjänst även på finska. Information på teckenspråk och digitala tjänster behövs särskilt för personer som endast använder teckenspråk. Det var femte av dem som svarade på barometerenkäten. – En del av de offentliga tjänsteleverantörerna använder också en kommersiell distanstolkningsapp i chattar och andra tjänster. Även personer som använder finlandssvenskt teckenspråk använder dessa tjänster, eftersom de knappt har tillgång till elektroniska tjänster på det egna språket, förutom på svenska.

När det gäller de digitala tjänsterna betonade deltagarna i barometern att elektroniska tjänster också medför att döva medborgare som använder teckenspråk behandlas ojämnt: När tjänster som lämpar sig för den övriga befolkningen ("de hörande") är öppna vid alla tidpunkter på dygnet, är textbaserade tjänster (t.ex. chatttjänster) tillgängliga för döva inte alltid öppna. De mest ojämliga tjänsterna inom den offentliga servicen är de allt vanligare återuppringningstjänsterna, liksom andra sätt på vilka kunden kontaktas per telefon som är kopplade till andra elektroniska kundtjänster. Dessa kan få konsekvenser som påverkar behandlingen av sjukdomen om ett meddelande eller en begäran om uppringning inte når döva medborgare.

8.4 Språkklimat och språkliga rättigheter

De som deltog i barometern beskrev språkklimatet i sina bostadsområden som antingen varierande eller bra. Huvudparten har observerat att språklig diskriminering, trakasserier eller fördomar främst förekommer i samband med enskilda evenemang. I deltagarnas egna berättelser kom det dock fram ett stort antal situationer som inte längre är förknippat med ett regionala språkklimat, utan om strukturell diskriminering som genomsyrar hela samhället, ojämlik behandling av personer med funktionsnedsättning och negativa och skeptiska attityder som döva medborgare upplever gentemot deras olikheter. Bland dem som svarat på barometern förekommer diskriminering tydligast på arbetsmarknaden och i synnerhet vid jobsökning.

De som använder teckenspråk som modersmål är dock väl eller mycket väl insatta i sina språkliga rättigheter och 90 procent av de svarande anser att de är viktiga eller mycket viktiga. Under de senaste tre åren har var tionde svarande i olika diskrimineringsärenden vänt sig till exempelvis diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, teckenspråkigas egen intresseorganisation Finlands Dövas Förbund, förvaltningsdomstolen, FPA-fullmäktige, riksdagens justitieombudsman eller en jurist specialiserad på frågor rörande funktionshindrade. Bland dem som svarat på medborgarenkäten Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometern 2020 var just de som anmält diskriminering de som i övrigt ansåg att de språkliga rättigheterna vara viktiga eller mycket viktiga.

KÄLLOR

- Förordningen om service och stöd på grund av handikapp 759/1987.
<https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1987/19870759>
- Blanchfield, Bonnie B. & Feldman Jacob J. & Dunbar, Jennifer L. & Gardner Eric N. 2001. The severely to profoundly hearing-impaired population in the United States: Prevalence estimates and demographics. *Journal of the American Academy of Audiology* 12,183–189.
- Children of Deaf Adults, Inc. [n.d.]. [Webbplats.] <https://www.coda-international.org/> (22.12.2020).
- Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2020. Tietotoimitus. 8.10.2020. Dnr DVV/5940/2020-2. FDF:s teckenspråkiga ankdamm [n.d.]. [Facebook-sida.]
<https://www.facebook.com/groups/249227052369448/>
- Findata [Tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata] 2020. Beslut 15.7.2020. Dnr THL/3567/14.02.00/2020.
- Findata [n.d.]. Vad är Findata? [Webbplats.] <https://www.findata.fi/sv/om-oss/vad-ar-findata/> (22.12.2020).
- RP 294/2014 = Regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag. <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2014/20140294.pdf>
- Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om tolkningstjänst för handikappade personer, om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp och lag om ändring av 4 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården. <https://finlex.fi/sv/esitykset/he/2009/20090220.pdf>.
- RP 92/2002 = Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ny språklag och lagstiftning som har samband med den. <https://finlex.fi/sv/esitykset/he/2002/20020092.pdf>
- Hoyer, Karin 2013. Suomenruotsalainen viittomakieli – attritiosta ahdinkoon. Teoksessa Kimmo Granqvist & Päivi Rainö (toim.), Rapautuva kieli. Kirjoituksia vähemmistökielten kulumisesta ja kadosta. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Finska litteratursällskapet), 232–251.
- Lagen om invalidvård 907/1946 (upphävd).
- Jantunen, Tommi 2001 [2000]. Suomalaisen viittomakielen synnystä, vakiintumisesta ja kuvaamisen periaatteista. Pro gradu-avhandling. Helsingfors universitet, institutionen för allmän språkvetenskap. Publikationsserie L1/2001. Helsingfors: Finlands Dövas Förbund rf.
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. – Teoksessa Anja Malm (toim.), Viittomakieliset Suomessa. Helsingfors: Finn Lectura, 79–101.
- Jääskeläinen, Aulikki 1985. Finlands Dövas Förbunds tolkverksamhet. I verket Kuurojen Liitto 80 vuotta. Esbo: Finlands Dövas Förbund rf, 69– 84.
- Kanto, Laura 2016. Two languages, two modalities. A special type of early bilingual language acquisition in hearing children of Deaf parents. Doktorsavhandling. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526211770>
- Kela 2020a. Personlig tolklista. [Webbplats] 18.2.2020.
<https://www.kela.fi/web/sv/tolkstjanst-funktionsnedsattning-tolklista> (22.12.2020).
- FPA 2020b. Vammaisten tulkkauspalvelua voidaan järjestää myös muilla kielillä. 8.4.2020. [Webbdokument.] <https://www.kela.fi/-/vammaisten-tulkkauspalvelua-voidaan-jarjestaa-myoos-muilla-kielilla> (22.12.2020).
- FPA 2020c. Tolkktjänst för personer med funktionsnedsättning. 2.11.2020. [https://www.kela.fi/documents/12084/0/Tolkktjanst_behover_du.pdf/c12daa5f-dc97-4b52-b3b8-fe1d5cf67150] (22.12.2020).
- FPA:s statistik över FPA:s förmåner för personer med funktionsnedsättning 2019. 2020. Finlands officiella statistik. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202002286822>
- Språklagen (423/2003) <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>.
- Finlands Dövas Förbund [n.d.]. Dövas riksomfattande kultur dagar 2020. [Webbplats] 18.2.2020.
- Keski-Levijoki, Netta 2020. Får teckenspråkiga service på sitt modersmål? Humak gör justitieministeriets teckenspråksbarometer. [Webbplats] 22.9.2020. <https://kuurojenliitto.fi/sv/aktuellt/saavatko-viittomakieliset-palvelua-omalla-kielillaan-humak-toteuttaa-oikeusministerion-viittomakielibarometrin/> (22.12.2020).
- Lagen om yrkesutbildning (531/2017). <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2017/20170531>.
- Lagen om ändring av invalidvårdslagen 581/[19]79.
- Lagen om rättegång i förvaltningsärenden 808/2019. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190808>.
- Lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården (552/2019).
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2019/20190552>
- Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer 133/2010.
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2010/20100133>.
- Lagen om service och stöd på grund av handikapp 380/1987.
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1987/19870380>.
- Laurén, Sirpa 2006. Kiellensisäinen tulkkaus. I verket Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.), Käden käänteessä. Viittoma-kielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsingfors: Finn Lectura, 199–225.
- Leppänen, Pirkko & Hassinen, Leena 1984. Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelu – mahdollisuus yhteiskunnalliseen osal-listumiseen ja tasa-arvoon. Socialstyrelsens publikationer 9/1984. Helsingfors: [Socialstyrelsen].

- LimeSurvey [n.d.]. [Webbplats.] <https://www.limesurvey.org/index.php> (22.12.2020).
- Lindell, Marina 2021 [under tryck]. Språkbarometern. Helsingfors: Justitieministeriet.
- Lindell, Marina 2016. Språkbarometern 2004–2016. Forskningsrapport/Kielibarometri 2004–2016. Forskningsrapport. Justitieministeriets publikationer 52/2016. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-543-0>
- Gymnasielagen 714/2018. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180714>.
- Justitieministeriet 2019. Tietotarvekuvauus: Viittomakielibarometri 2020/Teckenspråksbarometer 2020. 9.10.2019. Enheten för självstyrelse och jämlikhet. Dnr VN6256/2019.
- Justitieministeriet 2018. Kielellisten oikeuksien seurantaindikaattorit. Justitieministeriets publikation 42/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-712-0>.
- Justitieministeriet 2016a. Hur förverkligas de språkliga rättigheterna i Finland? Sammandrag av enkäten dinasikt.fi. [Webbdokument] 7.9.2016. <https://d2htbfmhc6rwwj.cloudfront.net/attachments/8/1/3/7b9fdb-2d7448fb1b495395be10dd2.pdf> (22.12.2020).
- Justitieministeriet 2016b. Selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta/Utredning om helhetsituationen för det finlandssvenska teckenspråket. Justitieministeriets publikation 2/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7>
- Justitieministeriet 2014. Betänkande av arbetsgruppen för beredning av en teckenspråkslag. Betänkanden och utlåtanden 42/2014. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-381-8>
- Justitieministeriet 2013. Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-308-5>
- Justitieministeriet 2006. Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006. Helsingfors: Justitieministeriet. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76081>
- Justitieministeriet [n.d.]. Teckenspråken. [Webbplats.] <https://oikeusministerio.fi/sv/teckenspraken> (22.12.2020).
- GrUU 34/2017 rd = Grundlagsutskottets utlåtande GrUU 34/2017 rd [Regeringens årsberättelse 2016]. Grundlagsutskottet 5.10.2017. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_34+2017.aspx
- GrUB 10/2014 rd = Grundlagsutskottets utlåtande 10/2014 vp [Regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag]. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Documents/grub_10+2014_rd.pdf
- Rainö, Päivi 2004. Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä. Doktorsavhandling. Deaf Studies in Finland 2. [CD-ROM]. Helsingfors: Finlands Dövas Förbund rf. <http://henkilöviittomat.humak.fi/tag/paivi-raino/>
- Rainö, Päivi & Laurén, Sirpa 2016. Kirjoitustulkkaus – puheen litterointia vai kielensisäistä tulkkausta? Teoksessa Pirkko Nuolijärvi & Liisa Tiittula (toim.), Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Finska litteratursällskapet), 104–134.
- Rainö, Päivi & Vik, Gun-Viol 2020. Tulkkausalan tulevaisuudennäköymät. Asioimistulkkauksen, viittomakielen ja kirjoitustulkkauksen sekä puhevammaisten tulkkaus koulutustarpeista ja alan tulevaisuudennäköymistä. Humanistiska yrkeshögskolans publikationer, 113. Helsingfors: Humanistiska yrkeshögskolan. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020102185861>
- Röksä, Jarmo 2020. Viittomakielisten kielellisten oikeuksien toteutumista selvitetään oikeusministeriön tilaamalla kielibarometrilla. [Webbplats] 6.10.2020. <https://www.humak.fi/uutiset/viittomakielisten-kielellisten-oikeuksien-toteutumista-selvitetaan-oikeusministerion-tilaamalla-kielibarometrilla/> (22.10.2020).
- Santala, Oona-Jemina 2019. Kaksikielinen pedagogiikka ja kielelliset oikeudet viittovan oppilaan opetuksessa. Pro gradu-avhandling. Uleåborgs universitet, programmet för specialpedagogik. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905141770.pdf> (22.12.2020).
- Selin-Grönlund, Pirkko & Rainö, Päivi & Martikainen, Liisa 2014. Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta. Rapporter och utredningar 2014: 11. [Webbpublikation.] Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. <https://www.finna.fi/Record/hurma.70220>.
- Socialstyrelsen 1985 [1986]. Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelut. Yleiskirje A 14/1985/ku. Behandlades på Socialstyrelsens session 13.12.1985. Helsingfors: Socialstyrelsen.
- Social- och hälsovårdsministeriet [n.d.]. Lagen om tolkningstjänst på teckenspråk. <https://stm.fi/sv/lagen-om-tolkningstjanst-pa-teckensprak1> (22.12.2020).
- Finlands grundlag 731/1999. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland. 2010. Helsingfors: Finlands Dövas Förbund & Forskningscentralen för de inhemska språken. https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk17/Sprakpolitiskt_program_for_teckenspraken.pdf (22.12.2020).
- Teckeneko 2020. [Webbplats.] <https://teckeneko.fi/> (22.12.2020).
- Statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen 433/2004. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2004/20040433>
- Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön

- alaan kuuluvien mää-räysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 27/2016.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteks-ti/2016/20160027>.
- Statsrådets kansli 2017. Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017.
Regeringens publikationsserie 8/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-463-4>
- Viittomakielibarometri: Saatko palvelua viittomakielellä? 2020. Dövas tidskrift 30.9.2020, 3/2020, 5.
Teckenspråkslagen 359/2015. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150359>.
- Vårt Finlandssvenska Teckenspråk är Vackrast [n.d.]. [Facebook-sida.]
<https://www.facebook.com/groups/1618286885122163/> (22.10.2020)
- Yle Uutiset viittomakielellä (Yle Nyheter på teckenspråk) 2020. [Nyhetssändning] 1.10.2020.
<https://areena.yle.fi/1-50351262> (15.11.2020).
- Yle Viittomakieliset uutiset 2020. [Facebook-sida] 10.10.2020.
<https://www.facebook.com/watch/?v=1018212388606450> (22.10.2020).

Bilaga 1: Webbenkätformulär till Viittomakielibarometri 2020/ Teckenspråkbarometern 2020

[Den teckenspråkiga delen har tagits bort av redaktionella skäl.]

Välkommen att svara på Teckenspråksbarometern!

Obs. Du kan svara till och med den 30 oktober 2020!

Vad är språkbarometern?

Språkbarometern är en enkätundersökning. Nu år 2020 undersöks det hur finskan och svenskan mår i Finlands tvåspråkiga kommuner, samt samiskan i samernas hembygdsområde. Nu utreds även situationen för finskt och finlandssvenskt teckenspråk för första gången.

Vem genomför undersökningen?

Humanistiska Yrkeshögskolan (Humak) genomför undersökningen i samarbete med Justitieministeriet.

Varför har du fått en förfrågan om att delta i enkäten?

Du kanske har fått ett nyhetsbrev om undersökningen om du anmält teckenspråk som ditt modersmål i Befolkningsdatasystemet. Vi har också spridit information om undersökningen i olika medier.

Vi önskar att enkäten svaras av människor som är myndiga och upplever teckenspråk som sitt modersmål.

Det är frivilligt att delta.

Du kan också sluta att svara på enkäten när som helst.

Dina svar är anonyma.

Vi frågar inte efter ditt namn eller andra uppgifter.

Om du svarar på teckenspråk, kan du välja teckna så att ditt ansikte inte syns. Forskarna i Humak översätter dina svar till skriven svenska. Tecknade videor raderas efter att översättningen är gjord och ingen person skall gå att identifiera efteråt.

Alla forskare har tystnadsplikt. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt.

Vi önskar att du fyller i frågeformuläret senast den 30 oktober 2020.

Det tar cirka 30–45 minuter att svara.

Om du föredrar att en döv person intervjuar dig personligen, kan du kontakta Humaks forskare, lektor Juha Manunen. Numret är (tel). (textmeddelande/videosamtal).

Hur används resultatet av denna undersökning?

Via språkbarometrarna kan Justitieministeriet och regeringen följa med hur de språkliga rättigheterna för Finlands minoritetsbefolkning förverkligas.

Med hjälp av enkäten kartläggs hur väl språklagen och teckenspråkslagen förverkligas i praktiken. Resultaten används även för att förbättra servicen på teckenspråk.

Var publiceras resultaten?

Undersökningens resultat kommer att publiceras i slutet av 2020. Du kommer att hitta publiceringen Teckenspråksbarometern 2020 på webbsidan för Humaks bibliotek, humak.finna.fi.

Ditt svar är viktigt för oss.

Vi tackar dig för att du medverkar!

Päivi Rainò, FD, docent
ansvarig forskare
kontakt: (--) (epost), (--) (tel).

1. Finlandssvenskt teckenspråket

Med denna enkät samlas information om finlandssvenska teckenspråksanvändare i Finland.

Om inte annat angivits avser ordet **teckenspråk** det **finlandssvenska teckenspråket**.

Om du regelbundet använder också andra teckenspråk kan du nämna/berätta det i slutet av enkäten.

Inledningsvis några frågor om din bakgrund

1. När är du född?

År

2. Vilken är din högsta utbildning?

- Folk-/grundskola
- Yrkesutbildning
- Studentexamen
- Högre högskoleutbildning
- Yrkehögskoleutbildning eller lägre högskoleutbildning
- Yrkesutbildning på institutnivå eller motsvarande
- Licentiat- eller doktorsexamen
- Annat - vad?
- Inget svar

3. Till vilken yrkesgrupp hör du?

- Lantbruksföretagare
- Högre tjänsteman
- Lägre tjänsteman/arbetstagare
- Pensionär
- Studerande
- Hemmamamma eller hemmapappa
- Arbetslös
- Privatföretagare, arbetsgivare, privat yrkesutövare
- Ledande ställning i annans tjänst
- Annat - vad?
- Inget svar

4. Vilket språk är registrerat som ditt modersmål i befolkningsregistret?

- finlandssvenskt teckenspråk
- finskt teckenspråk
- svenska
- finska
- annat - vad?
- Inget svar

5. Hur skulle du beskriva dig själv- är du/har du...

- Döv
- Nedsatt hörsel
- Hörande
- Hörselskadad
- Dövblind
- Syn- och hörselskadad
- Annan beskrivning - vad?
- Vill inte säga
- Inget svar

6. Hur bra anser du dig kunna finlandssvenskt teckenspråk??

- Fullständigt
- Nästan fullständigt
- Tillfredställande
- Dåligt
- Inte alls
- Inget svar

7. Vilket språk upplever du att är ditt modersmål?

(Du kan välja flera alternativ.)

- finlandssvenskt teckenspråk
- finskt teckenspråk
- svenska
- finska
- annat - vad?

8. Upplever du dig vara

- enspråkig
- tvåspråkig - på vilka språk?
- flerspråkig - på vilka språk?
- Inget svar

10. I vilken mån använder du finlandssvenskt teckenspråk och svenska i följande sammanhang?

(Kryssa enbart för ett alternativ.)

Ifall du använder dig av andra språk än svenska och finlandssvenskt teckenspråk kan du berätta mera om detta vid punkten "Du kan beskriva din situation mera utförligt här", som finns nedan efter denna fråga.

- I ditt nuvarande hem
- I ditt barndomshem
- I dina studier
- I sociala situationer, t.ex. när du är med vänner
- På din arbetsplats/ på arbetet
- I kontakt med myndigheter
- På fritiden t.ex. i samband med hobbyn

- Enbart teckenspråk
- För det mesta teckenspråk, men också svenska
- Teckenspråk och svenska lika mycket
- För det mesta svenska, men också teckenspråk
- Enbart svenska
- Jag använder mig också av andra språk (beskriv mera utförligt nedan)
- Ingen av dessa / frågan berör inte mig
- Inget svar

11. Du kan beskriva din situation mera utförligt här:

(Du kan också fortsätta till följande fråga.)

12. Finns det för tillfället 0-6 åriga barn i ditt hushåll?

(Svarar du "ja" följer fler frågor angående barnens språkmiljö.)

- Ja
- Nej
- Inget svar

16. Finns det för tillfället 7-17 åriga barn i ditt hushåll?

(Svarar du "ja" följer fler frågor angående barnens språkmiljö.)

- Ja
- Nej
- Inget svar

Några frågor om språkklimatet på din boendeort

20. Hur skulle du beskriva de nuvarande relationerna mellan teckenspråksanvändare och svensktalande (eller andra talade språk t.ex. finska)?

- Mycket goda
- Goda
- Varierande
- Dåliga
- Mycket dåliga
- Kan inte säga
- Inget svar

21. Har du under de senaste tre åren mött fördomar på din boendeort för att du använder teckenspråk?

- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Ja, någon enstaka gång
- Nej, aldrig
- Inget svar

23. Har du under de senaste tre åren råkat ut för trakasserier på din boendeort (t.ex. verbalt, via e-postmeddelande och/eller genom gester) för att du använder teckenspråk?

- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Ja, någon enstaka gång
- Nej aldrig
- Inget svar

25. Har du under de tre senaste åren upplevt diskriminering (missgynnats, kränkts eller bemötts sämre), för att du har använt teckenspråk?

- Nej aldrig
- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Ja, någon enstaka gång
- Inget svar

Får du service på ditt eget språk i din hemkommun?

27. Informerar din hemkommun om sina tjänster på teckenspråk?

- Ja. - Vilka tjänster?
- Nej
- Kan inte säga
- Inget svar

28. Erbjuder din hemkommun tjänster på teckenspråk eller erbjuder teckenspråkstolkning i samband med sina tjänster?

- Ja. - För vilka tjänster?
- Nej
- Kan inte säga
- Inget svar

Hur tas teckenspråk i beaktande i offentliga tjänster?

29. Nedan finns exempel på olika offentliga tjänster. – Hur har man under de senaste tre åren gått tillväga, ifall man på förhand varit medveten om att du behöver teckenspråkstolkning? (Om du inte använder tolkningstjänster kan du fortsätta till fråga nummer 31.)

- Åtgärd som berör vård av hälsa eller sjukdom, laboratorium- eller annan undersökning, röntgen etc.
- Sjukhusvård
- Socialbyrå
- Tjänster för äldre (berör inte Dövas Servicestiftelse eller församlingens tjänster)
- Hemsjukvård och hemtjänst (berör inte Dövas Servicestiftelse eller Aspa-stiftelsens tjänster)
- Handikapptjänster (berör inte FPA:s organiserade tolktjänster)
- Dagvårdsrelaterade ärenden
- Frågor som berör den grundläggande utbildningen

- Arbets- och näringsbyråns (TE-byrån) tjänster
- Polisen
- Domstolen
- Annan kommunal eller statlig myndighet (Beskriv mera utförligt nedan)

- En tolk var beställd och fanns på plats för mig hela tiden
- En tolk var beställd men fanns på plats endast en del av tiden
- Jag beställde själv en tolk till platsen
- Jag fick mitt ärende skött på plats genom att t.ex. skriva på papper / telefonskärmen
- Jag skötte ärendet på distans per SMS eller e-post
- Jag fick inte mitt ärende skött alls
- Annan lösning. (Beskriv din situation nedan.)
- Ingen av dessa / Frågan berör inte mig.
- Inget svar

30. Du kan beskriva dina erfarenheter av offentliga tjänster mera utförligt här:

31. Hur har medvetenheten angående teckenspråk förändrats bland aktörer som erbjuder offentliga tjänster (t.ex. de som nämns i fråga 29) under de senaste tre åren?

- Blivit mycket bättre
- Blivit något bättre
- Förblivit oförändrad
- Blivit sämre
- Blivit mycket sämre
- Kan inte säga
- Inget svar

32. Har de som erbjuder offentliga tjänster under de senaste tre åren underlättat användandet av teckenspråk och tillgången till information på teckenspråk?

- Ja, mycket
- Ja, lite
- Situationen är oförändrad
- Situationen har försämrats något
- Situationen har försämrats mycket
- Kan inte säga
- Inget svar

33. Om du på förhand har meddelat en myndighet eller tjänsteman att du behöver service på teckenspråk, hur har ärendet i allmänhet skötts?

(Du kan välja flera alternativ. Du kan beskriva de situationer du varit med om i slutet av enkäten.) Om du inte använder tolkningstjänster kan du fortsätta till följande fråga.

- Tjänstemannen eller myndigheten beställer en tolk på eget initiativ.
- Jag ber tjänstemannen eller myndigheten att beställa en tolk.
- Tjänstemannen eller myndigheten får inte tjänsten ordnad på teckenspråk.
- Jag beställer själv en tolk från FPA.
- Mitt ärende uträttas muntligt.
- Mitt ärende uträttas genom att skriva på papper, smarttelefon etc.
- Man undviker mig.
- Man lämnar mig ensam.
- Situationen framskrider på ett annat sätt. - Hur?
- Kan inte säga.
- Jag använder inte tolkningstjänster.

34. Vad gör du om en myndighet eller en tjänsteman inte ordnar tolkning på teckenspråk på eget initiativ eller vid förfrågan?

(Du kan välja flera alternativ. Du kan beskriva de situationer du varit med om i slutet av enkäten.)

- Jag byter språk (tex. skriver på svenska eller finska)
- Jag avbryter mitt ärende/jag lämnar platsen
- Jag fortsätter att använda teckenspråk
- Jag lämnar in ett klagomål om saken. - Specificera här, till vem gör du klagomålan?
- Jag frågar om någon annan person kan betjäna mig
- Annan lösning - vad?
- Kan inte säga

Några frågor om tolkningstjänsterna som FPA ordnar

- Tolkning för finlandssvenskt teckenspråk
- Tolkning för finskt teckenspråk
- Tolkning för tecknat tal
- Tolkning som är menat för hörsel- och synskadade
- Skrivtolkning
- Annat alternativ. - Vad?
- Jag använder mig inte av FPA:s tolkningstjänster. - Varför?
- Inget svar

36. Har den tolkningstjänst som du beställt tillhandahållits?

- Alltid
- Oftast
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Inget svar

37. Hur har den språkliga standarden på tolkningstjänsten varit?

(Du kan beskriva dina erfarenheter mera utförligt i följande fråga.)

- Utmärkt
- Bra
- Tillfredställande
- Dålig
- Kan inte säga
- Inget svar

38. Här kan du ge tilläggsinformation som berör FPA:s tolkningstjänster:

(Du kan också fortsätta till följande fråga.)

Utvärdera dina möjligheter att få digitala tjänster på ditt eget språk.

39. Hur upplever du det är att hitta information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (t.ex. Suomi.fi, Skatt.fi, Polisen)?

- Mycket lätt
- Lätt Tillfredställande
- Dåligt
- Jag hittar inte alls information på teckenspråk
- Kan inte säga
- Inget svar

40. Hur fungerar offentliga webbsidors digitala kundtjänster på ditt eget språk (t.ex. VR, Medborgarrådgivningen/Suomi.fi, Rundradion Ab)?

- Jag har, då jag önskat, fått service på teckenspråk (t.ex. distanstolkningstjänst för teckenspråk som myndigheten själv har organiserat)
- Jag använder tjänsterna på svenska (t.ex. chatt- och SMS-tjänsterna)
- De digitala tjänsterna som erbjuds fungerar inte för teckenspråksanvändare
- Jag har inte använt tjänsterna
- Kan inte säga
- Inget svar

41. Här kan du ge tilläggsinformation som berör detta/berördigitala tjänster på teckenspråk/på ditt språk:

(Du kan också fortsätta till följande fråga.)

Några frågor om dina språkliga rättigheter

42. Hur väl känner du till dina lagstadgade språkliga rättigheter?

- Mycket bra
- Bra
- Dåligt
- Inte alls
- Inget svar

43. Hur viktiga är de språkliga rättigheterna för dig?

- Mycket viktiga
- Viktiga
- Inte så viktiga
- Inte alls viktiga
- Kan inte säga
- Inget svar

44. Har du under de senaste tre åren kontaktat diskrimineringsombudsmannen eller någon annan myndighet eller tjänsteman i frågor som rör dina språkliga rättigheter?

- Nej.
- Ja. - Vem och i vilken fråga?
- Inget svar

Slutligen

45. Berätta slutligen i vilket landskap du bor:

- Nyland
- Egentliga Tavastland
- Birkaland
- Päijänne-Tavastland
- Satakunta
- Egentliga Finland
- Mellersta Finland
- Södra Karelen
- Södra Savolax
- Kymmenedalen
- Norra Savolax
- Norra Karelen
- Södra Österbotten
- Mellersta Österbotten
- Österbotten
- Norra Österbotten
- Kajanaland
- Lappland
- Åland
- Vill inte säga
- Inget svar

46. Om du har kommentarer om enkäten eller vill göra tillägg till dina svar kan du göra det här:

Bilaga 2: Tabell 1– 10

Tabell 1. Hur bedömer personer som upplever att de har finskt teckenspråk och/eller finska som modersmål (fråga 8) sina egna språkkunskaper i [finskt] teckenspråk (fråga 6)); korstabeller.

		Upplever finskt teckenspråk eller finska som sitt modersmål		
		Nej	Ja	Totalt
6. Hur bra anser du dig kunna teckenspråk?	fullständigt	4	135	139
	nästan fullständigt	5	133	138
	tillfredställande	4	36	40
	dåligt	1	2	3
	inte alls	1	0	1
Totalt		15	306	321

Tabell 2. Hur bedömer personer som upplever att de har finlandssvenskt teckenspråk och/eller svenska som modersmål (fråga 8) sina egna språkkunskaper i [finlandssvenskt] teckenspråk (fråga 6); korstabell.

		Upplever finlandssvenskt teckenspråk eller svenska som sitt modersmål		
		Nej	Ja	Totalt
6. Hur bra anser du dig kunna teckenspråk?	fullständigt	128	11	139
	nästan fullständigt	130	8	138
	tillfredställande	35	5	40
	dåligt	2	1	3
	inte alls	1	0	1
Totalt		296	25	321

Tabell 3. De svarandes utbildningsnivå enligt enkätens startspråk som korstabell.

		Startspråk			
			finska	svenska	totalt
2. Vilken är din högsta utbildning?	Folk/-grundskola	Antal	50	4	54
		%-andel (startspråk)	16,9 %	23,5 %	17,3 %
	Yrkesutbildning	Antal	114	2	116
		%-andel (startspråk)	38,5 %	11,8 %	37,1 %
	Studentexamen	Antal	22	2	24
		%-andel (startspråk)	7,4 %	11,8 %	7,7 %
	Högre högskoleutbildning	Antal	38	4	42
		%-andel (startspråk)	12,8 %	23,5 %	13,4 %
	Yrkehögskoleutbildning eller lägre högskoleutbildning	Antal	42	5	47
		%-andel (startspråk)	14,2 %	29,4 %	15,0 %
	Yrkesutbildning på institutnivå eller motsvarande	Antal	30	0	30
		%-andel (startspråk)	10,1 %	0,0 %	9,6 %
	Totalt	Antal	296	17	313
		%-andel (startspråk)	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 4. De svarandes yrkesmässiga bakgrund (fråga 3) enligt enkätens startspråk som korstabell.

		Startspråk			
			finska	svenska	totalt
3. Till vilken yrkesgrupp hör du?	Lantbruksföretagare	Antal	2	0	2
		%-andel (startspråk)	0,7%	0,0%	0,6%
	Högre tjänsteman	Antal	15	0	15
		%-andel (startspråk)	5,2%	0,0%	4,9%
	Lägre tjänsteman/ arbetstagare	Antal	129	7	136
		%-andel (startspråk)	44,3%	41,2%	44,2%
	Pensionär	Antal	47	4	51
		%-andel (startspråk)	16,2%	23,5%	16,6%
	Studerande	Antal	28	4	32
		%-andel (startspråk)	9,6%	23,5%	10,4%
	Hemmamamma eller hemmapappa	Antal	4	0	4
		%-andel (startspråk)	1,4%	0,0%	1,3%
	Arbetslös	Antal	42	0	42
		%-andel (startspråk)	14,4%	0,0%	13,6%
	Privatföretagare, arbetsgivare, privat yrkesutövare	Antal	14	1	15
		%-andel (startspråk)	4,8%	5,9%	4,9%
	Ledande ställning i annans tjänst	Antal	6	1	7
		%-andel (startspråk)	2,1%	5,9%	2,3%
Annat - vad?	Antal	4	0	4	
	%-andel (startspråk)	1,4%	0,0%	1,3%	
Totalt	Antal	291	17	308	
	%-andel (startspråk)	100,0%	100,0%	100,0%	

Tabell 5. Svar på fråga 35: "När du beställer tolk från FPA, använder du oftast...?"

	Svarande	Procent	Relativ %-andel	Kumulativ %-andel
tolkning för teckenspråk	224	68,7	87,8	87,8
tolkning för tecknat tal	10	3,1	3,9	91,8
skrivtolkning	4	1,2	1,6	93,3
tolkning som är menat för hörsel- och synskadade	7	2,1	2,7	96,1
annat alternativ	2	0,6	0,8	96,9
tolkning för finlandssvenskt teckenspråk	8	2,5	3,1	100,0
Respondenter sammanlagt	255	78,2	100,0	
Jag använder mig inte av FPA:s tolkningstjänster. - Varför?	15	4,6		
inget svar	56	17,2		
Använder inte servicen och inget svar sammanlagt	71	21,8		
Totalt	326	100,0		

Tabell 6. Hur de svarande upplever att det är att hitta information på teckenspråk webbsidor som upprätthålls av en myndighet (fråga 39) enligt det modersmål som är registrerat i befolkningsdatasystemet (fråga 4) som korstabell.

4. Vilket språk är registrerat som ditt modersmål i befolkningsregistret?

			tecken- språk	finska	svenska	annat - vad?	totalt
39. Hur upplever du det är att hitta information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (t.ex. Suomi.fi, Skatt.fi, Polisen)?	Mycket lätt	Antal	6	2	0	0	8
		%-andel*	3,2 %	3,8 %	0,0 %	0,0 %	3,1 %
	Lätt	Antal	27	11	0	1	39
		%-andel*	14,2 %	21,2 %	0,0 %	11,1 %	15,3 %
	Tillfredsställande	Antal	58	12	0	1	71
		%-andel*	30,5 %	23,1 %	0,0 %	11,1 %	27,8 %
	Dåligt	Antal	32	6	1	2	41
		%-andel*	16,8 %	11,5 %	25,0 %	22,2 %	16,1 %
	Jag hittar inte alls information på teckenspråk	Antal	36	8	2	1	47
		%-andel*	18,9 %	15,4 %	50,0 %	11,1 %	18,4 %
	Kan inte säga	Antal	31	13	1	4	49
		%-andel*	16,3 %	25,0 %	25,0 %	44,4 %	19,2 %
Totalt	Antal	190	52	4	9	255	
	%-andel*	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	

* (4. Vilket språk är registrerat som ditt modersmål i befolkningsregistret?)

Tabell 7. Hur svarande som upplever sig vara en-, två- eller flerspråkiga (fråga 8) hittar information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (fråga 39); som korstabell.

		8. Upplever du dig vara...				
			en- språkig	två- språkig	fler- språkig	totalt
39. Hur upplever du det är att hitta information på teckenspråk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (t.ex. Suomi.fi, Skatt.fi, Polisen)?	Mycket lätt	Antal	2	5	1	8
		%-andel*	2,8 %	3,9 %	1,9 %	3,1 %
	Lätt	Antal	8	19	11	38
		%-andel*	11,1 %	14,7 %	20,8 %	15,0 %
	Tillfredsställande	Antal	25	29	16	70
		%-andel*	34,7 %	22,5 %	30,2 %	27,6 %
	Dåligt	Antal	9	25	8	42
		%-andel*	12,5 %	19,4 %	15,1 %	16,5 %
	Jag hittar inte alls information på teckenspråk	Antal	14	25	8	47
		%-andel*	19,4 %	19,4 %	15,1 %	18,5 %
	Kan inte säga	Antal	14	26	9	49
		%-andel*	19,4 %	20,2 %	17,0 %	19,3 %
Totalt	Antal	72	129	53	254	
	%-andel*	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	

* (8. Upplever du dig vara...)

Tabell 8. Hur de svarande ansåg att offentliga webbsidors digitala kundtjänster fungerar på deras eget språk (fråga 40) enligt det modersmål som registrerats i befolkningsdatasystemet (fråga 4) som korstabell.

4. Vilket språk är registrerat som ditt modersmål i befolkningsregistret?

			tecken- språk	finska	svenska	annat - vad?	Totalt
40. Hur fungerar offentliga webbsidors digitala kundtjänster på ditt eget språk (t.ex. VR, Medborgarrådgivningen/ Suomi.fi, Rundradion Ab)?	Jag har, då jag önskat, fått service på teckenspråk	Antal	15	0	0	2	17
		%-andel*	7,9 %	0,0 %	0,0 %	22,2 %	6,6 %
	Jag använder tjänsterna på finska	Antal	72	29	0	1	102
		%-andel*	37,7 %	55,8 %	0,0 %	11,1 %	39,7 %
	De digitala tjänsterna som erbjuds fungerar inte för teckenspråksanvändare	Antal	35	9	1	1	46
		%-andel*	18,3 %	17,3 %	20,0 %	11,1 %	17,9 %
	Jag har inte använt tjänsterna	Antal	47	6	2	2	57
		%-andel*	24,6 %	11,5 %	40,0 %	22,2 %	22,2 %
	Kan inte säga	Antal	18	8	1	3	30
		%-andel*	9,4 %	15,4 %	20,0 %	33,3 %	11,7 %
	Jag använder tjänsterna på svenska	Antal	4	0	1	0	5
		%-andel*	2,1 %	0,0 %	20,0 %	0,0 %	1,9 %
Totalt	Antal	191	52	5	9	257	
	%-andel*	100,0 %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0 %	

* (4. Vilket språk är registrerat som ditt modersmål i befolkningsregistret?)

Tabell 9. Hur svarande som upplever sig vara en-, två- eller flerspråkiga (fråga 8) upplever att offentliga webbsidors digitala kundtjänster fungerar på deras eget språk på webbsidor som upprätthålls av en myndighet (fråga 40); som korstabell.

		8. Upplever du dig vara...				
			en- språkig	två- språkig	fler- språkig	Totalt
40. Hur fungerar offentliga webbsidors digitala kundtjänster på ditt eget språk (t.ex. VR, Medborgar-rådgivningen/ Suomi.fi, Rundradion Ab)?	Jag har, då jag önskat, fått service på teckenspråk	Andel	8	6	3	17
		%-andel*	11,3 %	4,5 %	5,6 %	6,6 %
	Jag använder tjänsterna på finska	Andel	21	56	24	101
		%-andel*	29,6 %	42,4 %	44,4 %	39,3 %
	De digitala tjänsterna som erbjuds fungerar inte för tecken-språks-användare	Andel	15	21	11	47
		%-andel*	21,1 %	15,9 %	20,4 %	18,3 %
	Jag har inte använt tjänsterna	Andel	18	32	7	57
		%-andel*	25,4 %	24,2 %	13,0 %	22,2 %
	Kan inte säga	Andel	9	14	7	30
		%-andel*	12,7 %	10,6 %	13,0 %	11,7 %
	Jag använder tjänsterna på svenska	Andel	0	3	2	5
		%-andel*	0,0 %	2,3 %	3,7 %	1,9 %
Totalt	Andel	71	132	54	257	
	%-andel*	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

* (8. Upplever du dig vara...)

Tabell 10. Svaren på frågan om språkklimatet på boendeorten (fråga 20) "Hur skulle du beskriva de nuvarande relationerna mellan teckenspråksanvändare och svensktalande (eller andra talade språk t.ex. finska)?"

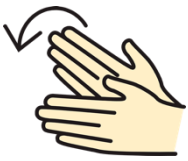
	Svarande	Relativ %-andel	Kumulativ %-andel
Mycket goda	21	6,9	6,9
Goda	97	32,0	38,9
Varierande	130	42,9	81,8
Dåliga	19	6,3	88,1
Mycket dåliga	5	1,7	89,8
Kan inte säga	31	10,2	100,0
Respondenter sammanlagt	303	100,0	
Inget svar	23		
Totalt	326		

Vi ber dig delta och fylla i frågeformuläret för Teckenspråksbarometern 2020

Denna information skickas ut till alla som anmält teckenspråk som modersmål i Befolkningsdatasystemet.

Enkäten utreder dövas erfarenheter av teckenspråkiga tjänster och vi hoppas du vill medverka. **Det är frivilligt att delta i enkäten.**

Man svarar genom att fylla i ett elektroniskt frågeformulär på adressen:
barometri2020.fi

Det går att svara på frågorna skriftligt eller på teckenspråk.

Du kan svara på enkäten till och med fredagen den 30 oktober 2020.

Vad handlar enkäten om?

Enkäten kallas för teckenspråksbarometern. Den genomförs nu för första gången. Teckenspråkiga tjänster skall tryggas enligt lag, men hur är det i praktiken?

Humanistiska Yrkehögskolan (Humak) genomför enkäten. Den är beställd av Justitieministeriet. Via språkbarometrarna kan Justitieministeriet följa med hur de språkliga rättigheterna för Finlands minoritetsbefolkning förverkligas.

Vad frågas i enkäten?

Vi vill utreda till exempel på vilket språk du får betjäning inom hälsovården eller om ditt barn får teckenspråkig undervisning i grundskolan.

Det är över 40 frågor så det lönar sig att reservera tid att svara på frågeformuläret. Det går också bra att svara "kan inte säga" eftersom också det är viktig information. Alla frågor är både tecknade och skrivna på svenska. Du får välja på vilket språk du svarar.

Du behöver inte svara på enkäten om du inte vill. Det är frivilligt att delta!

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Vem ser svaren?

Man svarar anonymt. Forskare Päivi Rainò ser dina svar. Lektorerna Juha Manunen och Liisa Halkosaari är också med i projektet.

Alla forskare har tystnadsplikt. Svaren skrivs ihop till en rapport så att ingen kan identifieras.

Behöver du hjälp?

Om du behöver hjälp med att svara på enkäten kan du kontakta Juha Manunen, teckenspråkig forskare.

Juha Manunen

Textmeddelande/videosamtal: (--)

Epost: [\(--\)](#)

Skype: (--)

Humak

Kansanopistotie 32, 70800 Kuopio

Vill du veta mer? Då kan du kontakta:

Päivi Rainò

(--)

(--)

Skype: (--)

Humak

Ilkkavägen 4, 00400 Helsingfors

Liisa Halkosaari

(--)

(--)

Facebook Messenger: (--)

Adresskälla: Befolkningsdatasystemet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, PB 123, 00531 Helsingfors

Kuvat: Papunetin kuvapankki, papunet.net: Paxtoncrafts Charitable Trust; Sclera, muokkaus Maarit Mykkänen, Virpi Puikkonen, Savas ja Mainostoimisto Ad Kiivi Oy; Kuvako; Sergio Palao / ARASAAC.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-259-864-6 (PDF)